De Zeeman tegen wil en dank

P. J. Andriessen.

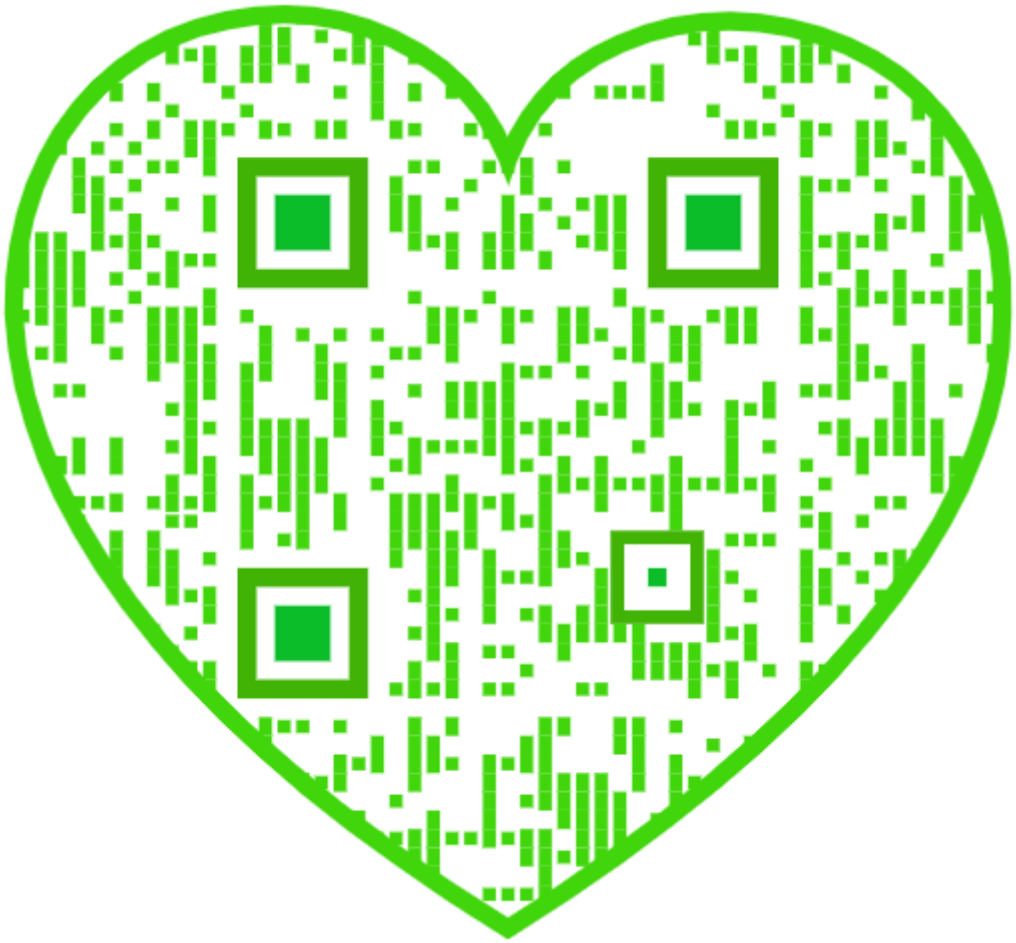

DE ZEEMAN TEGEN WIL EN DANK

OF

AMSTERDAM IN DEN AANVANG DER EERSTE STADHOUDERLOOZE REGEERING.

1650
1654
DE ZEEMAN
TEGEN
WILLEM DANK.

DE ZEEMAN TEGEN WIL EN DANK

OF

Amsterdam in den aanvang der Eerste Stadhouderlooze Regeering.

1650—1654.

DOOR

P. J. ANDRIESSEN.

ZEVENDE DRUK.

LEIDEN. — A. W. SIJTHOFF'S UITG.-Mij.

VOORBERICHT.

Ofschoon ik op den titel van dit werk heb gezet: de eerste jaren der stadhouderlooze regeering, zoo meende ik het toch noodig, te beginnen, waar ik met mijn Weezen van Vlissingen was geëindigd, en wel met het jaar 1648; daar ik anders twee belangrijke jaren zou hebben overgeslagen.

Hierdoor ben ik ook in de gelegenheid geweest, de oorzaken die tot de eerste stadhouderlooze regeering aanleiding gaven, duidelijk uiteen te zetten; de twistgedingen heb ik onpartijdig en met gematigdheid behandeld. Verder gaf mij het tijdperk aanleiding tot het verhalen van de levensgeschiedenis onzer voornaamste schilders, bij één van welke ik mijn lezers heb binnengeleid; terwijl zij bij hem met verscheidene andere kennis maken.

Gaf de eerste Engelsche oorlog, hier geheel met zijn oorzaken, feiten en gevolgen behandeld, mij aanleiding tot het doen optreden van onze toenmalige voornaamste zeehelden en onder hen vooral De Ruyter, het tijdperk schonk mij ook gelegenheid tot kennismaking met de toen in vollen bloei bestaande leprozenhuizen en met de alchimisten of goudmakers, te dien tijde nog in grooten getale gevonden. Dat Jan Claeszoon, de eerste poppenkastman,

een historisch persoon, mijn lezers zal boeien, zal wel aan geen twijfel onderhevig zijn.

Met aanbeveling van dezen vierden druk in de belangstelling mijner landgenooten, zend ik dien vol vertrouwen de wereld in.

P. J. ANDRIESSEN.

Een zevende druk van een werk voor jongelieden mag wel onder de uitzonderingen gerekend worden. Het is wel een bewijs dat het doel van den schrijver dat hij zich voorstelde met het geven dezer Nederlandsch-Historische Werken: „Vermeerdering van historische kennis onder het opkomend geslacht" algemeen erkend wordt.

Moge de blijvende waardeering van het nut dat de in 1877 ontslapen Schrijver door zijn pen het opkomend geslacht geschonken heeft, een der waardigste monumenten voor hem zijn!

DE UITGEVER.

INHOUD.

Eerste Hoofdstuk

Bladz.

De trompetter van de oranjegarde 1

Tweede Hoofdstuk.

Er komen donkere tijden 14

Derde Hoofdstuk.

Een goudmaker, die wat op zijn geweten heeft 32

Vierde Hoofdstuk

Een kijkje in de werkplaats van Rembrandt van Rhijn 53

Vijfde Hoofdstuk

Frits ontmoet een ouden schoolmakker 68

Zesde Hoofdstuk.

Het geheim van den gewezen trompetter 81

Zevende Hoofdstuk.

Hoe Thijs het op het oorlogsschip had 95

Achtste Hoofdstuk.

Bladz.

Frits raakt zoek en is nergens te vinden 108

Negende Hoofdstuk

Michiel Adriaansz. de Ruyter 122

Tiende Hoofdstuk.

De zeeman tegen wil en dank 133

Elfde Hoofdstuk.

Hoe men zijnen vijanden vergiffenis moet schenken 146

Twaalfde Hoofdstuk.

De eerste poppenkast 162

Dertiende Hoofdstuk.

De gedachtenis, die Frits van de Engelschen kreeg 180

Veertiende Hoofdstuk.

Drie dagen onder het puin 191

EERSTE HOOFDSTUK.

De trompetter der Oranjegarde.

Als gij, mijn jonge lezers, in het midden van de maand Juli des jaars 1637 te 's-Gravenhage langs het Zieken den weg naar het Leprozenhuis waart gegaan, dan zoudt gij waarschijnlijk eenige oogenblikken hebben stilgestaan voor het hoekhuis van de Bierkade (hoek van het tegenwoordige Delftsche veer), waar het „Bijltje" uithing en dat bewoond werd door Pieter Cornelis Schrap, die dat huis daar had laten bouwen en waarvoor hij van den Magistraat een belooning van honderdvijftig gulden [1]) had ontvangen, omdat hij de eerste was, die aldaar een huis onder dak bracht.

Voor genoemde herberg namelijk zaten, op houten banken rondom een ongeverfde tafel, eenige soldeniers van de garde van den Prins van Oranje, ieder met een kroes schuimend Haagsch bier voor zich, en die al het aangename genoten der rust na een wacht van vier en twintig uren op het Binnenhof. Het was dan

[1]) Zie: De Weezen van Vlissingen, 6e druk, Blz. 25.

ook een heerlijke avond en de herberg van Schrap was recht vroolijk gelegen aan de Delftsche trekvaart, zooals gij weet, in 1550 gegraven, en waar eenige malen daags de volksschuiten van Delft en Leiden aankwamen, geheel anders ingericht dan de tegenwoordige. Het waren opene schuiten, soms met een verdekje er boven op, en dan hadden zij wel iets van onze tentjachtjes, behalve dat zij veel grooter en ruimer waren. Het was dus in den winter niet heel aangenaam, zoo aan alle wind en weder te zijn blootgesteld; maar onze voorouders waren wat sterker dan wij en gaven om geen koude en ongemak. Zij waren dan ook nog niet verwend door onze kachels en warme dranken; een fiksch vuurtje aan een open haard en een kroes stevig bier verstaalden hun lichaamsgestel en deden hen voor kou noch vermoeienis, voor wind noch weer vreezen.

Daar zaten dan onze soldeniers onder vroolijken kout hun bier te drinken, terwijl Schrap in de deur zijner woning stond om zijn gasten te bedienen en glimlachend naar hun gesprekken luisterde. De vroolijkste en grappigste onder deze soldeniers was een man van stevigen lichaamsbouw, van ongeveer vijf en dertig jaren, wiens bolle roode wangen u zijn gezond gestel, en wiens vriendelijke oogen en vergenoegde trekken u zijn opgeruimd humeur deden kennen. Door zijn snaaksche gezegden en ongezochte aardigheden deed hij van tijd tot tijd de geheele groep in een schaterend gelach uitbarsten. Aan zijn rooden rok en aan de trompet, die hij aan een oranjekoord om den hals had hangen, herkende men de betrekking, welke hij bij de Oranjegarde bekleedde. En inderdaad, hij was geen ander persoon dan de bekende Jan Claeszoon of Jan Klaassen, de vriend van al zijn buren, en die door zijn superieuren hoog gewaardeerd werd, omdat hij altijd nauwgezet was in het volbrengen van de plichten van den dienst.

„Nog een kroes bier, Schrapje!" riep Jan Claeszen tot den herbergier.

„Je schijnt dorst te hebben, Jan," zeide Schrap. „Trouwens, ons Haagsche bier laat zich goed gebruiken en behoeft voor het Delftsche niet onder te doen."

„Eigen lof stinkt, Schrapje!" zeide de trompetter schertsend. „Maar als je denkt, dat ik je bier drink, omdat het zoo lekker is, dan heb je het glad mis. Ik heb dorst; want als je zoo'n vier en twintig uren lang op wacht bent geweest en dat met zulk warm weer, dan zou jouw keel ook wel droog worden, vooral als je dan van tijd tot tijd je longen hadt uitgezet om het Wilhelmuslied te blazen."

„En dat kan je zoo mooi!" bevestigde een van de soldeniers. „Waarlijk, Jan! je bent een sieraad der garde en met jou zouden wij onzen grootsten luister missen."

De avond begon reeds te vallen en de ondergaande zon was op het punt van in de Noordzee te duiken, toen Jan Claeszen opstond, zijn gelag betaalde en zeide:

„Nu, jongens! het wordt tijd om naar huis te gaan en te zien, hoe mijn oudje en haar kleintje het maken."

„Wel, Jan! ga je ons reeds nu verlaten?" vraagde een der soldeniers.

„Het is tijd, dunkt mij. Kijk, daar is de jongen van het Leprozenhuis al; straks komt de laatste trekschuit van Delft aan. Als ik nog langer bleef, vond ik het huis gesloten en kon ik op de bank voor de deur slapen."

„Het zou in trouwe wat schoons zijn voor een trompetter van de garde," meende de herbergier.

„Nu, vaarwel!" zeide Jan Claeszen, terwijl hij de houten brug overging, die hem naar het Spui bracht. Hij liep deze gracht tot aan de Bagijnestraat af en bleef op den hoek van genoemde

straat staan, waar Griet de vischverkoopster woonde, zooals gij u nog wel herinneren zult[1]). Zij was aan het praten met Jan Pietersen, een lakenvolder die ook in de Bagijnestraat woonde, en een anderen man, aan Jan Claeszen onbekend. Het was zekere Jacob Stevensz, die op het naburige dorp Rijswijk woonde en met haar nicht Brechtje gehuwd was.

„Goeden avond, Jan Claeszen!" zeide Griet. „Je vrouw zal wel blij zijn, dat je weer thuis komt. Dat is nu het onpleizierigst van je beroep, zoo'n vier en twintig uren op wacht te zijn."

„Maar nu heb ik ook vier en twintig uren rust," antwoordde de trompetter, „en dan heeft Katrijn mij den geheelen tijd bij zich."

„Ja, als je zoo'n woelwater niet waart, buurman," zeide Jan Pietersen.

„Hé, buurman, ben jij daar?" riep Jan Claeszen eensklaps uit. „Bijloo! ik had je haast over het hoofd gezien. Hoe maakt het je kleine Thijs? Heet de jongen niet zoo?"

„Ja," antwoordde Jan Pietersen, „naar zijn oom in Amsterdam. Het is mijn vrouws eenige broer en zij was daarop gesteld; anders had ik hem naar mijn vader Pieter genoemd. En hoe maakt het je dochtertje Maaltje?"

„Amalia," verbeterde de trompetter. „Het gaat nog al. Maar het is een zwak kindje en daarom durft mijn vrouw niet met haar in de avondlucht. Nu, vrienden! ik wensch je allen een goeden avond en ga mijn Katrijn opzoeken."

„Het schijnt een vroolijke snaak te zijn, die Jan Claeszen," zeide Jacob Stevensz tegen Griet, toen de trompetter hen verlaten had.

„Altijd vroolijk en opgeruimd," antwoordde deze. „Maar hij is niet erg in zijn schik met zijn dochtertje. Hij had liever een zoon

---

[1]) Zie: De Weezen van Vlissingen, 6e druk, Blz. 25.

gehad, om dien naar zijn Prins te noemen; want hij is een Oranjeman in zijn hart."

„Hoe oud is dat dochtertje?" vroeg Jacob Stevensz onverschillig.

„Een dag ouder dan mijn Thijs, dus zoowat zeven weken," antwoordde Pietersen. „Hij heeft het naar de Prinses van Oranje genoemd; daarom mag men geen Maaltje zeggen."

Onze Jan Claeszen stapte intusschen de Bagijnestraat in en bleef voor een der geringe huisjes staan, niet zonder de buren, die allen aan hun deuren zaten, gegroet te hebben. Met den een maakte hij een praatje, den ander voegde hij een kwinkslag toe, voor ieder had hij een vriendelijk woord. Aan zijn woning gekomen, nam hij de trompet voor den mond en blies een paar akkoorden, om zijn vrouw van zijn aankomst te verwittigen, ofschoon hij niet noodig had te worden opengedaan, want de bovendeur was met een klink gesloten, die men van buiten met een ring kon opendraaien, en dan had men slechts de hand naar binnen te steken om de klink der onderdeur op te lichten.

Nauwelijks had hij de laatste tonen uit zijn hoorn geblazen, of de deur ging open en een eenvoudig gekleede, geringe burgervrouw, met een kind in den baker op den arm, vertoonde zich over de onderdeur en glimlachte hem toe. Zij was min of meer bleek, die vrouw, maar haar vriendelijk en innemend gelaat maakte, dat die bleekheid haar niet misstond.

„Goeden avond, Jan!" zeide zij. „Kom je nu eerst van de wacht?"

„Goe'n avond, Katrijn!" was het antwoord van Jan Claeszen. „Ik heb mij bij Schrap in het „Bijltje" wat gaan verluchten. Die kerel heeft zulk goed bier. Maar waarom sluit je je zoo in huis op en zit niet als onze buurvrouwen wat op de stoep, om een luchtje te scheppen?"

„Omdat ik bang ben, dat Maaltje kou zal vatten," zeide de bezorgde moeder.

„Zeg toch Amalia, Katrijn! Onze genadige Prinses heet geen Maaltje, maar Amalia[1]). Ik had vrij wat lieyer gehad, dat zij een jongen geweest ware, dan had hij Frederik Hendrik kunnen heeten en mij eens kunnen opvolgen als trompetter bij de Oranjegarde."

„Kom, Jan, wees maar tevreden met wat je hebt," gaf zijn vrouw ten antwoord. „En geef je kind een kus."

„Waarom niet, Trijn?" zeide Jan, terwijl hij in huis trad en de kleine Amalia in zijn arm nam en kuste.

„Zie zoo, nu mag je het kind wat houden," zeide de vrouw. „Ik heb nog vrij wat te doen, en zij wil vanavond niet slapen."

„Heel goed!" zeide Jan en hij hield zijn trompet voor den mond en blies een vroolijk Wilhelmus. Daarna ging hij met de kleine op den schoot zitten, en begon zoo zacht en slepend een wiegeliedje voor het kind te blazen, dat het niet lang duurde, of de oogjes sloten zich en Amalia lag gerust te slapen.

„Leg haar in de wieg, Trijn," zeide Jan tot zijn vrouw. „Zij slaapt als een roosje."

Catharina voldeed hieraan, en het duurde niet lang of beiden zaten aan hun eenvoudigen avonddisch, terwijl Jan Katrijn alles moest verhalen wat hij gehoord had. Maar eerst las hij een hoofdstuk uit den bijbel en een gebed uit Lydius; en toen het avondeten gedaan was, stak hij een pijp op, terwijl zijn vrouw den boel opredderde. Daarna gingen zij blijmoedig en opgeruimd naar bed, in het genoeglijke vooruitzicht van een vrijen dag.

Drie maanden later was het zoo vroolijk niet in de woning van Jan Claeszen. Hij en zijn vrouw zaten treurig bij elkander, en wat anders nooit gebeurde, de trompet had den geheelen dag onaangeroerd aan den koperen knop naast de bedstede gehangen.

---

[1]) Amalia van Solms.

En geen wonder — Jan had dien morgen de kleine Amalia naar het graf gebracht. Het lieve kind was drie dagen geleden gestorven en met haar was al de vroolijkheid het huis uit, die er anders heerschte.

„Kom, Trijn," zeide Jan, „zoo mogen wij niet bij elkander zitten. De Heer had ons dat kind gegeven. Hij heeft het genomen. Zijn naam zij geloofd!"

„Ik weet het wel, Jan, dat ik zonde doe, om zoo te treuren. Maar ik had mijn Maaltje zoo lief," zeide zijn vrouw met tranen in de oogen.

„Ik niet minder. Maar wat helpt ons het treuren? Zij is nu eenmaal van de wacht afgelost en wij moeten nog op onzen post blijven, tot het onzen Lieven Heer belieft ook ons af te lossen. En als die tijd komt, hangen ook wij de trompet aan den spijker en zien onze lieve Amalia weder."

Onze beide echtgenooten zaten nog een tijd lang te praten en gebruikten hun eenvoudig avondmaal. Jan stak weer zijn pijpje op en Catharina ruimde den boel weg. De lamp verspreidde een flauw licht in de kamer en in de buurt was het alles reeds doodstil, toen er eensklaps op de deur werd geklopt.

„Wie kan daar nog zoo laat wezen?" zeide Catharina.

„Mogelijk een buurman, wiens lamp is uitgegaan, en die haar bij ons komt opsteken," zeide Jan Claeszen, die naar de deur ging om die open te doen. — „Maar hoe is 't?" vervolgde hij, „ik zie geen mensch. Misschien een van de kameraden die mij voor den gek wil houden. Wacht, dan zal ik hem leeren." En dit zeggende, deed hij de deur weer open, om den vermeenden rustverstoorder na te loopen en eens wakker door elkander te schudden, toen hij eensklaps met zijn voet tegen iets zachts aanstiet, dat vlak voor zijn deur lag.

„Wat is dat?" riep hij uit, terwijl hij zich bukte naar het pak,

dat wel wat op een wolbaaltje geleek. Juist toen hij het wilde oprapen, liet zich daaruit een vreemd geluid hooren, dat volkomen geleek op het schreeuwen van een heel jong kind, en dat Jan Claeszen van schrik twee passen deed achteruit deinzen.

„Katrijn!" riep hij, „kom eens hier!"

Intusschen was het kind, dat zich in het pakje bevond, door den schop dien de trompetter er tegen gegeven had, wakker geworden en dapper aan het schreien gegaan, waardoor onze goede Jan niet langer aan het voor hem liggende kon twijfelen.

„Een kind!" riep Catharina. „Het is een kind, Jan! en je laat dat arme schaap daar zoo liggen!"

Onze vroolijke trompetter was nog niet geheel en al van den schrik bekomen, dien de plotselinge verschijning van het kind hem had veroorzaakt. Hij nam het echter op, gaf het aan zijn vrouw en liep, zonder een enkel woord te spreken, de deur uit, om den al te vriendelijken brenger na te loopen, bij den kraag te pakken en tot hem te zeggen: „Wacht even, vriend lief! je hebt daar wat laten liggen. Neem het als het u belieft weer mee en breng het waar je het vandaan hebt." — Maar waar hij zocht of niet, het was alles doodstil; geen menschelijk wezen liet zich vernemen, hetgeen, daar het donker was en onze Jan niet wist welken weg de brenger of brengster van het kind genomen had, inderdaad geen wonder was. Waarschijnlijk had hij zich hier of daar verscholen, daar hij toch zeker gaarne zou willen weten, hoe het met het door hem te vondeling gelegde kind afliep.

Ontevreden over zijn mislukte expeditie, kwam onze Jan Claeszen weder in zijn huis, waar hij zijn vrouw druk bezig vond met het kind los te maken. Het was een beeldschoon knaapje, dat nu ophield met schreien en hen met zijn lieve, heldere oogjes aankeek. Het scheen van denzelfden ouderdom als de gestorvene Amalia te zijn.

Jan Claeszen had brommende de deur gesloten en trad voor de tafel. Het gezicht van dat kind scheen echter zijn gramschap een weinig tot bedaren te brengen. Hij staarde op het wicht en sprak geen enkel woord.

„Arme knaap!" zeide Catharina, terwijl zij het kind meewarig aanzag. „Reeds zoo vroeg verstooten door hen, die u door den Heer tot beschermers zijn geschonken! Hoe is het mogelijk!"

„Had ik den schurk maar bij de kladden kunnen krijgen," zeide Jan. „Was hij mij maar niet te gauw geweest. Bijloo! ik zou hem...."

„Gij hebt dus niemand gezien, Jan?" vraagde Catharina.

„Het is zoo satansch donker, dat men geen hand voor oogen kan zien," antwoordde Jan. „Alles was doodstil. Wat zullen wij nu met den knaap doen, Katrijn?" vervolgde hij. „Zal ik hem op den laten avond naar den Schout brengen, of zullen wij hem tot morgen bij ons houden?"

„Jan!" zeide Catharina. „Zoudt gij het kind naar den Schout willen brengen? Dat meent gij niet, dat kunt gij niet meenen. Hij, die het kind voor onze deur te vondeling legde, heeft wel geweten waarom hij dat deed. Misschien was het de moeder zelf en heeft een wreede noodzakelijkheid haar daartoe gedwongen. Zouden wij dan haar vertrouwen teleurstellen en het kind verstooten, dat ons van hooger hand wordt toegezonden tot een vergoeding voor onze lieve Amalia?"

„Gij hebt gelijk, Katrijn!" antwoordde Jan. „Maar, vrouwlief! Denk eens aan de onkosten, die wij voor Amalia gehad hebben en die nog betaald moeten worden. De soldij, gij weet het, is niet zoo ruim, en...."

„En daarboven leeft een Vader, die zelfs de muschjes voedt," zeide zijn vrouw, haar oogen vertrouwend naar boven gericht. „Hij heeft ons dit kind gezonden en zal er brood voor geven.

Of is Zijn machtige arm verkort? Denk aan hetgeen gij van avond uit den bijbel hebt gelezen, dat wie een van die kleinen aanneemt in den naam van den Heere Jezus, hij den Heer zelf heeft aangenomen."

„Al genoeg, vrouwlief! Denk niet, dat ik zoo hardvochtig ben," hernam Jan Claeszen. „Het blijft dus besloten; de jongen wordt onze zoon. Maar dan, beste Katrijn," vervolgde onze Oranjeman, „één voorwaarde: hij moet naar den Prins heeten. Frederik Hendrik zal zijn naam zijn. Frederik Hendrik, evenals onze edele Oranjevorst."

„Dat is goed. Dus houden wij het kind als ons eigen?" zeide Catharina met een vriendelijken lach, terwijl zij haar man de hand reikte.

„De knaap zal onze zoon zijn," antwoordde Jan, terwijl hij de aangebodene hand aannam en een kus op het voorhoofd zijner brave vrouw drukte. „En wij zullen nu weer rijk wezen, nu wij een Frederik Hendrik in plaats van onze Amalia hebben!"

Bij het ontkleeden van het kind scheen, uit de fijnte van zijn linnengoed, waaruit men het merk opzettelijk getornd had, te blijken, dat het van geen geringe afkomst was en de echtelingen begrepen dus, dat geen behoefte de oorzaak kon zijn van het te vinden leggen van het knaapje. Dit bleek verder, toen vrouw Claeszen, nadat zij haar aangenomen zoon in de wieg van Amalia had gelegd, het pak, waarin hij gewikkeld was geweest, wilde opvouwen, en daaruit iets zwaars op den grond rolde.

„Wat kan dat zijn?" zeide Jan Claeszen, terwijl hij zich bukte om het pakje op te rapen. „Hoe nu," ging hij voort, terwijl hij het voorwerp, dat een opgerold papier was, opendeed, en tien blanke dukaten[1]) hem in de hand rolden, „dat is goud, Katrijn!

---

[1]) *f* 52.50.

Goud, vrouw! — Zoo, mijn Frederik Hendrik!" vervolgde hij, „breng je goud mee?"

„Het schijnt een kind van goeden huize te zijn," merkte Catharina op. „Zie, welk een fijn linnengoed." En zij beschouwde de kleederen met het oog eener kenster.

„Hoe is het mogelijk," hervatte Jan Claeszen, „dat zulke menschen hun kind te vondeling leggen! Zeker moet daar een treurig geheim achter steken."

„Dat zal wel zoo zijn," zeide Catharina. „Wij moeten den kleine andere kleederen koopen voor een gedeelte van het geld, dat hij heeft medegebracht. En dan zullen wij die kleertjes opvouwen en netjes bewaren. Zij kunnen later te pas komen, wanneer het er op aankomt, om hem te herkennen."

„Je bent toch een verstandige vrouw," zeide Jan Claeszen.

De tranen stonden in Catharina's oogen. Ofschoon zij niet wist, ja in de verte niet kon begrijpen, welke de treurige noodzakelijkheid mocht zijn, die de arme vrouw had gedwongen, om haar kind aan vreemden toe te vertrouwen, het had haar liefdevol hart getroffen, dat een moeder zich zoo van haar kind moest ontdoen. Zij gevoelde, wat het haar zoude gekost hebben, als zij haar Amalia, die zij zoo lief had gehad, eens aan anderen had moeten overgeven, en zij vatte nog te meer het besluit op, om voor den ouderloozen knaap geheel en al moeder te zijn.

Het was reeds laat, eer onze beide echtelingen te bed gingen. Maar zacht en vreedzaam sluimerden zij in; want het bewustzijn der goede daad, die zij verricht hadden, gaf hun een zalige tevredenheid, zooals alleen de braven die smaken kunnen.

Den volgenden morgen wist de geheele buurt, wat er bij den vroolijken trompetter was voorgevallen, en het duurde niet lang, of het geval kwam ook den Prins ter ooren. Deze ontbood Jan Claeszen bij zich, en liet hem de toedracht der zaak verhalen.

„Je bent een brave borst, Jan!" zeide de edele Oranjevorst, „en volgaarne neem ik den knaap als mijn petekind aan. Wanneer wordt hij gedoopt?"

„Aanstaanden Zondag in de Kloosterkerk."

„Zeer goed," hernam de Prins, „een mijner heeren zal hem

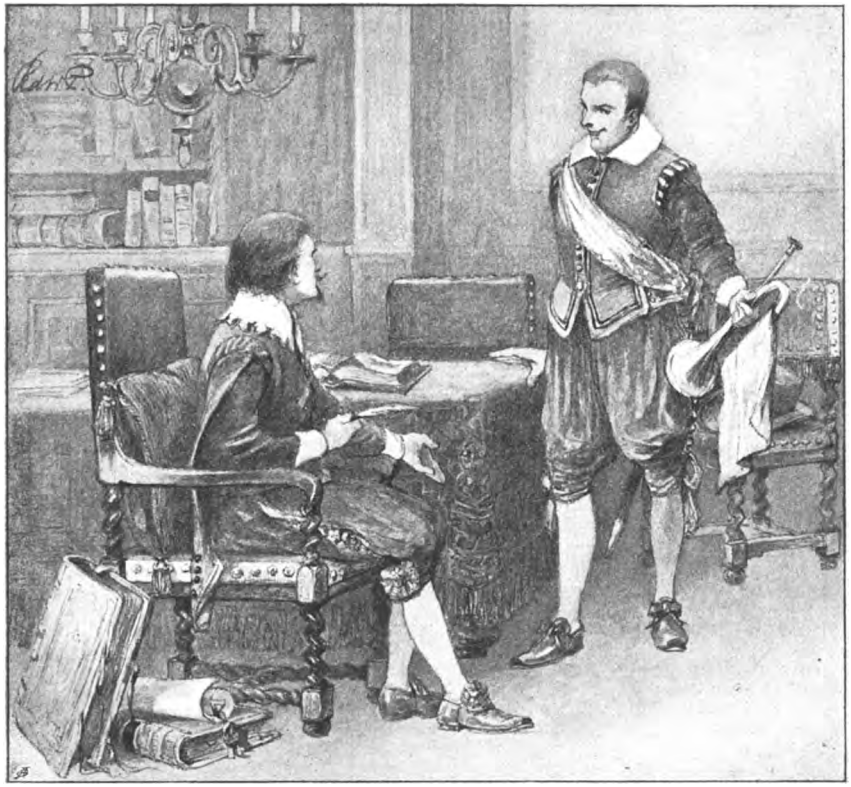

ten doop houden. En als de goede God mij het leven spaart en uw Frederik Hendrik flink opgroeit, zal ik voor zijn toekomst zorgen."

„Uw Excellentie is wel goed," antwoordde de trompetter. „En ik verzeker u, dat er een hartelijk Wilhelmus in mijn woning zal klinken ter eere van Uwer Excellentie's geheele huis."

Den volgenden Zondag werd de knaap in de Kloosterkerk door een heer van het hof van den Prins ten doop gehouden. Zijn Excellentie zond voor den knaap een rijk uitzet in kleedingstukken en tevens een ruim doopmaal, waarop de trompetter niet alleen zijn buren, maar ook eenige zijner krijgsmakkers noodigde. En toen de maaltijd gedaan was, nam hij den kleinen Frederik Hendrik, wien hij een oranjelint had omgebonden, uit de wieg, en, terwijl hij den knaap in de eene hand hield, zette hij met de andere zijn trompet voor den mond en blies helder uit de borst, met een gelaat dat van genoegen blonk, zijn dierbaar en vroolijk „Wilhelmus van Nassouwen."

TWEEDE HOOFDSTUK.

Er komen donkere tijden.

Het vorige hoofdstuk, mijn lieve lezers! was slechts een inleiding, die ik u verzoek goed in het geheugen te bewaren, terwijl wij nu ons verhaal zullen beginnen, en wel dertien jaren later, in de maand November van het jaar onzes Heeren 1650. Onze trompetter en zijn vrouw zijn dertien jaren ouder geworden; maar met de jaren is de vroolijke luim van Jan Claeszen niet verminderd, ofschoon er ook dagen van verdriet over zijn hoofd zijn gegaan. Zoo was voor hem een smartelijke dag, toen de edele Prins Frederik Hendrik in vier en zestigjarigen ouderdom overleed. Maar een jongere Oranjespruit volgde hem op, en Jan Claeszen had met evenveel geestdrift zijn Wilhelmus doen klinken voor den jeugdigen Prins Willem II, als hij het eenmaal voor diens doorluchtigen vader gedaan had. Ook in zijn huis had Jan Claeszen wel niet altijd blijde dagen gehad; menige bange ure had hij aan het ziekbed van zijn vrouw gesleten; maar zij was gelukkig hersteld, zijn brave Catharina, en hij had haar mogen behouden. En zijn lieve Frederik Hendrik!

Die schoone blonde knaap met zijn aardigen krullebol en schalksche oogen, die nog niet anders wist of hij was hun eigen zoon, die jongen was zijn vreugde, zijn lust en zijn leven. O, wanneer hij vermoeid van de wacht terugkwam, en zijn Frits kwam hem dikwerf reeds op de Kapelsbrug te gemoet, en vertelde hem, hoe braaf hij geleerd, hoeveel knikkers hij bij het spel met zijn kameraden gewonnen en hoeveel toeren zijn vogel op de kruk gevlogen had, dan werd onze goede trompetter weer jong, vergat zijne acht en veertig jaren en maakte met den knaap plannen om wat geld op te sparen, ten einde in het najaar een putter te koopen met een mooi kooitje, of hazelaars te snijden in het Haagsche bosch, ten einde daarvan hengels te maken om de visschen te verschalken; dan vergat Jan Claeszen al de koude en het ongemak, dat hij op wacht geleden en de onaangenaamheden, die hij van anderen ondervonden had. En dan sloeg hij zijn oog dankbaar naar boven en zeide dikwijls fluisterend tot zijn vrouw: „Voor geen duizenden zou ik dien jongen willen missen!"

Maar sedert eenige dagen was onze trompetter stil en in zich zelf gekeerd, en noch Catharina's zorg en liefde, noch de levendige gesprekken van Frits, konden den glimlach op zijn gelaat doen komen, die er anders als op bestorven lag. Doch eer ik mijn lezers bekend maak met de oorzaak van Jan Claeszens treurigheid, moet ik hun verzoeken, eens met mij de bladzijden van het geschiedboek op te slaan, ten einde zij recht op de hoogte zijn om het volgende te begrijpen.

Nadat in 1648 de vrede met Spanje te Munster gesloten was, ontstonden hier te lande oneenigheden, die tot bedenkelijke onlusten hadden kunnen leiden. De handel had, vooral in de provincie Holland en wel bepaaldelijk in Amsterdam, ontzettende rijkdommen doen vloeien, en evenals steeds die provincie den baas speelde in de Algemeene Staten, wilde Amsterdam

dat ook in Holland doen. Nu begeerde deze stad en dus ook Holland dat onder haar invloed stond, het krijgsvolk, daar het vrede was, tot op een gering aantal, af te danken. Natuurlijk was een vermindering van het leger een gewenschte zaak; want het onderhoud van soldaten eischt veel geld en niet alleen Holland, maar ook de andere provinciën verlangden van de drukkende krijgslasten ontslagen te worden. Maar een te groote ontwapening was geenszins raadzaam op een oogenblik als dit, nu wij nog een geduchte houding tegenover 't buitenland moesten blijven aannemen, en de geheele uitvoering van de voorwaarden bij den Munsterschen vrede bedongen, nog niet ten einde was. De Algemeene Staten waren dus tegen te groote afdanking. Tot twee malen had Holland, tegen hun wil, de afdanking doorgedreven en tot twee malen toe had Prins Willem II de zaak in het effene weten te brengen; het heerschzuchtige Holland volhardde in de eenmaal opgevatte meening en dankte op den 4den Juni 1650 haar aandeel (31 vendels en 11 kornetten) af. De algemeene Staten, die niet konden dulden, dat één gewest zijn macht gebruikte om aan de andere provinciën de wet te stellen, besloten nu, een bezending aan al de Hollandsche steden te doen, ten einde aan deze de ongepastheid van Hollands handelwijs onder het oog te brengen. Aan het hoofd van deze bezending werd de Prins gesteld, dien men tevens machtigde om de noodige maatregelen te nemen, waardoor rust en vrede werden bewaard en de Unie werd gehandhaafd. Deze bezending liep vruchteloos af. Te Dordrecht waren Amsterdamsche afgevaardigden haar vóór geweest en richtte zij niets uit; te Haarlem verzocht men haar, niet in de stad te komen; te Amsterdam werd zij slecht ontvangen. Alleen te Gorkum, Schoonhoven, Gouda, Rotterdam en vooral te Leiden slaagde zij beter. Deze slechte ontvangst was echter alleen aan de vroedschappen te wijten; de burgerijen

ontvingen den Prins overal met bewijzen van gehechtheid.

De Staten-Generaal intusschen wenschten de zaak tot een einde te brengen. Het verschil der af te danken troepen bedroeg nu slechts nog vier ruiterbenden en eenige soldaten; maar Holland verkoos niet toe te geven, en de Algemeene Staten konden niet verder gaan, omdat het hier het beginsel gold: Of Hollands haan zou koning kraaien en dus de geheele republiek door Holland worden geregeerd, of de Algemeene Staten waren de Souvereinen van het Land.

Nu schoot den Prins, die inderdaad toegeeflijk genoeg was geweest, niet anders over dan gebruik te maken van de machtiging hem door de Algemeene Staten verstrekt. Volgens Art. 25 der Unie hadden de provinciën zich verbonden, dat hun afgevaardigden, „in geval van tegenstand," mochten worden „gehouden, bekommerd en gearresteerd," en de Prins moest volgens zijn aanstelling van Kapitein-Generaal en Stadhouder, voor de instandhouding der Unie waken; en toen de Staten den Prins gemachtigd hadden, lieten zij hem volkomen vrij in de keus der middelen. Op den 30sten Juli liet hij, na den raad van den Stadhouder van Friesland te hebben ingewonnen, zes der Hollandsche afgevaardigden gevangennemen en naar Loevestein brengen. Deze Heeren waren: Jacob de Witt, oud-burgemeester van Dordrecht, Jan de Waal, burgemeester van Haarlem, Albert Ruil, pensionaris van die stad, Jan Duist van Voorhout, burgemeester van Delft. Nanning Keizer, pensionaris van Hoorn, en Nicolaas Stellingwerf, pensionaris van Medemblik. Daarop zond hij den pensionaris Jacob Cats naar de vergadering der Staten van Holland, met de boodschap, dat hij zes harer leden had laten arresteeren en Graaf Willem Frederik naar Amsterdam had gezonden, waar hij zelf dien dag zou heengaan. Maar de onderneming op Amsterdam mislukte, doordien de Hamburger

postbode de ruiters ontmoet en van hen vernomen had, waarheen zij moesten. Hij bracht de tijding in de stad, die zich in staat van tegenweer stelde. Nu trok de Prins zelf derwaarts en sloot den 3den Augustus met haar een verdrag, waarop ook Holland gereedelijk den voorslag der Algemeene Staten aannam. Zoo eindigde deze zaak in der minne: de gevangen heeren werden ontslagen, doch bleven buiten bewind, zoodat de Unie gehandhaafd en de overmoed van Holland vernederd was.

Lang echter overleefde de Prins deze gebeurtenis niet. Naar zijn Huis te Dieren vertrokken, om het jachtvermaak te genieten, werd hij daar ziek en keerde den 27sten October naar 's-Gravenhage terug. Hij had de kinderziekte, en, ofschoon er aanvankelijk alle hoop was op zijn herstel, werd hij door binnenkoortsen aangetast en stierf reeds op den 6den November 1650, in den jeugdigen ouderdom van nog geen vijf en twintig jaren. Indien hij langer geleefd had, getuigde de raadpensionaris Jan de Wit van hem, zou hij zeker de bekwaamste zijn geworden van zijn geheele geslacht. Kloek en ridderlijk van gestalte, schoon en edel van gelaat, was hij schrander en bekwaam, verscheidene talen machtig, ervaren in de wiskunde en andere wetenschappen, milddadig en edelmoedig, en meester van zijn hartstochten. Acht dagen na zijn dood beviel zijn weduwe van een zoon, die den naam ontving van Willem Hendrik[1]). Groot was de droefheid over het verlies van den Vorst, die bij zijn dood geen erfgenaam naliet. Bij anderen echter, vooral bij de Hollandsche aristocraten (later, omdat de zes Heeren op Loevestein hadden gevangen gezeten, de „Loevesteinsche factie" genoemd), verwekte die dood

---

[1]) Later Willem III. Op dezen werd het bekende liedje gemaakt:

„Al is ons prinsje nog zoo klein,
Alével zal hij stadhouder zijn."

groote vreugde, daar zij nu kans zagen om het verloren overwicht te herwinnen.

Geen wonder dus, dat onze anders zoo vroolijke trompetter, zulk een trouwe aanhanger van het huis van Oranje, stil en afgetrokken was. Maar nog een andere zaak verontrustte hem. Was het niet te vreezen, dat, bij den tegenwoordigen stand van zaken, de garde van den Prins zou worden afgedankt? En als dat gebeurde, dan was hij zonder bestaan. — Zonder bestaan! En dat tegen den winter! — Tegen den winter, waarin de behoeften vermeerderden en de prijzen der levensmiddelen stegen! Dat maakte hem bezorgd voor de toekomst; dat maakte hem zoo stil en afgetrokken.

En niet ten onrechte had Jan Claeszen zich ongerust gemaakt; niet ten onrechte had hij voor het geval gevreesd, dat hij broodeloos zou worden en met vrouw en kind aan het gevaar van armoe en gebrek te lijden zou zijn blootgesteld; kort na de geboorte van den jongen Prins namen de Staten van Holland een besluit, dat wij den trompetter zelf willen laten mededeelen.

Het was op zekeren avond in het midden van de maand November 1650, dat Jan Claeszen van de wacht thuis kwam. Zijn gelaat stond nog somberder dan sedert eenige dagen: diepe smart was er op te lezen. Hij beantwoordde nauwelijks den groet van vrouw en kind, wierp zijn hoed op de tafel, nam zijn geliefkoosde trompet van den hals, hing die aan den gewonen spijker op en wierp zich mistroostig en zwijgend op een stoel neder.

„Wat is er gebeurd, Jan?" was de vraag zijner vrouw.

„Wat er gebeurd is, Katrijn," gaf de trompetter ten antwoord, „hetgeen ik reeds sedert acht dagen gevreesd heb. Ik ben afgedankt."

„Afgedankt? Je doet mij ontstellen, Jan."

„Ja, afgedankt," antwoordde Jan somber. „Die Staten van

Holland regeeren het Land, alsof er nooit weer een stadhouder zou komen. En toch is er een geboren, onze Willem Hendrik! — Maar het arme kind — zij verstooten het reeds, nu het nog in de wieg ligt."

„En hebben zij dan de geheele garde van den Prins zoo maar afgedankt?" vraagde vrouw Claeszen.

„De geheele garde? Wel neen, zij hebben haar behouden, en haar slechts veranderd in die van garde der Staten van Holland. Mij en eenigen anderen, die hun zeker al te prinsgezind zijn, hebben zij ons afscheid gegeven."

„Uw afscheid. Dat is zeker erg, Jan. Maar laat je dit niet zoo moedeloos maken."

„Moedeloos, vrouw! Waarlijk, ik ben er de man niet naar, om den moed te verliezen. Maar onder zulke omstandigheden! De winter is op handen. Wat staat ons anders te wachten dan armoe te lijden? Hoe zullen wij onze huur betalen; waarvan zullen wij ons kleeden, ons voeden?"

„En worden niet twee muschjes voor een penningske verkocht, Jan? En nochtans, uw Hemelsche Vader voedt ze. En gaat gij niet vele muschjes te boven?" vraagde de vrome vrouw, met de woorden van den Heer Jezus.

„Gij hebt goed praten, vrouw!" antwoordde Jan Claeszen, „en ik heb eerbied voor uw vroomheid. Maar wie zal ons dezen winter te eten geven?"

„Hij, die in den Hemel woont en die geen zijner schepselen vergeet. Geloof mij, Jan," ging zij voort, terwijl zij zijn hand nam, die hij mistroostig onder het hoofd hield, terwijl zijn elleboog op de tafel leunde, „geloof mij, Jan, de Heer vergeet de zijnen niet, en, wat ons op dit oogenblik kwaad toeschijnt, kan Hij morgen of overmorgen in goed doen veranderen. Dat gelooft ge immers?"

„Voorzeker geloof ik dat.... maar...."

„Welnu, als je dat gelooft, waartoe dan gemord? Kom, Jan! het hoofd omhoog, het hart naar boven! Wees man en laat je niet neerslaan door het ongeluk! Alles zal misschien beter afloopen dan je nu denkt. En waar je arbeid te kort schiet, om het noodige brood voor ons drieën te verdienen, zie, ik heb nog handen aan het lijf en zal met je werken."

„Ik zal ook werken, vader!" voegde Frits er bij, terwijl hij Jan Claeszen vriendelijk aanzag en hem de handen toestak.

„Genoeg, beste vrouw! lieve Frits! Waar de Heer mij nog zooveel heeft laten behouden bij hetgeen Hij mij ontnomen heeft, zal ik niet ondankbaar morren, maar onderworpen zijn aan Zijn heiligen wil."

Dit zeggende, kuste hij zijn vrouw, nam Frits in zijn armen en besloot, om niet weder zoo mistroostig te zijn.

„Maar," zullen misschien sommigen mijner lezers vragen, „waarom vervoegde Jan Claeszen zich niet bij de Prinses-Weduwe, Amalia van Solms? Haar echtgenoot had immers beloofd, om, als hij in het leven bleef, voor de toekomst van den knaap te zullen zorgen?" — Wat zal ik u zeggen, mijn jonge vrienden! — Jan Claeszen behoorde tot die menschen, die het zoo moeilijk van zich kunnen verkrijgen, om hulp te vragen, waar zij zich zelf kunnen helpen. Prins Frederik Hendrik was gestorven, zonder dat de trompetter hem ooit over zijn petekind had gesproken, en waarschijnlijk had de goede Vorst, door drukte van krijgs- en staatszaken, het geheele geval reeds vergeten. Zijn weduwe had misschien nooit iets van de zaak gehoord. En al ware dit zoo, dan zou het nu wel allerminst geschikt zijn geweest, haar met zulke verzoeken lastig te vallen, nu zij zoo bitter bedroefd was over den dood van haar geliefden zoon, en daarbij haar schoondochter, de Prinses-Weduwe van Willem II, moest troosten; nu

zij wel vooruitzag, dat de tegenstadhouderlijke partij het veld zou behouden en haar pasgeboren kleinzoon zou trachten uit te sluiten van de rechten, die zijn geboorte hem schonk. Daarenboven, zooals ik reeds zeide, het stuitte hem tegen de borst, iemand om hulp te vragen — hetgeen hij „bedelen" noemde.

Maar met dat al begon het er in het huishouden van Jan Claeszen treurig genoeg uit te zien. Werk was er bij het tegenwoordig jaargetij niet te krijgen; wat de brave man ook deed, alles mislukte; de zuur gewonnen spaarpenning moest er aan, van tijd tot tijd werd er wat verkocht, en de bitterste armoede stond voor de deur. Daarbij kwam nog, dat Jan in geen drie weken de huishuur had kunnen betalen, en reeds twee weken den huisbaas om uitstel had gevraagd. Ook nu maakte hij zich weder gereed, om naar meester Klaas Dirksz Balkenende te gaan, die op de Bierkade woonde.

Schoorvoetend trad hij de stoep op en klopte aan de deur van het vrij deftige huis van den timmermansbaas. De dienstmaagd deed hem open en bracht hem in het comptoirken, waar Balkenende zat.

„Zoo, Jan, kom je mij eindelijk mijn geld brengen?" zeide de timmermansbaas opgeruimd.

„Ach, baas! wat zal ik u zeggen?" stamelde Jan Claeszen. „Gij weet, dat ik al die jaren, die ik in uw huis gewoond heb, nooit te kort ben geschoten. Ik heb altijd prompt betaald."

„Dat helpt mij nu weinig," hernam de baas norsch.

„Maar zoodra ik het heb, zal ik u het achterstallige brengen; dat beloof ik u op mijn woord als eerlijk man."

„Met je beloften kan ik mijn tien kinderen den kost niet geven," gaf de timmerman knorrig ten antwoord. „Als al mijn huurders mij met beloften wilden betalen, zou mijn vrouw 's middags op tafel wel in plaats van erwten en boonen fraaie beloften kunnen

opdisschen, en ik vrees, dat zij dan met leege buiken de tafel zouden verlaten."

„Maar, baas, heb nog slechts een weinig geduld," zeide Jan Claeszen dringend. „Gij weet, dat ik om de zaak van Oranje uit mijn brood ben gestooten. De Loevensteinsche factie heeft mij ongelukkig gemaakt."

„Hoor eens," — hernam de baas, die ook een echte Oranje-klant was. „Ik wil nog een week geduld nemen; maar dan moet het geld er zijn."

Hun gesprek was afgeluisterd door een jonkman met lang rood krullend haar en een eenigszins bleek wezen. Zijn snorren deden hem als schilder kennen. Het was de beroemde beestenschilder Paulus Potter, van wien nog de bekende stukken, de stier en de berenjacht, op onze Museums in Den Haag en Amsterdam hangen. Hij was in 1625 geboren te Enkhuizen; zijn moeder stamde van het doorluchtige geslacht der Egmonds af. In 1631 trok hij met zijn vader naar Amsterdam, alwaar hij het schilderen leerde, en later begaf hij zich ter woon naar Den Haag, waar hij vlak naast baas Balkenende kwam te wonen en het oog sloeg op des timmermans oudste dochter, die hij van den vader ten huwelijk vraagde. Doch deze antwoordde: „dat hij daarvan niets wilde weten; dat hij, als Potter nog menschen schilderde, er eens over zou denken; maar beesten, dat stond hem niet aan." Daar evenwel zijn vrienden hem zeiden, dat hij zich gelukkig mocht achten, dat zulk een knap man om zijn dochter kwam, gaf hij toe, en sedert eenige maanden was Paulus Potter met Adriana Balkenende getrouwd. Balkenende, die als timmerman en architect met de grootste heeren in Den Haag omging, maakte zijn schoonzoon bij elk bekend. Vele aanzienlijke mannen kwamen dezen op zijn atelier bezoeken, en op dit oogenblik was hij juist bezig aan een zijner meesterstukken, dat hij voor de Prinses-

Weduwe Amalia van Solms schilderde, voor een schoorsteen op het Hof. Daar men echter de prinses in het oor fluisterde: „dat het een al te vuil voorwerp was voor haar Hoogheid, om dagelijks te bespiegelen," werd 't niet aangenomen en kwam in andere handen.

„Hoeveel is die man u schuldig, vader!" vraagde Potter.

„Drie schellingen, Paulus," antwoordde de timmerman.

„Hier zijn ze," zeide Potter, terwijl hij drie blanke schellingen op de tafel legde. „Een oud gediende van zijn Hoogheid moet niet ongetroost naar huis gaan."

„Gij schilders kent de waarde van het geld niet," zeide de timmermansbaas hoofdschuddend. „Nu, Jan, de schuld is betaald. Pas verder beter op."

„Jk dank u, mijnheer," zeide Jan Claeszen. „Maar gij zult het een oud soldaat niet kwalijk nemen, dat hij geen aalmoes aanneemt, en het dus als een leening beschouwt."

„Gij zijt een brave kerel, Jan," zeide Potter.

Jan Claeszen verwijderde zich, daar de knechts het kantoor binnentraden om hun weekgeld te ontvangen. Hij kwam meer bemoedigd terug dan hij was heengegaan.

Maar was de nood voor het oogenblik gestild, — telkens kwam de armoede grijnzender en grijnzender terug. Zoo zeide Jan, op zekeren avond, nadat Frits reeds naar bed was, tot Catharina:

„Zoo kan het langer niet gaan, Katrijn! Nog een maand en alles is verkocht, en wij kunnen zelfs onze huur niet meer betalen."

„Geduld, beste Jan," gaf de vrouw ten antwoord, die nog den moed niet verloren gaf, omdat zij steeds op den Heer bleef hopen. „Wij hebben morgen reeds Februari en zijn den winter zoo goed als door. 't Is waar, je snijwerk brengt je weinig op; maar als het ijs uit het water is, komt er weer ander werk."

„Werk? — Wat brengt mijn werk op? Hoe weinig betaalt men mij voor het snijden van een pop! En wat krijg ik, wanneer ik op

de een of andere bruiloft den geheelen avond mijn longen schor heb geblazen? 'n paar zesthalven [1]), hoogstens twee schellingen [2])."

„Toch wat. Alles helpt in het huishouden. Maar daar wordt geklopt. Doe even open."

Een man stond voor de deur en trad bij Jans uitnoodiging binnen.

„Ben jij Jan Claeszen, die zulke kunstige figuren van hout snijdt?" vraagde hij.

„Die ben ik," gaf de gewezen trompetter ten antwoord, „en zoo gij iets te bestellen hebt, gelief er mij dan de teekening maar van op te geven, en ik zal trachten, het naar uw genoegen ten uitvoer te brengen."

„Ik ben de vader van het Leprozenhuis," gaf de onbekende ten antwoord. „Meester Pieter Cornelisz Schrap uit het „Bijltje" heeft je mij aanbevolen."

„Die goede Schrap!" zeide Jan Claeszen. „En heeft hij u de vogels laten zien, die ik boven zijn klok heb gesneden?"

„Voorzeker. Maar ter zake. Over een week hebben de leprozen den jaarlijkschen omgang, zooals je weet. Nu worden onze poppen wat oud en afgesleten, en wenschten wij er wel een paar nieuwe te hebben. Doch het moeten snaaksche gezichten zijn, Meester Jan! — Wat moeten die kosten?"

„Een rijksdaalder," zeide Jan.

„Het stuk?" vroeg de vader van het Leprozenhuis.

„Wel neen, de twee."

„Jongen, dat is toch wat duur. Kan 't geen twee gulden?"

„Twee gulden, — nu, ik zal 't maar doen," gaf Jan ten antwoord. „Doch geen duit minder. Reken eens wat zij mij zelf aan hout kosten; ik dien ze toch te laten schilderen."

---

[1]) Een zesthalf deed 27½ cent.

[2]) Een schelling deed 30 cents.

„Nu, 't is goed. Hier heb je de grootte. Ik had slechts last tot een daalder. Maar als ze goed zijn," ging hij voort, terwijl hij de armoedig gemeubileerde kamer rondzag, „dan komt het er voor het Leprozenhuis ook op geen paar zesthalven aan en zul je ie vollen rijksdaalder hebben. Hier heb je al vast een halven

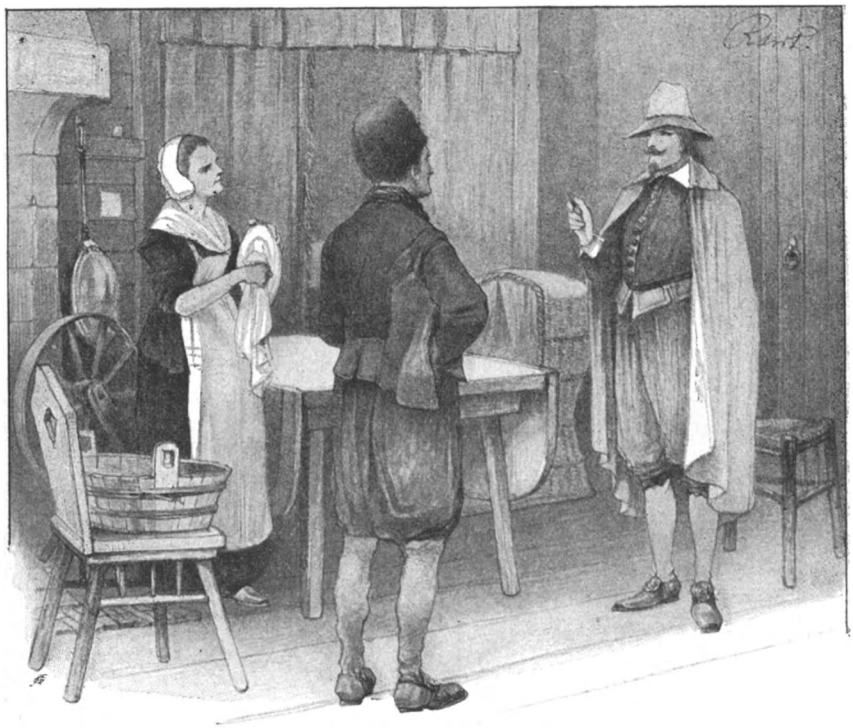

op afrekening, om de uitschotten te betalen. Breng ze mij dan vandaag over acht dagen; want we moeten ze nog aankleeden."

„Kan ik dat niet voor U doen?" vroeg vrouw Claeszen. „Het zal u niet veel kosten."

„En hoeveel dan?" vroeg de vader van het Leprozenhuis.

„Zou drie schellingen te veel wezen, als ik 't goed er bij lever?"

„Ik ga van avond geheel en al buiten mijn boekje," zeide de man. „Maar ik hoop, dat ik er eer mee zal inleggen. En wie weet, of je poppen niet ruimschoots de kosten dekken door de meerdere opbrengst der collecte. Vaarwel! Dus tot vandaag over acht dagen."

„Welnu, Jan," zeide vrouw Claeszen: „Verlaat nu de Heer wel, die op Hem vertrouwen? Daareven was je zoo mistroostig. En nu zijn wij ten minste weder voor een tijd geholpen[1])."

Mijn lezers hebben daar zooveel van het Leprozenhuis gehoord, en ik twijfel niet, of zij zullen er wel iets naders van willen vernemen.

De kruistochten hadden ook in ons land zeer veel goeds uitgericht; zij hadden het volk vrijgemaakt van den dwang der edelen en den burgerstand doen ontstaan; zij hadden den handel kracht en leven geschonken en door het overplanten van kunsten en wetenschappen de fakkel der beschaving ontstoken; — maar zij hadden ook twee onheilen medegebracht: de kinderpokken en de melaatschheid. De eerste kent gij; de laatste is een besmettelijke huidziekte, welke den ongelukkige, die er door wordt aangetast, tot een verworpene in de maatschappij maakt, daar niemand zich met hem bemoeien wil, niemand hem wil aanraken, uit vrees van zelf door de kwaal te worden aangetast. Nu konden die arme melaatschen of leprozen (van lepra, melaatsch) niet werken voor den kost; geen baas wilde hen in het werk hebben, en niemand zou ook willen gebruiken wat zij vervaardigd hadden; zij waren dus genoodzaakt te bedelen, en daartoe kregen zij van de stedelijke regeering een houten klap, op welke men de aal-

---

[1]) Gij moet begrijpen, dat men toen voor een rijksdaalder wel tienmaal zooveel kon doen als thans.

moezen nederlegde, welke men hun toedacht en die zij niet met hun handen aanraakten [1]). Zoo had men in verscheidene steden leprozenhuizen, waar die ongelukkige menschen werden opgenomen, verzorgd, en indien het kon, genezen. Maar eer zij daarin mochten komen, moesten zij naar Haarlem, om door de meesters of gezworenen van de Sint-Jakobskapel te worden onderzocht. Bevonden dezen dan, dat zij de ziekte hadden, dan kregen zij daarvan een bewijs of certificaat.

Nu was ook in Den Haag tusschen 1441 en 1450 zulk een huis gesticht, en wel aan de Delftsche vaart, die daarnaar nog het Zieken heet. Van alle steden en dorpen nam men daar leprozen op, die moesten hebben: „een vlieger op de borst, een klapper in de hand, een hoed op het hoofd bekleed met een witten band, twee vingeren breed, zonder eenige messen ofte geweer te mogen dragen." Een vol jaar moesten zij in dat huis blijven, tenzij zij vóór dien tijd genezen waren, en langer dan vier jaren mochten zij er niet in vertoeven, of zij moesten eerst weder naar Haarlem, om hun certificaten te laten vernieuwen.

Elk leproos was gehouden in voornoemd huis mede te brengen: een bed met zijn toebehooren, een tinnen waterpot, een tinnen kan, een schotel en een stoel, welke zaken bij zijn sterven aan het huis vervielen. Arme leprozen werden tegen een entrée van twaalf gulden opgenomen; terwijl die, wanneer zij het huis verlieten, twee pakken kleederen, twee hemden, een paar hozen en een paar schoenen, de vrouwen daarenboven nog twee schorteldoeken, twee mutsen en twee halsdoeken medekregen.

---

[1]) Mijn vader heeft mij dikwijls verhaald, dat nog in zijn tijd het bijgeloof heerschte, dat iemand, die melaatsch was, van welken rang of stand hij ook ware, drie jaren lang gebedeld brood moest eten, om te genezen. Hij had ze menigmalen gezien, die ongelukkigen, die met hun klap aan de deuren verschenen, en onder het geroep „Lazarus" om een aalmoes vroegen.

Gij herinnert u nog wel Thijs Jansen, waarvan Jan Pietersen de lakenvolder in ons eerste hoofdstuk sprak, en die zoowat van denzelfden ouderdom was als Frits. Het was met dezen knaap, dat Frits, die met hem op dezelfde school ging, veel omgang had. De vader van Thijs had het niet zeer breed, want onze knaap was de oudste van zes kinderen, en waar veel varkens zijn, wordt de spoeling dun. Zeven monden open te houden, — want de moeder van Thijs was dood, — en dat voor een lakenvolder, dat had nog al wat om het lijf. Thijs echter dacht daaraan evenmin als andere kinderen, die weinig weten wat het hun ouders kost om hen groot te brengen, — en, al was de pot wat schraal, zijn hart was altijd vroolijk en opgeruimd.

Den dag dat de omgang van het Leprozenhuis zou plaats hebben, vinden wij beide knapen staan op een stoep in de Wagenstraat, waar de trein zou voorbijkomen, en waar wij ons eens bij hen voegen, om te hooren, wat zij met elkander spreken, en ook den stoet te zien, als hij voorbijtrekt.

„Nu zul je de poppen eens zien, die vader gemaakt heeft," begon Frits.

„Hoor eens, Frits!" zei Thijs. „Je praat altijd van Jan Claeszen, alsof hij je vader is. Maar weet je wel, dat daar geen woord van aan is?"

„Laat nu naar je kijken," riep Frits uit. „Vader zou mijn vader niet zijn. Dan is Jan Pietersen ook de jouwe niet."

„Dat maakt een groot onderscheid, Frits," hernam Thijs heel deftig. „Toen ik geboren werd, hadden je vader en je moeder een heel klein meisje, dat Molentje of zoowat heette. Maar dat is gestorven en toen hebben ze jou voor de deur vinden liggen."

„Nu kan ik merken, dat je liegt, Thijs. Ik heb nog nooit van een meisje gehoord, dat Molentje heette. Moeder heeft mij wel

eens verteld, dat zij een heel klein dochtertje heeft gehad, dat zij Maaltje noemde...."

„O, ja! geen Molentje, maar Maaltje. Nu, dat maalt toch ook zoo wat," zei Thijs lachende. — „Wat ik zeg, is waar: mijn vader had het mij al lang geleden verteld; maar ik mocht het je niet zeggen."

„Nu, dan zal ik het eens aan mijn vader vragen," zeide Frits.

„Doe dat niet," hernam Thijs, „want dan krijg ik knorren van den mijne."

„Ik doe het toch. — Maar wil ik je eens wat nieuws vertellen? Wij gaan over een week of drie naar Amsterdam."

„Naar Amsterdam? En wat ga je daar jagen?" vroeg Thijs verwonderd.

„Daar is nog geld te verdienen voor een christenmensch, zegt mijn vader. Hier is het vet van den ketel. — Maar daar komt de trein reeds aan. Ik zie de poppen al! Kijk! nu zul je eens wat zien."

Langzaam en statig, door twee paarden getrokken, kwam er een open wagen aanrijden. Vóór op dien wagen zat de voerman, die de paarden mende. Vlak achter dezen zat de poppendrager, die zijn aangekleede poppen, fraai uitgedoscht, en mooi opgesierd, den volke liet zien. Deze poppen waren waarschijnlijk een overblijfsel van den tijd vóór de reformatie, toen men een heiligenbeeld in processie omvoerde. Het scheen, dat de poppen, die Jan Claeszen gemaakt had, het volk recht bevielen. Vlak achter den poppendrager zaten een trommelslager en een dienaar van den baljuw met een dienstmeid en de binnenmoeder van het huis, en daarachter eenige leprozen met hun vlieger op de borst, de klap in de hand, en den hoed met den witten band op het hoofd. Twee dienstmeiden, benevens de meid, die dagelijks met de klap voor het huis omging, en de jongen, die aan de schuiten de aalmoezen

ophaalde, deden de collecte aan de huizen, wier bewoners aan de deuren waren, alsook bij hen die zich als kijkers op de straat bevonden, en die collecte bracht nog al wat op; want van de oudste tijden af is Nederland bekend geweest door zijn weldadigheid. Gedurende al dien tijd roerde de trommelslager de trom.

Onze beide jongens hadden recht schik in dien optocht en keerden zeer vergenoegd huiswaarts.

DERDE HOOFDSTUK.

Een goudmaker, die wat op zijn geweten heeft.

Wanneer gij, mijn lezers, van den O. Z. Achterburgwal te Amsterdam de Koestraat binnentreedt, dan vindt ge aan uw linkerhand, het vierde huis van den hoek af, een woning, die bijzonder uw aandacht zal trekken, zoo om haar kleine ruitjes en ouderwetsche ramen, als om den steen die boven de deur staat, welke met een viertal trappen naar de straat geleidt. Op dien steen is een aardbol gebeiteld, het teeken van rijkdom en heerschappij, waarom zich een slang kronkelt, het zinnebeeld der kruidkunde, en daarbij een lamp, afgetrokken studie aanduidende. Dat huis, waarin toen de ruitjes nog kleiner en in lood gevat waren, was er reeds in het jaar 1681, en zag er vrij deftig uit, maar stond onder de toenmalige bewoners der straat in een kwaden reuk. Men wilde namelijk weten, dat het daar spookte, en — als men eenige heel bange lieden mocht gelooven, dan hadden die er te middernacht wel eens geesten zien rondwaren; anderen, wier verbeelding nog sterker was, hadden er op dien tijd zulke vreemde geluiden gehoord, dat hun het

bloed in de adren gestold was en zij niet hadden geweten hoe snel zij zouden voorbijloopen, om het gevaar, dat hen dreigde, te ontkomen. Het huis zag er dan ook zonderling genoeg uit. De benedenluiken waren jaar in jaar uit gesloten, en als men er 's nachts voorbijkwam, kon men werkelijk door de verweerde, vuile, met stof en spinrag bedekte ruiten een wonderlijk licht zien, dat nu eens rood, dan wit, soms blauw of geel, ja, enkele malen zelfs met een zeegroene kleur langs de zoldering kroop, of door het weinig doorschijnende glas zich een weg naar buiten baande. En waarschijnlijk hadden onze moedige voorbijgangers — want in dien tijd geloofde men nog vast aan spoken — dit voor geestverschijningen aangezien; waarbij dan ook het geluid van het vallen eener vuurtang hun als het rammelen van ketenen in de ooren mag hebben geklonken, en het trekken eener smidsblaasbalg hun als het zuchten van geesten kan zijn voorgekomen. Wat den bewoner van dit verdachte huis aangaat, deze had in het algemeen geen heel besten naam. Men hield het er voor, dat de man in verband stond met den duivel — een begrip, dat uit de middeleeuwen was overgebleven en lang daarna stand hield, ja, ten platten lande nog niet geheel is verdwenen. Er was dan ook wel wat grond voor dit vermoeden; want nooit zag men den man ter kerk gaan en zelden vertoonde hij zich op straat. En als hij dat deed, waren zijn lang, beenig en uitgedroogd gelaat, zijn sluik haar en zijn rosse omgekamde baard, de breed gerande hoed, die hem diep in de oogen was gedrukt, en de lange, Spaansche mantel, waarin hij zijn knokkig lichaam wikkelde, weinig geschikt om vertrouwen in te boezemen; — integendeel, de kinderen van de buurt vluchtten in huis en de volwassenen, hoe druk zij ook met elkander in gesprek waren, zwegen totdat de man uit hun gehoor was.

Ik hoop, dat mijn lezers niet zoo bang voor spoken zijn als

hun makkers van de zeventiende eeuw, en dat zij mij wel willen vergezellen naar het spookhuis in de Koestraat, om een bezoek te brengen bij den gevreesden man; ik kan hun verzekeren, dat zij er oude kennissen zullen aantreffen. Wij lichten den zwaren klopper op, die een hollen klank veroorzaakt, en nadat wij eenigen tijd in de donkere straat gewacht hebben, hooren wij slepende voetstappen, die al nader en nader komen, en de deur wordt ons opengedaan door een oude, leelijke vrouw met een zwarte huik of muts op, die haar nog afzichtelijker maakt en ons doet denken aan een dier tooverheksen, waaraan men in dien tijd ook al geloof sloeg en die in veel vroegere tijden openlijk verbrand werden. Op onze vraag om Meester Barenna te spreken, sluit zij de deur met twee zware grendels, sloft in het donkere voorhuis voort en doet zwijgend de deur der zijkamer open, waar ons een zonderling tooneel beidt. Slechts door een flauw lampje verlicht, vinden wij Meester Barenna aan een groot fornuis zitten, waarop een smidse, in welks brandend vuur verscheidene smeltkroezen staan en welk vuur wordt aangewakkerd door een blaasbalg, die de meester van tijd tot tijd trekt. Meester Barenna heeft thans al zijn aandacht gevestigd op een smeltkroes, dien hij genoegzaam verkoeld heeft en welks inhoud hij met de meeste oplettendheid bij het lamplicht onderzoekt. Terwijl hij het hoofd schudt, werpt hij den inhoud op een kalfsvel uit, begint opnieuw zijn onderzoek en wrijft elk stukje metaal, dat hij uit de asch haalt, op een zwarten steen (toetssteen), doch zoo het schijnt zonder gevolg. Naast hem staat een ijzeren distilleermachine, waaraan een flesch vasthangt, in welke zich een roodachtig vocht verzamelt en dat hem later tot zijn chemische preparaten zal dienen. Groote flesschen met verschillende vochten of andere stoffen gevuld, staan in rijen op planken tegen den wand, kolven, trechters, smeltkroezen, stukken koper en tin, groote scharen en vijlen liggen hier en daar

op die planken of op de werkbank verspreid, terwijl aan de zoldering een opgezette krokodil en een paar schildpadden hangen. Gij weet niet waar gij u bevindt: nu eens meent gij in de werkplaats van een metaalwerker te zijn, dan gelijkt het vertrek u het laboratorium van een chemist — en wat het laatste aangaat, hierin hebt gij niet geheel en al ongelijk, als gij er een paar letlertjes wilt voorzetten en u wilt voorstellen, dat Meester Barenna een alchimist is.

Maar wat is alchimie? dat zal ik u zeggen. Van oudsher waren er in het Oosten, vooral in Arabië, vier zaken, waarnaar de geleerde koppen vruchteloos zochten; 1°. het kwadraat des cirkels [1]); 2°. een perpetuüm mobile, of eeuwigdurende beweging [2]); 3°. een lamp die eeuwigdurend brandt; 4°. den steen der wijzen; dat wil zeggen, de kunst om van andere metalen of stoffen goud te maken Hadden de Arabieren en Egyptenaars zich eeuwen lang met deze kunsten onledig gehouden, tijdens de kruistochten kwamen die ook in Europa over, en het was vooral de laatste, het goudmaken of de alchimie, die menigen natuurgeleerde zijn geheele leven aan dien onvruchtbaren arbeid deed wijden, die menigeen zijn geheele vermogen deed verspillen, om daarvoor asch en vuil en niets anders dan dat terug te vinden. Ook in de kloosters werd de alchimie dikwijls met veel ijver beoefend.

Maar was deze kunst onvruchtbaar voor haar beoefenaars, voor de wetenschap is zij dat niet gebleven: want menige nuttige ontdekking is door haar aan het licht gekomen en menige natuur-

---

[1]) Het kwadraat van den cirkel wil zeggen: den juisten inhoud van den cirkel te vinden. Bij benadering is die berekend door Archimedes, Metius en Ludolf van Ceulen. Volgens den eerste staat de middellijn des cirkels tot zijn omtrek als 7:22, volgens den tweede als 113:355 en volgens den derde als 1:3,14159265358978, enz.

[2]) Dit is iets, waarnaar de geleerden nog zoeken, en dat men eenmaal hoopt te vinden.

kundige waarheid ontsluierd, die den grond heeft gelegd tot de latere chemie of scheikunde. Keeren wij nu tot onzen alchimist terug. — Wij maken ons echter onzichtbaar voor hem.

Terwijl Barenna zoo druk bezig is met het bezien van den inhoud van den kroes, wordt er op de deur geklopt, en de oude vrouw laat een stevig gebouwden man binnen met een knaap van ongeveer dertien jaren bij zich. De kleeding van beiden toont den minderen stand aan, waartoe zij behooren.

„Kan ik den meester spreken?" is de vraag van den man.

„Ik weet het niet," antwoordt de vrouw knorrig, terwijl zij in het duister den man en den knaap zooveel het haar doenlijk is, opneemt.

„Zeg hem maar, dat Jan Claeszen er is met den knaap, dien Piet Franszen hem heeft aanbevolen."

„Jan Claeszen?" zegt de vrouw. „En weet Meester Barenna van uw bezoek?"

„Wel waarschijnlijk. Doch mar niet zoo lang, en dien ons bij den meester aan."

De vrouw deed wat haar gezegd werd en spoedig hoorden zij de zware basstem van den alchimist tot haar zeggen:

„Laat hen binnenkomen, Brigitta."

Beiden traden nu in het laboratorium; de alchimist zette zijn lamp op de werktafel, wees den ambachtsman een houten driestal en nam zelf plaats op den stoel, op welken hij voor het fornuis had gezeten.

„Gij weet zeker van mijn komst," zeide de bezoeker.

„Ik houd geen omgang met de buitenwereld," antwoordde Barenna. „Hoe zou ik weten, wat gij hier komt doen. Uw uiterlijk toont weinig belangrijks aan."

„Baas Pieter Franszen de metselaar heeft mij gezegd, dat gij een jongen noodig hadt."

„Noodig... hm... hm!..." bromde de alchimist. „Dat wil zeggen," ging hij voort, „ik heb hem gezegd, dat ik wel een jongen kon gebruiken. Maar ik zeg u vooraf, dat ik niet veel kan geven. Zóó voordeelig gaan de zaken niet."

„Ik vraag alleen kost en inwoning," antwoordde de man. „Ik ben eerst sedert een week hier gekomen, en zou mij gaarne van den knaap ontlast zien. Gij begrijpt zelf wel, dat men zoo spoedig niet volop werk heeft, als men hier vreemd aankomt."

„Vreemd? — Vanwaar komt gij dan?"

„Uit Den Haag. Ik heet Jan Claeszen en was vroeger trompetter bij de garde van den Prins...."

„Jan Claeszen, trompetter bij de garde van den prins!" riep de alchimist uit, terwijl er op zijn anders koel gelaat zich een zekere verbazing vertoonde, als kende hij den extrompetter.

„Zoudt gij mij kennen?" was de vraag van den verwonderden Jan Claeszen.

„Hoe zou ik u kennen?" hernam de andere, die zich hersteld had. „En hoe komt het, dat gij nu hier zijt?"

„Ik werd afgedankt, toen onze garde in die der Staten van Holland werd herschapen," antwoordde Jan Claeszen.

„En is dat uw zoon?" vroeg de goudmaker, terwijl hij Frits scherp aanzag.

„Hij is mij zoo goed als mijn eigen kind. Hij was nog geen half jaar oud, toen hij bij mij te vondeling werd gelegd."

Opnieuw schitterde er iets in de oogen van den alchimist; doch weder bedwong hij zich.

„En dus wenscht gij u zoo van den vondeling af te maken, hé?" zeide meester Barenna, terwijl hij den man uitvorschend aanzag.

„Volstrekt niet," antwoordde deze. „Maar de knaap moet voor den kost arbeiden, zoowel als ik. Uit nooddwang heb ik mij her-

waarts begeven, niet uit weelde. Waar drie monden zijn, moet ieder eten. Doch dit doet niets tot de zaak, Meester Barenna. Mijn vraag is: kunt gij den jongen gebruiken, en wat wilt gij hem geven? Dat hij u ordelijk en gehoorzaam zal dienen, daarvoor sta ik u in."

Men kwam overeen, dat Frits bij Meester Barenna voorloopig kost en inwoning zou hebben, waarvoor hij dan ook de zes werkdagen geheel en al tot zijn dienst zou zijn. Reeds den volgenden dag moest hij in zijn betrekking komen.

„Weet gij wie dat is, Brigitta?" vroeg de goudmaker aan de vrouw, toen Jan Claeszen met den knaap het huis verlaten had.

„Hoe zou ik dat weten?" was haar antwoord. „Gij verbeeldt u toch niet, dat ik aan de deur luister?"

„Waarom niet? — Maar dat is hetzelfde," vervolgde de alchimist. „Die man is Jan Claeszen, de gewezen trompetter der garde van den Prins."

„En die knaap?"

„Is de vondeling, dien ik nu dertien jaren geleden voor zijn deur heb gelegd."

„De zoon van...."

„Hij 's 't," viel Meester Barenna de vrouw haastig in de reden. „Doch geen woord daarover. Gij laat hem zelfs in de verte niet merken, dat gij iets van zijn afkomst weet. Hij blijft ons vreemd."

„Maar dat geld," hernam de vrouw, „dat geld brandt mij steeds als een gloeiende kool op het geweten."

„Mij ook," zeide de man met een satanischen glimlach. „Dat heeft het nu reeds meer dan twaalf jaren gedaan en mij menigen onrustigen nacht bezorgd. Maar, vrouw! als mijn proeven gelukken, kan ik het met interest op interest teruggeven. Intusschen — gij laat niets merken. Onze veiligheid hangt er van af. Niemand

moet in Meester Barenna, den alchimist, den vroegeren Jacob Stevensz herkennen."

„Uw goudzoeken zal wel in armoe eindigen," zeide de vrouw. „Hadt gij nooit dien ellendigen Tavari leeren kennen!"

„Wiens erfgenaam ik geworden ben, niet alleen van zijn geheimen, maar ook van zijn goederen," hernam de goudzoeker grinnikend. — „Maar om van iets anders te spreken: de knaap komt hier in huis."

„In huis?" hernam de vrouw verwonderd. „Gij wilt dus goed maken...."

„Ik heb niets goed te maken, Brigitta. Hij zal mij helpen, mijn knecht zijn, ha ha!"

„Zooals gij wilt," hernam de vrouw onderworpen.

Den volgenden dag kwam Frits bij Meester Barenna in dienst. Hij was geen gemakkelijk heer, die Barenna, en bij het minste wat Frits misdeed, kreeg de knaap scheldwoorden of klappen; zoodat de arme jongen geen aangenaam leven had. Bij zijn vader kreeg hij weinig troost. Integendeel, de gewezen trompetter dreigde hem de deur te zullen uitwerpen, indien hij het bij den meester niet uithield. Meer medegevoel vond hij bij zijn moeder, die den armen Frits beklaagde, maar hem aanried, de luimen van den goudmaker geduldig te verdragen en zijn best te doen. De Zondagen waren dan ook voor onzen knaap dagen van uitspanning en genot; dan speelde hij met zijn nieuwe makkers buiten de poort, of ging met zijn moeder een wandeling doen, en dan spraken zij zoo vertrouwelijk samen, en hadden elkander zoo veel te vertellen. Zulk een dag vergoedde Frits het lijden eener geheele week. Maar als hij dan Zondags 's avonds weder naar den alchimist moest, als hij in de Koestraat stond voor het spookhuis en den zwaren klopper oplichtte, dan was het hem of er gewicht van honderden ponden op zijn hart viel, en trad hij schoorvoetend

den drempel over, waar nieuwe smart en nieuwe verdrietelijkheden hem wachtten.

Intusschen had de goudmaker wel eens tijden, dat hij vriendelijker was. Zoo was het onder anderen op zekeren avond in April, ongeveer anderhalve maand nadat Frits bij hem in dienst was getreden. Den geheelen dag had de knaap moeten stampen en vijlen; want de alchimist had een groote proef voorgenomen, van welker gelukken hij veel verwachtte. Hij was dan ook bijzonder spraakzaam, en zeide tegen Frits, die den blaasbalg stond te trekken:

„Het zal van nacht wel laat worden, maar de proef moet gelukken, en eindelijk zal het goud te voorschijn komen."

„Uw kunst moet al zeer oud zijn, Meester!" waagde Frits in het midden te brengen, terwijl hij een oogenblik den blaasbalg liet rusten.

„Oud? Dat zou ik meenen. Reeds Adam[1]) was een alchimist en heeft dit geheim aan Henoch geleerd. Cham, Noachs zoon, heeft haar in Egypte uitgeoefend en Mozes heeft die uit het boek van den Egyptischen wijsgeer Hermes geleerd, dat in hieroglyfische (beeldsprakige) figuren geschreven was. Ook Salomo was in het bezit van die kunst."

„Maar waarom zoekt men er dan steeds naar?" vroeg Frits verwonderd.

„Omdat zij verloren is gegaan, zooals het met meer zaken gebeurd is. Gij begrijpt evenwel, dat wat er eens geweest is, kan teruggevonden worden, en al hebben ook Hippocrates en Aristoteles er tevergeefs naar gezocht, waarom zou ik, Meester Barenna, die niet kunnen vinden?"

---

[1]) **Al hetgeen Meester Barenna hier spreekt, is woordelijk hetgeen de alchimisten van hun kunst zeiden.**

„'t Zou een triomf zijn, Meester," zeide Frits, terwijl hij den blaasbalg weder trok.

„Dat zou het zijn, Frits!" hernam de alchimist, terwijl zijn oogen van hoogmoed schitterden. „En wie nu Meester Barenna met verachting beschouwt, zou dan voor hem buigen, zooals de Egyptenaars voor Jozef bogen, toen hij Farao's droomen uitgelegd had. Het grootste huis van Amsterdam zou te gering voor mij zijn, een vergulde karos met vier paarden zou mij door de straten trekken en alle dagen zouden de heerlijkste feesten in mijn zalen worden gevierd."

„Dat zou een benijdenswaardig lot zijn, Meester!"

„Het loon voor den arbeid van jaren. Wat heb ik niet al ten koste gelegd aan het vinden van dat geheim[1]). Maar van nacht zal 't mij gelukken, — het koper had op den toetssteen reeds veel beter goudkleur; de andere kroezen zijn sterker aangezet — van nacht vind ik stellig het geheim — — — en dan — — — maak ik zooveel goud als ik maar wil. Een koperen ketel, een koperen emmer verander ik in goud. Den steen der wijzen zal ik vinden. Heel Amsterdam, heel Holland, ja de Zeven Provinciën kan ik koopen, de Oost-Indiën er bij — zij mogen er voor vragen wat zij willen."

---

[1]) **Dat de alchimisten ook anderen aanspoorden om hun vermogen of hun verdiensten op te offeren op hoop van gewin, blijkt ons onder anderen uit de geschiedenis van twee onzer grootste schilders. Meester Brendel te Londen, een berucht alchimist, wilde Petrus Paulus Rubens doen deelnemen in zijn halve winst, mits de schilder hem daarvoor een laboratorium wilde doen opslaan en de noodige materialen bezorgen; doch deze weigerde het aanbod, zeggende: „Mijnheer, ik bedank u voor uw aanbieding. Gij komt twintig jaren te laat, want sedert dien tijd heb ik door het penseel den rechten steen der wijzen gevonden." Anthonie van Dijk was echter zoo verstandig niet; hij liet zich door een anderen goudmaker overhalen en legde aan diens laboratorium duizenden guldens ten koste, zonder er eenig voordeel uit te halen.**

De proef mislukte, en gewoonlijk was de meester, bij het mislukken zijner proeven, heel knorrig en dan moest onze arme Frits het ontgelden. Daarvan had hij den volgenden avond de ondervinding. Reeds den geheelen dag was de alchimist zoo knorrig geweest, dat men hem niet durfde genaken, en 's avonds was de bui nog niet gezakt.

Het was reeds ruim elf uren, een laat uur voor dien tijd, dat onze alchimist weder druk aan het werk was. Frits was weer aan het trekken van den blaasbalg. Maar geen woord werd er gewisseld: want — zooals ik reeds gezegd heb — Meester Barenna was niet in zijn humeur. Hetzij daardoor, of door eenige andere oorzaak, onze Frits was dezen avond bijzonder slaperig en liet tusschenbeide den blaasbalg stilstaan, hetgeen hem menigen snauw en grauw van zijn meester op den hals haalde.

„Geef mij den grooten lepel eens aan," zeide Barenna.

Frits ging: maar, hetzij door zijn droomerigheid of doordien het zoo donker was, hij had het ongeluk tegen een groote glazen kolf aan te stooten, die met een vreeselijk geraas aan duizend stukken op den grond viel.

Woedend sprong de alchimist op en, ware Frits den slag niet ontweken, dan zou hij hem met het zware stookijzer, dat hij in de hand hield om het vuur aan te wakkeren, de hersens hebben ingeslagen. Gelukkig sprong de knaap ter zijde en ontving in plaats van den hem toegezegden slag, een vloed van scheldwoorden die intusschen vrij wat minder gevaarlijk waren dan de aanraking met het stookijzer.

„Terstond mijn deur uit, kwade jongen!" was het eind van de scheldwoorden.

„Maar, Meester!" smeekte Frits. „In den nacht op straat!"

„Terstond! En gij komt niet weer in huis, lompe vlegel!"

En de alchimist kwam weder met het zware werktuig op hem

los, zoodat onze arme Frits niets beters wist te doen, dan zich

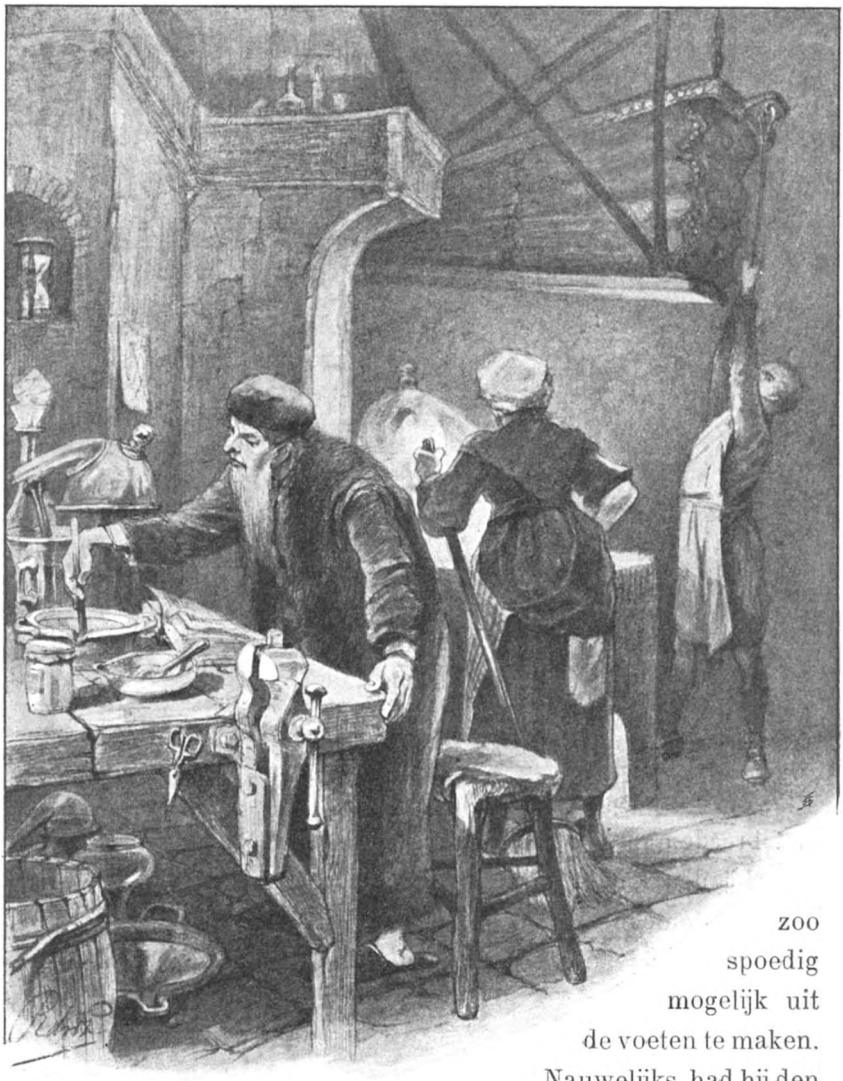

zoo spoedig mogelijk uit de voeten te maken. Nauwelijks had hij den

tijd, de grendels van de deur te schuiven en haar te openen, om buiten te komen, zoo driftig was de alchimist, en toen hij op

straat stond, wierp de woedende goudmaker vloekend de deur toe en schoof er de grendels voor.

Daar stond nu onze arme knaap in den nacht onder den blooten hemel. Wat moest hij beginnen? Naar vader Claeszen gaan, dien opkloppen en hem zeggen, dat hij weggejaagd was, — dat durfde hij niet; want hij wist, dat zijn vader op het punt van plichtverzuim uiterst streng was en hij had hard kans gehad, dat die hem ook de deur zou wijzen, — het allerminst een duchtige dracht slagen zou toedienen. De tranen sprongen hem in de oogen, terwijl hij daar in die donkere straat stond, niet wetende waarheen, en hoe hij den guren Aprilnacht zou doorbrengen. Het was verschrikkelijk weer; de regen kletterde neder en een gure noordwestenwind joeg dien den armen knaap in het gezicht, en deed zijn haren — want hij was ongedekt — om zijn hoofd fladderen. Terwijl hij daar zoo stond, hoorde hij voetstappen de straat inkomen, en hoe donker het ook was, onderscheidde hij een man. In onze dagen zou het niemand verwonderd hebben, een knaap zonder hoofddeksel om elf uren 's avonds op straat te vinden; toen was het bedelen nog zulk een handwerk niet en zonden geen ouders hun kinderen tot in den nacht buitenshuis, om het medelijden der voorbijgangers in te roepen. De man, die, in een grooten spaanschen mantel gewikkeld en een ronden hoed met breeden rand op het hoofd, daar kwam aanstappen, bleef, toen hij den knaap gewaar werd, eensklaps stilstaan en zeide met een forsche stem:

„Wat doe jij daar zoo in den regen, knaap? — Wat zoek je hier?"

„Ach, mijnheer!" antwoordde Frits. „Ik ben daar zooeven door mijn meester de deur uitgeworpen, omdat ik het ongeluk heb gehad een zijner kolven te breken. Maar het was ook zoo donker in het laboratorium en ik had zulk een slaap."

„Wie is je meester, knaap?" hervatte de onbekende een weinig vriendelijker.

„Meester Barenna, de alchimist," gaf de knaap ten antwoord. „Zijn proeven zijn mislukt, en dan wreekt hij dat altijd op mij."

„Is dat de duivelskunstenaar, die hier in 't spookhuis woont?" vraagde de onbekende. „Wacht, Meester Barenna, wij zullen u eens even leeren, om kinderen in den nacht op straat te werpen." Dit zeggende, ging hij op het huis toe, om den klopper op te lichten; maar Frits trad hem in den weg en zeide smeekend:

„Ik bid u, mijnheer, klop niet bij hem aan en laat mij niet weer bij hem terugkeeren. Hij heeft mij reeds zoo dikwijls geslagen, en nog hedenavond, als ik den slag niet was ontweken, zou hij mij de hersens hebben verbrijzeld. Hij zou mij doodslaan. Liever wil ik den nacht op straat doorbrengen, dan bij hem terugkeeren."

„Op straat? Heb je dan geen ouders?" was de vraag van den onbekende.

„Mijn ouders, mijnheer, heb ik nooit gekend," gaf Frits ten antwoord. „Toen ik nog heel jong was, werd ik te vondeling gelegd."

„En de menschen, die je opnamen?"

„„Mijn pleegvader woonde toenmaals in Den Haag en was trompetter bij de Oranjegarde. Hij is door de Staten van Holland afgedankt en daar wij het in Den Haag zoo armoedig hadden, zijn we sedert twee maanden naar Amsterdam gekomen, om werk te zoeken. Om zich te ontlasten, heeft hij mij bij Meester Barenna besteed, waar ik kost en inwoning had. Mijn vader is een man van orde en stiptheid, en als ik nu op dit ongelegen uur bij hem kwam en hem moest bekennen, dat ik om plichtverzuim ben weggejaagd, had ik veel kans, dat hij mij buiten de deur zou zetten en naar Meester Barenna terugzenden."

„Dat laat zich hooren," zei de vreemde nadenkend, terwijl hij met Frits reeds een eindweegs was opgewandeld. „Zeg mij, als ik je nu van nacht eens huisvesting bezorg, — want op straat kun je niet blijven — wat is dan je plan?"

„Om morgen naar vader te gaan en hem het geval te vertellen. Maar dan zal hij mij weer naar dien boozen Barenna brengen, die mij van avond wilde doodslaan. O, mijnheer! Ik wil graag werken; al wat men mij te doen geeft, wil ik verrichten. Maar naar dien man, die mij heeft willen vermoorden, wil ik niet terug. O, mijnheer! als gij zijn gezicht eens gezien hadt, toen hij op mij afkwam."

„Nu, knaap," hernam de vreemde, „wees dan maar gerust. Morgen ga ik met je naar je vader, en als je in alles de zuivere waarheid hebt gesproken, dan ga je niet weer naar dien duivelskunstenaar terug. Ik zal je werk geven en als je aanleg hebt en lust om je te oefenen, zal ik een groot man van je maken, die in staat is zijn brood te verdienen, en ruim ook."

Zoo waren zij de Nieuwmarkt overgegaan, waar nog de Oude St.-Anthoniespoort staat, toen reeds tot waag ingericht, daar de nieuwe zich destijds aan het einde der Jodenbreestraat bevond, ter plaatse van het Leprozenhuis[1]). Daarop sloegen zij de St.-Anthoniesbreestraat in, gingen de in 1611 voltooide Zuiderkerk langs, de St.-Teunis (St.-Anthoniessluis) over, en bleven voor het tweede huis aan hun rechterhand stilstaan. De onbekende liet den klopper op de zware deur vallen en Frits trad achter hem het huis binnen.

„Het is laat geworden, Meester!" zeide de vrouw, die hem opendeed en die des onbekenden huishouding ophield.

---

[1]) **Dit Leprozenhuis is jaren geleden afgebroken; op die plaats is toen het Anatomisch Kabinet, een Politie-Bureau, een Openbare School enz. gebouwd.**

„Ja, Rika, dat is het wel; en daarbij heb ik nog oponthoud gehad op weg. Ik breng een gast mede, die van nacht onder mijn dak zal slapen. — Kom hier, jongen, laat me je tronie eens kijken Een schilder heeft nog al kennis van de gelaatkunde. Ik moet zien, of je gezicht me bevalt."

Dit zeggende, nam hij den blaker uit de hand der vrouw en hield het licht vlak bij het gelaat van Frits. Deze zag hem met zijn vriendelijke, trouwhartige oogen zoo open en onbevreesd aan, dat de schilder, die niemand anders was dan onze groote Rembrandt van Rhijn, over het onderzoek zeer voldaan scheen, en de vrouw hem goedhartig over de wang streek en zeide:

„Arme jongen, je bent doornat van den regen. Gelukkig dat het vuur nog niet uit is. Je moet je bij de plaat wat drogen. En dan zal ik je wat eten geven; want je zult wel honger hebben."

Terwijl Frits zich droogde en de aangename warmte hem goed deed, beschouwde hij, onder het vertellen zijner lotgevallen, het innemend gelaat van den schilder, sprekend gelijkend op diens standbeeld, dat gij te Amsterdam op het tegenwoordig Rembrandtsplein (vroeger Botermarkt) kunt vinden [1]). Stevig gebouwd en forsch van ledematen, had Rembrandt een gezicht, waarin een vroolijk, levendig, goedhartig en beminnelijk karakter doorstraalde. Zijn rijk krullend blond haar omgaf een ronden vorm van wangen. Zijn helder blauwe oogen stonden zoo vriendelijk, en de snorren boven den lachenden mond en het spitse baardje aan de ronde kin verhoogden, kon het zijn, nog het pleizierige van dat gezicht.

Wij willen Frits zijn geschiedenis laten mededeelen, en ondertusschen eens even zien, wie Rembrandt van Rhijn was. Zijn

---

[1]) **Dit standbeeld stond vroeger op het Regulierspleín, thans Thorbeckeplein genaamd, omdat diens standbeeld daar geplaatst is.**

vader, een korenmolenaar in de Weddesteeg bij de Witte poort te Leiden, heette Herman Gerritsen van Rhijn en zijn moeder Neeltje Willemsdochter van Zuidbroek. Beiden waren welgestelde lieden, die, behalve hun molen, welke hun voor de helft toebehoorde, nog een pleiziertuin onder Zoeterwoude hadden. Van hun vijf kinderen was Rembrandt de derde, en toen in 1640 de weduwe van Herman Gerritsen van Rhijn (hij was reeds veel vroeger overleden), stierf, waren er, behalve hem, nog drie in leven. Onze Rembrandt, in 1606 geboren, was door zijn ouders tot den geleerden stand bestemd, waarom zij hem reeds vroegtijdig te Leiden ter school zonden; maar de bijzondere aanleg tot de schilderkunst, welken de knaap reeds vroeg liet blijken, deed hen van besluit veranderen, en zij bestelden hem daarom bij den bekwamen teekenaar Jacob Isaäks van Swanenburg, bij wien hij omtrent drie jaren bleef. Daarop bracht zijn vader hem naar Amsterdam en deed hem bij L. Lastman, bij wien hij zes maanden vertoefde. Hierop genoot hij nog eenige maanden 't onderwijs van Jacob Pinas van Haarlem, en keerde toen naar zijn ouderlijk huis terug, alwaar hij zich in zijn kunst bleef oefenen, en wel met zulk een goed gevolg, dat hij altijd ruim werk had en in 1630 besloot, zich in Amsterdam te vestigen, naar welke stad hij reeds meermalen was ontboden, om portretten en andere stukken te schilderen. Spoedig had hij daar werk te over en kreeg ook weldra zooveel leerlingen, dat hij den ruimen zolder van zijn huis in de Jodenbreestraat[1]) tot atelier had ingericht. Ieder leerling betaalde hem 100 gulden en meestal had hij er

---

[1]) **Reeds in 1634 woonde hij daar. Vijf jaren later vinden wij hem op den Binnen-Amstel wonen; doch kort daarna kocht hij in de Jodenbreestraat, dicht bij de St.-Anthoniessluis een groot gebouw, dat tegenwoordig in tweeën is gescheiden, en in welks gevel een steen is gemetseld, waarop Rembrandts naam staat.**

vijf en twintig, zoodat onze Rembrandt, met hetgeen hem zijn schilderijen en gravures opbrachten, inderdaad een ruim inkomen had. Hij was gehuwd geweest met Saskia[1]), de dochter van den gewezen burgemeester en schepen van Leeuwarden, Rombertus van Uilenburg. In 1597 werd deze Uilenburg raadsheer aan 't hof van Friesland en was, den 10den Juni 1584, getuige van den moord van Balthazar Gerards op Prins Willem I, bij wien hij juist dien middag gedineerd had. Bij deze Saskia van Uilenburg had Rembrandt twee kinderen, een dochtertje dat jong stierf en den 13den Augustus 1638 in de Zuiderkerk werd begraven, en een zoontje, in 1641 geboren, Titus genaamd, en dat dus op dit tijdstip ongeveer tien jaren oud was. Zijn vader had plan van hem ook een schilder te maken; doch de knaap toonde weinig aanleg en lust voor de kunst.

Toen nu Saskia in Juni 1642 stierf, liet zij Rembrandt in het bezit van een vermogen van *f* 40,000, waarvan zij hem bij testament, gepasseerd voor den notaris Pieter Bargman en de getuigen J. Reyniers en B. Schram, de helft vermaakte en de andere helft aan haar zoon Titus; terwijl haar echtgenoot het vruchtgebruik van de geheele nalatenschap zou hebben, tot tijd en wijle, dat hij mocht hertrouwen, als wanneer hij die helft zou afstaan aan zijnen zoon Titus, of bij diens voor-overlijden, aan haar zuster Hiskia van Uilenburg, bij wie zij, na den dood haars vaders in 1624, tot haar huwelijk, gewoond had.

„Gij zijt dus uit Den Haag," zeide Rembrandt, toen Frits had geëindigd. „Daar ben ik meermalen geweest. Maar nooit vergeet ik de eerste maal, dat ik er kwam. Dat was een rare grap, Rika. Ik heb u die nog nooit verteld."

---

[1]) Dit huwelijk werd den 10den Juni 1634 te St.-Anna-parochie in Friesland voltrokken.

„Zoo ver mij heugt, niet," antwoordde zijn huishoudster.

„Gij moet dan weten, dat ik, toen ik nog op vaders molen zat te schilderen, van tijd tot tijd bezoek kreeg van kunstminnaars. Op zekeren tijd nu had ik een zeer aardig stukje gemaakt en een van die bezoekers zeide tegen mij, dat ik daar geld voor kon maken, als ik naar Den Haag ging en het aan den heer Constantijn Huyghens wilde verkoopen, wiens woonplaats hij mij opgaf. Welnu, vader en moeder vonden het goed, en met mijn schilderij onder den arm stapte ik in de schuit, die mij naar 's-Gravenhage bracht. Daar gekomen, liet ik mij het huis Huyghens wijzen. Maar hoe stond ik te kijken, toen ik dat groote gebouw zag. Ik waagde het nauwelijks, de hooge stoep op te gaan. Eindelijk vatte ik moed, klopte aan en werd open gedaan door een bediende, die mij in de zijkamer liet. Kort daarop kwam zijn heer bij mij en ik kreeg honderd gulden voor mijn schilderij."

„Honderd gulden!" riep Frits uit. „En dat voor één schilderij!"

„Zoo meende ik toen ook," hernam Rembrandt, „en vol vreugd over mijn rijkdom stapte ik den Kneuterdijk over. Daar stond de postwagen naar Leiden, gereed om af te rijden. Hoe, dacht ik, gij zijt nu een rijk man, en dan te gaan loopen, dat is wat al te gering, te varen is u te gemeen; gij moet den postwagen gebruiken. — Ik stapte dus in."

„En hoeveel moest gij van uw schat missen, om de vracht te betalen?" vraagde de huishoudster.

„Die betaalt men eerst bij de aankomst. Wij reden de stad uit, het bosch door, tot aan het huis Ten Deil[1]), waar de paarden moesten gevoederd worden. Al de reizigers gingen den wagen uit

---

[1]) **Op den straatweg tusschen Den Haag en de Postbrug aan den rijweg naar Wassenaar.**

om wat te gebruiken; maar ik, die mijn schat niet alleen durfde laten en dien toch ook niet kon medenemen naar de gelagkamer, zonder de opmerkzaamheid te trekken, bleef in den wagen zitten. Ook moet ik bekennen, dat het geld mij gierig had gemaakt, en dat ik er niet meer wilde afnemen, daar het mij reeds op het hart woog, dat ik zooveel voor de vracht zou moeten geven. Nadat de paarden genoeg gegeten hadden, zette de stalknecht de voederbak weg, en riep den voerman, die juist met de passagiers aankwam, toen onze beestjes, waardoor weet ik niet, eensklaps op den hol gingen. Aan roepen noch vermaan zich storende, renden zij voort den weg op, den dijk langs, de poort van Leiden binnen (want zij waren den weg gewoon) en bleven voor de herberg staan, waar de wagen altijd stil hield. Nauwelijks was ik er uitgestegen, of een menigte menschen omringden mij en vraagden naar de oorzaak van het geval, of ik er wel afgekomen was, waar de voerman zat, en hoe het met de andere passagiers was afgeloopen. Maar ik gaf hun slechts kort bescheid en maakte mij uit de voeten met mijn honderd gulden."

„En betaaldet gij dan de vracht niet?" vraagde Frits.

„Daar dacht ik niet eens aan. Ook werd mij door niemand daarom gevraagd. Waarschijnlijk begrepen zij, dat ik door den uitgestanen angst genoeg betaald had; of liever, niemand dacht er aan, door den schrik en de verbazing. Ik kwam ten minste thuis, recht tevreden, dat ik zooveel geld verdiend en daarenboven zoo snel en zoo goedkoop gereisd had."

„O, dat was alleraardigst," hernam Frits. „Zoo goedkoop zal wel nooit niemand met den postwagen hebben gereisd."

„Waarschijnlijk niet," zeide Rika.

Den volgenden morgen ging Rembrandt van Rhijn met Frits naar Jan Claeszen, en het kostte hem niet weinig moeite den extrompetter over te halen, om Frits niet weder naar Meester

Barenna te zenden. Alleen de belofte, dat hij hem aan het werk zou zetten en daarvoor kost en een tamelijk weekgeld zou laten verdienen, haalde vader Claeszen tot inschikkelijkheid over. Frits zou voortaan bij Rembrandt verf wrijven, paneelen afslijpen, penseelen en paletten schoonmaken en alles verrichten, wat een jongen bij een fijnschilder moet doen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Een kijkje in de werkplaats van Rembrandt van Rhijn.

Het is een warme dag in de maand Juli van het jaar 1651, dat wij ons naar den zolder van het huis op de Jodenbreestraat, het atelier van Rembrandt van Rhijn en zijn leerlingen, begeven. Alleraardigst hebben zijn leerlingen dien zolder tot hun gebruik ingericht. Zij hebben het verdeeld in allerlei kleine kamertjes, met zeildoek en papier afgeschoten, om rustig te kunnen werken. Sommige dier kamertjes zijn zelfs door deuren gesloten. Alle dagen komt Rembrandt zelf daar arbeiden, en dan gaat hij bij al zijn leerlingen rond, wijst hun de fouten die zij gemaakt hebben, verbetert hier een schaduw, plaatst daar een kantlicht of beveelt een geheele partij over te schilderen. En de schilderijen, die de leerlingen maken, zijn meestal die van den schilder zelf. Heeft hij bij voorbeeld een portret geschilderd en de kleeding geschetst, dan geeft hij het aan een zijner leerlingen, die dat kleed moet afwerken, terwijl een ander het bijwerk te doen krijgt. Ook aan zijn groote schilderijen moeten de leerlingen arbeiden. En dat dit nuttig is, kunt gij begrijpen; want

zoo leeren zij van zelf in den trant van den grooten meester schilderen. Op een anderen tijd geeft hij den een of anderen der meest gevorderden een onderwerp op, dat deze dan zelf moet uitwerken. Al de wanden der kamertjes zijn dan ook vol met schetsen van gedeelten van schilderijen. Zoo ziet men hier met houtskool een manshoofd geteekend, zoo breed en zoo stout, als had Rembrandt zelf dat ontworpen. Daarnaast in doodverf een lief kinderkopje met blonde krulletjes en daarnaast een helm en een harnas, een pluim of een zwaard, alles even grillig door elkander, al naardat de leerling ze in zijn schilderij noodig heeft gehad. Op enkele wanden vindt men de schetsen van geheele schilderijen, groote stukken, doch hier heel klein geschetst en waarin men duidelijk de geheele idée van den schilder kan zien. Over al die schetsen en plannen ligt evenwel de geest van Rembrandt: iets edels, breeds en ernstigs. In Jan Steen's atelier te L e i d e n ziet het er anders uit. Daar vindt men allerlei snaaksche figuren en koddige gezichten, schetsen van de geestige stukken, die hij voltooid in de wereld zendt en die nog getuigen van zijn onuitputtelijk genie en zijn vroolijken aard.

In een hoek van het atelier vinden wij Frits druk bezig met het maken der benoodigde verven, welke hij met olie vermengt en op een grooten marmersteen fijn wrijft, opdat die door den schilder en zijn leerlingen kunnen gebruikt worden. 's Avonds als de laatsten hun werk aan kant zetten, geven zij hem hun paletten om die schoon te maken. Op andere tijden is hij bezig aan het afschuren der paneelen, die hij eerst met verf bestreken heeft en dan laat drogen. Ook laat men hem soms een schilderij gronden, waarmede hij recht in zijn schik is. Allen houden veel van den gewilligen jongen, die voor iedereen vliegt en wien nooit iets te veel is; en, als er op het atelier bij de eene of andere feestelijke gelegenheid getracteerd wordt, moet Frits er altijd bij

zijn en krijgt hij trouw zijn deel. Ieder heeft steeds een goed woord voor den aardigen knaap over, en sommigen hebben er zelfs schik in, hem van tijd tot tijd het penseel te leeren behandelen en eenige trekken op het minst gevaarlijke gedeelte hunner schilderijen te laten maken. Ook Rembrandt houdt veel van hem en hij ziet het gaarne, dat hij met het een of andere afgesleten penseel, hetwelk hij van een der leerlingen gekregen heeft, eenige figuren op den muur zijner werkplaats teekent, die al meer en meer in volmaking toenemen. Kortom — Frits is gelukkig bij den schilder, en Jan Claeszen hoort geen klachten meer; hetgeen hem recht bevalt. Den kleinen tienjarigen Titus vinden wij hier niet. En geen wonder; want die gaat nog ter school, ofschoon zijn vader hem de Woensdag- en Zaterdagmiddagen reeds les in het teekenen geeft.

„'t Is warm weer!" zegt Ferdinand Bol, terwijl hij zijn kamertje uittreedt, nadat Rembrandt is uitgegaan. „'t Schilderen wil vandaag niet. Jongens! wij moesten iets bij elkander leggen, dan kan Frits wat bier en brandewijn halen en wij onzen dorst lesschen en samen wat keuvelen. Wie doet er mee?"

„Ik," antwoordt Jurriaan Ovens, die zijn deur opensluit. „Een heerlijk denkbeeld!"

„Ich toe ooch mee!" roept Frans Wulfhagen, een Bremer. „Wir haben voor vandaag jenoeg jearbeit. Kom, Paudis (een Nedersaks!) Was zitzt doe nog te marren? Kom doch einmal voors licht."

De aangesprokene treedt te voorschijn, en op het zelfde oogenblik Philippus de Koning, Gerbrand van den Eeckhout en anderen. Ieder legt een stuk geld op de tafel, en het duurt niet lang, of Frits komt terug met het noodige bier en een kruik brandewijn, terwijl onze schilders hun stoeltjes meegebracht, sommigen hun pijpjes aangestoken en allen zich van een tinnen kroes of een brandewijnglas voorzien hebben.

„Kom, Frits! sjuif je sjtoeltje wat aan!" zegt Wulfhagen. „Waarom zou jij achteraf zitsen?"

„Schuif bij," hervat Eeckhout. „En nu, jongens! Wie weet er wat te vertellen? Ha!" roept hij eensklaps uit, toen hij de deur ziet opengaan en twee mannen binnenkomen, van welke de oudste vier en vijftig jaren oud is en één oog heeft; de andere is een jonkman van drie en twintig jaren, bleek van gelaat en fijn van wezenstrekken, „ha, daar is onze vroolijke Roeland Rogman en zijn jonge vriend Barend Graat. De eerste zal ons wel wat uit de Hollandsche schilderschool vertellen, en de laatste kan u leeren, hoe men de eindjes kaars uit de Oude en de Nieuwe kerk moet stelen."

„Die endjes khaars!" roept Wulfhagen uit.

„Inderdaad," herneemt Eeckhout. „Laat hem 't heeten liegen, als hij durft."

„Indien mijn vriend Van den Eeckhout dat stelen wil noemen, dan heeft hij gelijk," geeft Graat ten antwoord. „Ik vind mij echter genoodzaakt, mij te rechtvaardigen."

„Niet voordat gij aan de tafel zit en wat te drinken hebt," zegt De Koning, de oudste van Rembrandts leerlingen. „Frits, zoek eens twee zitplaatsen voor de vrienden."

Frits geeft zijn eigen bankje aan den eenoogigen schilder en komt spoedig met een ander voor Graat aan. De Koning zorgt er voor, dat zij te drinken krijgen en de jonge schilder begint:

„Het schilderen heb ik geleerd bij mijn oom, meester Hans, die een goed beestenschilder was, en die mij na moeders dood bij zich in huis nam. Ik had bij hem geen pleizierig leven; want oom, die op krukken sprong, was niet gemakkelijk, en tante en haar dochter bekreunden zich weinig om de huishouding."

„Zoodat hij dikwerf voor keukenmeid moest spelen," valt Eeckhout hem in de rede.

„Kom, nu wilt gij ons wat op de mouw spelden," zegt Jurriaan Ovens.

„'t Is de zuivere waarheid," herneemt Graat, „en dat verlette mij veel tijd. Maar het meest van alles hinderde het mij, dat oom niet verkoos, dat ik 's nachts teekende, waarom hij mij zorgvuldig alle licht onthield. Ik vond er echter wat op. Als het 's avonds dienst was in de Oude of Nieuwe kerk, dan wachtte ik tot de gemeente naar huis ging en sloop de banken rond, waar het mij meestal gelukte, eenige eindjes kaars machtig te worden, bij welke ik dan 's nachts mij in de teekenkunst oefende."

„Gij waart dan al heel ijverig," merkt Ferdinand Bol aan.

„Dat was hij," bevestigt Rogman. „Want zomers 's morgens stond hij al aan de poort te wachten, met zijn portefeuille onder den arm, tot de portier zou openen, om naar buiten te gaan en op het veld paarden en koeien en schapen te schilderen[1])."

„Hij heeft het er toch zes of zeven jaren uitgehouden," verzekert Eeckhout.

„Dat is langer dan Adriaan Brouwer bij Frans Hals," herneemt Rogman.

„Was waar davon?" vraagt Wulfhagen.

„Vraagt daar Van Someren uit „het Wapen van Frankrijk" maar naar, die Brouwer na zijn vlucht uit Haarlem heeft opgenomen."

„Wij hebben Van Someren nu niet bij ons," zegt Bol. „Vertel gij het ons liever. Schenk Rogman nog eens in, De Koning! anders wordt zijn keel droog."

„Welnu," hervat Rogman, nadat hij een teug uit het weder volgeschonken glas heeft gedronken. „Adriaan Brouwer, uit geringe

---

[1]) Later heeft hij zich op het historieschilderen toegelegd, en is daar goed in geslaagd.

ouders geboren, hield zich als knaap bezig met het teekenen van loofwerk en vogeltjes met inkt op lijnwaad, hetwelk zijn moeder, die weduwe was, dan naderhand met de naald overstikte en, tot mutsen en borstlappen gesneden, aan de boerinnen verkocht. Op zekeren dag kwam Frans Hals daar bij toeval voorbij. Deze had schik in het los en geestig werk van den knaap, en vroeg hem, of hij lust had om schilder te worden, waarop Adriaan een toestemmend antwoord gaf, mits zijn moeder het hem wilde toestaan. Deze bewilligde er in, maar dan moest Hals hem den kost geven."

„Nu, dan was hij op de hoogeschool, ten aanzien van de zedelijkheid," zegt Van den Eeckhout. „Frans Hals is een vroolijke snaak, die, hoe goed hij ook schildert, bijna alle avonden dronken is. Zijn oudste leerlingen gaan hem gewoonlijk uit de kroeg halen. Als hij dan thuis komt, moeten zij hem uitkleeden en te bed helpen. Nu had hij, tijdens Adriaan Brouwer bij hem was, de gewoonte om, hoe beschonken hij ook was, luide zijn avondgebed te doen, dat hij altijd besloot met de volgende woorden: „Lieve Heer! haal mij vroeg in uw hoogen hemel!" — Adriaan Brouwer, die dit menigmaal gehoord had, sprak met Dirk van Delen, Adriaan Ostade en nog een ander af, om daarmee een grap te hebben. Zij boorden vier gaten in den zolder boven zijn bedstee, lieten er sterke touwen door neer en knoopten die aan de hoekeinden van het bed vast. Den volgenden avond, toen zij hem weder braaf beschonken te bed geholpen en het licht uit de kamer meegenomen hadden, gingen zij op hun kousen naar boven en wachtten op het gewone slot van het gebed. Niet zoodra hoorden zij het: „Lieve Heer! haal mij vroeg in uw hoogen hemel!" of zij trokken met hun vieren het bed langzaam naar boven. Hals, die bemerkte dat hij naar de hoogte ging, werd bang en riep in den grootsten angst uit: „Zoo haastig niet,

Heer!
zoo haastig
niet, zoo haastig
niet! waarop zij
hem zeer langzaam

lieten dalen. Toen hij rustig sliep, maakten zij de touwen los en Hals bemerkte niets van hun list. Die bede gebruikte hij echter later nooit weder."

„Diezelfde Hals heeft nog eens een grap gehad met Anthonie van Dijk," zegt Barend Graat.

„Vertel ons die eens," roept Bol.

„Met genoegen," herneemt Graat. „Op zekeren tijd, terwijl Hals in de herberg zat, kwam een deftig gekleed heer bij den schilder aan huis. Zijn fijne vilten hoed met sneeuwwitte struisveer, zijn dure kanten kraag en lubben, zijn fluweelen wambuis en korte Spaansche mantel, ja zelfs iets voornaams in zijn uitzicht schenen den man van rang aan te duiden. „Ik wil mijn konterfeitsel geschilderd hebben," had hij tegen de vrouw des huizes gezegd, en deze was terstond naar de kroeg gegaan, om haar man op te zoeken. Geduldig wachtte hij, tot het den drinkebroer die eerst zijn pintje moest leeg hebben, behaagde te komen. Eindelijk kwam deze en begon aan het konterfeitsel. Spoedig was het af, en Hals verzocht hem, te willen zien of het naar genoegen was. „Volkomen," antwoordde de andere; „maar ik wist niet, dat het schilderen zóó in zijn werk ging. Laat mij ook eens beproeven!" En dit zeggende, nam hij een daar staand ledig doek, zette het op den ezel en verzocht Hals voor hem te gaan zitten. Reeds aan het aanvatten van het palet, zag onze snaak terstond, dat de aanzienlijke heer de zaak meer bij de hand had gehad, en hij dacht niet anders of 't was een vermomd kunstenaar. Maar hoe stond hij te kijken, toen hij het schilderwerk zag: „Gij zijt van Dijk!" riep hij uit. „Geen mensch kan zoo schilderen!"

„Ja, die van Tijk moess ein erster portretsjilder jewesen zijn!" merkt Wulfhagen aan.

„Dat zou ik denken," herneemt Graat. „Anthonie van Dijk was de zoon van een glasschilder; zijn moeder was beroemd om

haar vlugheid met de borduurnaald. Waarschijnlijk heeft hij zijn eerste onderwijs in de schilderkunst bij zijn vader genoten; later is hij een leerling geweest van den beroemden altaarschilder Petrus Paulus Rubens. Ook hij heeft verscheidene beroemde altaarstukken vervaardigd; doch het meest heeft hij zich beroemd gemaakt door zijn weergalooze portretten. Zoo heeft hij onder anderen Prins Frederik Hendrik en diens gemalin en zoon uitgeschilderd. Later naar Engeland ontboden, heeft hij daar de Koningin, de Prinsen Karel en Jacob en de meeste groote heeren gekonterfeit, hetgeen hem braaf wat geld opbracht; terwijl Zijn Majesteit hem een gouden keten met zijn portret en een jaarlijksch inkomen schonk. Wat in zijn portretten vooral merkwaardig is, zijn de schoone handen. Dit gaf aanleiding tot de volgende aardigheid. De Koningin van Engeland, een harer door hem geschilderde portretten ziende, vraagde hem, waarom hij haar handen zooveel fraaier had gemaakt dan haar gelaat? Van Dijk antwoordde: „Omdat de handen mij beloonen moeten." Jammer, dat de groote man reeds op twee en veertig jarigen ouderdom aan de kunst werd ontrukt."

„Maar, herr Rogman!" herneemt Wulfhagen, „doe solltest oens einmal die historie von Atriaan Prouwer verthellen, nicht waar?"

„Juist," hervat Rogman, „wij zijn gebleven, waar de knaap bij Frans Hals in huis kwam. Spoedig bemerkte deze, dat er geest in hem stak, en zette hij hem, afgescheiden van zijn andere leerlingen, alleen op den zolder om te schilderen. Die stukken verkocht hij voor vrij wat geld, onder den naam dat zij van de hand van een vreemden meester waren. De andere leerlingen lieten hem ook tusschenbeide kleine stukjes maken, waarvoor zij hem een stuiver of een dubbeltje het stuk betaalden."

„Nu, dat was tamelijk goedkoop," zegt De Koning.

„Dat was 't," hervat Rogman, „maar dat bracht hem ten minste nog wat op. Vrouw Hals daarentegen, begreep zeker dat de jongen zijn buik kon volschilderen; want zij gaf hem niet half genoeg te eten. Opgestookt door de andere leerlingen, onder anderen door Ostade, besloot hij van zijn meester weg te loopen; welk plan hij ook volvoerde. Daar echter zijn moeder reeds gestorven was, wist hij niet waarheen, en zette hij zich in de groote kerk onder het orgel neder, waarop men gewoon is, 's avonds tot vermaak der poorters te spelen. Een kennis van Hals vond den knaap daar zitten en vraagde, wat hem deerde. Brouwer klaagde den man zijn nood, toonde hem zijn ellendige plunje en zeide, dat hij een honger had als een paard. Tevens bekende hij hem, dat hij niet wist waarheen te gaan, en niet thuis durfde komen, uit vrees voor een pak slaag. De goede man beloofde, zijn voorspraak te zullen zijn, bracht hem naar zijn meester, die reeds overal naar den leerling, welke hem zooveel voordeel opleverde, had laten zoeken, en zoo kwam Brouwer bij onzen Hals terug, wien door den goeden man, die den knaap had thuis gebracht, duchtig de les werd gelezen. Dit had ten minste den invloed, dat er op de voddenmarkt een pak voor hem werd gekocht, dood ouderwetsch, en veel te groot en te wijd. Dit laatste vond Brouwer wel pleizierig, want nu kon hij er maar zoo inkruipen, zonder noodig te hebben het bij het aan- en uittrekken los te knoopen."

„Das war ein artiger kerl!" roept Paudis uit. „Oend hielt hij het er lang aus!"

„Niet lang; want de andere leerlingen stookten hem op, om naar A m s t e r d a m te vluchten, waar zij wisten, dat zijn stukken tot hoogen prijs werden verkocht. Eens, dat Hals uit was, nam onze Adriaan den pas onder de voeten, en, zonder zich van het adres van den een of anderen kunstminnaar te voorzien, wandelde

hij naar onze stad en kwam terecht bij Van Someren in „het Wapen van Frankrijk," die hem aan het schilderen zette en hem een vetter keuken gaf, dan de arme jongen ooit gekend had. Van Someren, wiens zoon Hendrik ook schilder was, zag spoedig, hoe los en gemakkelijk het Brouwer van de hand ging, raadde hem daarom aan, grooter stukken te maken en gaf hem een koperen plaat[1]). Zekere heer Du Vermandois, die hem in „het Wapen van Frankrijk" had opgezocht, had zin in dat stuk (een gevecht tusschen boeren en soldaten) en vraagde naar den prijs. Nu had Van Someren hem gezegd, dat hij er gerust 100 dukatons[2]) voor kon vragen. Adriaan durfde dit nauwelijks. Lang draalde hij en zeide verlegen: „Ik heb er veel arbeid aan besteed," — eindelijk kwam het hooge woord er uit: „honderd dukatons!" Du Vermandois sloeg dadelijk toe en verzocht hem, mede naar zijn huis te gaan, waar hij hem in klinkende munt zou betalen. Adriaan meende, dat de heer den spot met hem dreef en draalde, maar Van Someren wenkte hem: hij nam dus zijn schilderij onder den arm, ging mede en kwam met de honderd gerande dukatons terug."

„Nu zal hij wel blijde geweest zijn!" roept Frits uit, die met uitgestrekten hals heeft zitten luisteren.

„Hij wist niet, wat hij van blijdschap zou doen, schudde het geld op zijn bed uit en wentelde er zich in. Kort daarop deed hij het weer in den zak, ging het huis uit en kwam eerst negen dagen later zingende terug, en toen men hem vraagde, of hij zijn geld nog had, gaf hij ten antwoord: „Ik heb mij van dien ballast ontslagen." Het zou te lang worden, als ik u al de grappen vertelde, die hij uitvoerde. Jammer maar, dat hij niet werkte of

---

[1]) **Oudtijds gebruikte men die meermalen om kleine stukjes op te schilderen.**
[2]) **315 Gulden.**

hij moest zonder geld zitten, en geen geld had, of het moest worden verteerd; ja, men heeft mij wel verhaald, dat hij — door de kasteleins in de herbergen opgesloten, omdat hij zoo in het krijt stond en geen penning rijk was om te betalen — inkt en papier deed komen, en een schets maakte, waarmede hij naar den een of anderen kunstminnaar zond om er twee of drie honderd gulden voor te halen. Na eenige jaren alhier gewoond te hebben, kreeg hij in het hoofd om zijn kunstgenooten te Antwerpen eens op te zoeken en dacht er niet eens aan, dat de Staten nog met Spanje in oorlog waren, waarom hij ook vergat, zich van een vrijen pas te voorzien. Dit bekwam hem slecht. In genoemde stad voor een spion aangezien, werd hij op het kasteel gevangen gezet."

„Die losse kwant!" zegt De Koning. „En hoe verging het hem hier?"

„Beter dan hij verdiende. De hertog van Aardenburg, die daar ook gevangen zat, en wien hij zijn nood had geklaagd, verzocht Rubens, die hem een bezoek gaf, hem een zijner leerlingen te zenden met schildergereedschap, daar er een kunstenaar op het kasteel gevangen zat, door wien hij een schilderijtje wilde laten maken. Adriaan toog aan het schilderen, en toen Rubens eenige dagen daarna terugkwam en de hertog hem het stukje liet zien, riep hij uit: „In trouwe, dat heeft Adriaan Brouwer geschilderd! Ik geef er uw Excellentie terstond 600 gulden voor." De hertog weigerde dit en Rubens begaf zich naar den Gouverneur, om Brouwers loslating te bewerken, hetgeen hem gelukte. Zijn beschermer nam den loshoofd in huis, liet hem een pak kleeren maken en behandelde hem als zijns gelijke. Maar het was onzen drinkebroer te deftig en te zedig in dat huis; hij verliet het spoedig en ging weer zijn ouden gang. Toen hij het echter al te bont had gemaakt, reisde hij naar Parijs, waar hij zulk een

ongebonden leven leidde, dat hij met een verwoeste gezondheid ziek te Antwerpen terugkwam, in het gasthuis werd gebracht en daar twee dagen later in den ouderdom van eerst 32 jaren[1]) kwam te sterven. Zijn lijk werd bij de dooden in den pestput geworpen en met stroo en kalk bedekt; maar Rubens, die zulks vernam, liet het terstond opdelven, in een kist leggen en deftig begraven."

„Ich hab oe die Ruppens al zoo manchmal noemen heuren," zegt Wulfhagen. „Wer war das doch?"

„Onze grootste altaarschilder," antwoordt Rogman. „Hij was de zoon van Jan Rubens, raadsheer in den raad van Brabant die om de beroerten Antwerpen had verlaten en naar Keulen geweken was, waar onze groote Petrus Paulus den 28sten April 1577 werd geboren. Later in zijn vaderstad teruggekomen, bestemde zijn moeder hem tot de rechtsgeleerdheid, opdat hij eenmaal zijn reeds overleden vader in diens ambt mocht opvolgen. Maar zijn neiging en zijn aanleg tot de schilderkunst waren zoo groot, dat zij besloot hem daarin op te leiden. Hij sprak verscheidene talen, was zeer welsprekend en bezat de kunst om met alle menschen om te gaan; zoo zelfs, dat hij door Philips IV als ambassadeur naar het Engelsche hof werd gezonden."

„Dat zal hem ook geen windeieren gelegd hebben," zegt Bol.

„Voorzeker niet. Koning Karel I van Engeland ten minste schonk hem, in tegenwoordigheid van het parlement, een degen en draagband, met diamanten bezet en 12000 rijksdaalders waard. Natuurlijk liet Koning Philips het ook niet onder zich. Toen hij later in Spanje was, verzocht de hertog van Braganza, die in 1640 Koning van Portugal is geworden, onzen schilder, hem in zijne residentie Villa Viçosa te komen opzoeken, waaraan

---

[1]) In 1640, kort voor zijn beschermer.

Rubens voldeed en zich met een groot gevolg op reis begaf. Toen de hertog dit vernam, werd hij beducht voor de onkosten, die zulk een talrijk gezelschap hem zou veroorzaken, en zond den reeds naderenden bezoeker in allerijl een edelman te gemoet met 50 pistolen voor de gemaakte onkosten, en de boodschap, dat Zijn Hoogheid hem niet kon afwachten, omdat gewichtige belangen hem elders riepen."

„Wel, dat is schande!" riep Frits uit. „En nam Rubens dat geld aan?"

„Hij weigerde het met verachting en zeide, dat dit veel te weinig was, daar hij voornemens was geweest veertien dagen lang te Viçosa te blijven en duizend pistolen te verteren. In zijn vaderland teruggekomen, legde hij zich met allen ijver op de schilderkunst toe, vervaardigde vele voortreffelijke altaarstukken, van welke zijn „afneming van het kruis" wel niet het minste is. en vormde verscheidene leerlingen, onder anderen Anthonie van Dijk. Edel van gemoed, wist hij door weldaden zijn vijanden tot zijn vrienden te maken, en de laatsten vast aan zich te verbinden. Zelden is een schilder zoo gevierd als hij, de aanzienlijksten zelfs schaamden zich niet gemeenzaam met hem om te gaan; en wat zijn toestand in de maatschappij aangaat, hij was zelfs zoo rijk, dat hij zich in Antwerpen een huis liet bouwen, dat hem zestig duizend gulden kostte en waarin een zaal was, die hij met Italiaansche, Nederlandsche en door hem vervaardigde schilderijen behing. een verzameling, zoo rijk, dat de Hertog van Buckingham er voor zestig duizend gulden aan kunstwerken uit kocht. Den 30sten Mei 1640 stierf hij en zijn begrafenis geleek meer op die van een prins dan op die van een schilder."

Het verhaal van Rogman had diepen indruk op de aanwezigen gemaakt. Allen wenschten bij zich zelf, Rubens te worden; en ieders borst zwol hoog bij de gedachte, hoever talent bij goede

zeden het in de wereld kunnen brengen. Wulfhagen was de eerste, die het stilzwijgen afbrak.

„Das war noen maal ein knapper kherl, die Ruppens!" zeide hij, „aber ich had ooch van Ostade sjpreken heuren. Wer ist das?"

„Heel veel bijzonders kan ik u van hem niet vertellen," gaf Rogman ten antwoord. „Gij hebt reeds gehoord, dat hij een leerling van Hals is geweest. Hij woont te Haarlem[1]) en is bekend door zijn geestige stukjes. Vooral boerenkermissen schildert hij alleraardigst. Zijn schilderstukken hebben wel wat van die van David Teniers den jonge, die in 1610 in Antwerpen het eerste levenslicht aanschouwde en die wel mag gezegd worden een troetelkind der fortuin te zijn geweest. Maar het wordt mijn tijd. Kom, Graatje! ga je met mij mee?"

„Toef nog wat!" klonk het uit verscheidene monden.

„Ik kan niet langer. Mijn groete aan den meester, en zeg hem, dat ik hem spoedig kom bezoeken. Vaarwel!"

„Tot weerziens, meester Rogman! tot weerziens, Graat!" roepen allen.

„Wel drommels! wat heb jij daar weer uitgevoerd, Ovens?"

Deze had een schelling op de tafel geschilderd, zoo natuurlijk, alsof die daarop lag en men in de verzoeking zou zijn gebracht, om hem op te rapen.

Dat was een gewone grap van Rembrandts leerlingen, die, daar zij wisten dat hun meester nog al op den penning-zestien was, nu en dan op den vloer of op andere plaatsen stuivers, dubbeltjes, schellingen, enz., schilderden. Als Rembrandt dan kwam, wilde hij die oprapen, maar tastte mis, tot groot pleizier van de ondeugende snaken. Hij knorde er echter nooit over, daar hij zelf met de zaak verlegen was.

---

[1]) **In 1662 is hij te Amsterdam komen wonen.**

VIJFDE HOOFDSTUK.

Frits ontmoet een ouden schoolmakker.

Zijn wij in ons vorige hoofdstuk tot op den zolder van Rembrandts huis geklommen, thans dalen wij weder af en verbeelden ons op Zaterdag den 6den Juli 1652 na den middag in de zijkamer te zijn, waar wij voor het open raam een deftig gezelschap bijeen vinden. Daar op die tafel in een losse houding zit de gastheer Rembrandt, met zijn fluweelen baret op het hoofd. Naast hem een man van een spotachtig uiterlijk, maar reeds met rimpels op het voorhoofd, waarop zich van tijd tot tijd donkere wolken samentrekken. En geen wonder; want die man heeft ruim zijn deel gehad aan de wisselvalligheden en verdrietelijkheden des levens. Vroeger had hij een tamelijk grooten en welbeklanten kousenwinkel in de Warmoesstraat, en zoolang zijn brave Maria de Wolk leefde, was die affaire, welke hij reeds van zijn vader had geërfd, zeer goed gegaan en had hem een ruim bestaan opgeleverd, dat nog vermeerderd werd door het geld, hetwelk zijn uitgever, Abraham de Wees op den Dam, en later diens weduwe hem voor zijn dichtwerken betaalden. En werkelijk

zou de man thans in goeden doen zijn en niet met zijn dochter Anna in dat kleine huisje daar op den Nieuwezijds-Achterburgwal behoeven te wonen, zoo niet verschillende rampen hem getroffen hadden, indien niet zijn vrouw nu vijftien jaren geleden gestorven en daardoor de kousennering achteruitgegaan was, en indien niet zijn eenige zoon Joost hem (zoo men wil) veertig duizend gulden had gekost, welke hij voor hem had moeten betalen om zijn eer te redden. En nog — had de ongelukkige vader den zoon verbeterd teruggezien! Maar neen, dit geluk mocht de vader niet smaken — om aan diens verkwistingen een einde te maken, had hij hem naar Oost-Indië gezonden en — op de reis was Joost gestorven. Die man is Joost van den Vondel, dien gij als knaap reeds hebt leeren kennen[1]) en die terecht de prins onzer dichters genoemd wordt.

Naast Vondel, in een leuningstoel, geheel met bruin juchtleer bekleed en met groote koperen spijkers voorzien, zit een oude kennis van ons. Gij herkent gewis aan dat lange, krullende, roode haar en dat bleeke gelaat, nu nog bleeker dan het vroeger was, den man dien we een paar jaren geleden bij baas Balkenende in Den Haag ontmoetten en die zoo edelmoedig onzen Jan Claeszen uit den nood hielp, den beestenschilder Paulus Potter, die eerst sedert eenige dagen met zijn vrouw en zijn eenig dochtertje hier is komen wonen.

En die daar tegenover hem zit, de schilder van de beroemde „Avondschool," met zijn breed, ernstig gelaat en zijn lang blond krullend haar, met die snorretjes om den kleinen welgevormden mond en die rustige, vriendelijke oogen, is nog een oudleerling van Rembrandt, de vermaarde Gerard Dou. Het is al ruim vier en twintig jaren geleden, dat hij door zijn vader bij den meester

---

[1]) Zie: De Zoon van den Zeeroover. 6e druk. Blz. 58 en 148.

besteed werd, bij wien hij omtrent drie jaren bleef. Maar waar Rembrandt stout en verheven is, daar is Dou klein en uitvoerig; ja, tot het schilderen van een enkelen bezemsteel besteedde hij drie volle dagen. Daarom heeft niemand, lust, zijn portret bij hem te laten maken; want men moet te lang voor hem zitten. Zoo had onder anderen mevrouw Spiering vijf geheele dagen moeten poseeren, alleen voor haar hand, die op den leuningstoel rustte. De echtgenoot dezer dame is zijn vriend en beschermer, en schenkt hem, opdat hij voor niemand dan voor hem zal schilderen, een jaarwedde van duizend gulden; terwijl hij hem daarenboven voor ieder stukje zooveel betaalt, als het tegen zilver op de schaal weegt. Zoo precies is onze Dou, dat hij zelf zijn penseelen maakt, eigenhandig zijn verven op glas wrijft en doodbang is, dat er een stofje op zal komen. Al wat hij schildert, is dan ook uiterst keurig en heeft veel waarde[1]).

Hoe geheel anders ziet de man er uit, die schuin tegenover Rembrandt voor het andere geopende raam zit. De vroolijkheid en opgeruimdheid staan op zijn welgedaan gelaat te lezen. Hoe los is die geborduurde das omgeslagen; welk een verschil bij den keurig geplooiden, netgevouwen halsdoek van Dou. Zijn schilderwerk is dan ook wat breeder en losser, vrij wat meer in den trant van Rembrandt, ofschoon de geschiedenis ons niet meldt, dat hij diens leerling is geweest. Het is de beroemde Bartholomeus van der Helst, een Haarlemmer van geboorte, maar die reeds sedert jaren te Amsterdam en tegenwoordig in de Doelenstraat woont; hij wint veel geld en is een liefhebber van gezelschap, waar hij dan ook steeds een welkome gast is.

---

[1]) **Hoeveel geld Dou voor zijn kunstwerken ontving, kan men daaruit opmaken, dat de bewindhebbers een stukje van hem kochten voor *f* 4000, hetwelk zij later in 1660 aan Koning Karel II ten geschenke hebben gegeven.**

En daar achter in de kamer zit, aan een tafeltje afzonderlijk, onze Frits een teekening te kopiëeren, dat hij al heel aardig doet; terwijl hij van tijd tot tijd moet opstaan, om de heeren te bedienen, die ieder een fluit (groot hoog wijnglas) voor zich hebben staan, welke uit de wijnkan wordt gevuld. Tegenover

hem, aan een tafel, zit Titus Rembrandt; maar, met evenveel lust als Frits aan zijn teekening arbeidt, met evenveel onlust zit des schilders zoon daaraan te werken. Tusschenbeide rekt hij zich eens uit en gaapt, of ziet naar de huisklok, of het nog geen tijd is om het werk neer te leggen en naar bed te gaan.

„Vriend Potter," zegt Rembrandt na hem genoodigd te hebben zijn fluit eens te ledigen.

„Gij zijt uit Den Haag gekomen en zult ons wel eens op de hoogte van de staatkundige gebeurtenissen willen brengen. Wij hooren hier dikwijls zulke tegenstrijdige geruchten."

„Ach, beste Rembrandt," antwoordt de aangesprokene. „Gij weet, dat wij schilders ons zoo weinig met staatkundige geschillen bemoeien."

„Dat is waar," herneemt Rembrandt, en voegt er schert-

send bij: „Dat laten wij voor onze vrienden de dichters over."

Dit zegt hij op Joost van den Vondel, die in 1626 zijn „Palamedes of de vermoorde onnoozelheid" had uitgegeven, waarin hij op Oldenbarnevelds dood gedoeld en Prins Maurits als Agamemmon had voorgesteld. Dit stuk had hem vrij wat ongelegenheid op den hals gehaald. Gelukkig was hij er met een boete afgekomen. De dichter echter die, hoe gedrukt hij ook is, nooit een kwinkslag onbeantwoord laat, antwoordt:

„De dichters zijn niet als de schilders, vriend Rembrandt, die ieder dienen wie hun betaalt. Zij kunnen niet smoren, wat hun op het hart ligt."

„Gij hebt juist geantwoord, Joost," hervat Rembrandt. „En in trouwe, het mag een voorrecht van ons gild worden genoemd, dat wij ons aan geen staatkundige partijen aansluiten. Maar desalniettemin zal onze vriend Potter ons toch wel iets weten te vertellen van hetgeen er zoo al te 's-Gravenhage gebeurd is. Kom, vriend! wij wachten al."

„Welnu," herneemt Potter, na zijn glas te hebben geledigd en dit door Frits opnieuw te hebben laten vullen. „Ik zal u meedeelen, wat ik er van weet. Het zal u welbekend zijn, hoe Holland zich na 's Prinsen dood in het verloren oppergezag wist te herstellen. Op den 18den Januari van het vorige jaar werd de groote Vergadering der Staten-Generaal in de hofzaal geopend. Deze vergadering bestond uit ruim drie honderd afgevaardigden, en werd geleid door den raadpensionaris Jacob Cats."

„Een vroom dichter," meent Vondel. „Zijn Proefsteen tot den trouwring" en „Minne- en sinnebeelden" zijn wel bekend. Hij moet die vergadering goed geleid hebben."

„Dat heeft hij, ofschoon de meening daarover nog al verschilt," antwoordt Potter. „De vergadering werd den 25sten Augustus gesloten; zij had Holland 't overwicht in de regeering bezorgd."

„Dat weet ik," zegt Van der Helst. „Maar waren er gedurende die groote Vergadering geen Engelsche gezanten in Den Haag gekomen?"

„O ja," herneemt Potter. „Gij weet, dat Koning Karel I aldaar door het Parlement onthoofd is en Olivier Cromwell, de zoon van een bierbrouwer en het hoofd der Independenten, zooals zich de ontevredenen noemen, de Engelsche republiek zoowat regeert. Zu zond het Parlement in Maart 1651 een gezantschap van twee heeren, bestaande uit Olivier St. John en Walter Strickland, die met veel statie werden ingehaald, ofschoon het gepeupel hun den scheldnaam van koningsmoorders nariep."

„Dat waren zij ook," zegt Frits zacht tegen Titus. „Zij hadden immers hun koning op het schavot doen onthoofden."

„In het plechtig gehoor, dat zij bij de groote Vergadering hadden, stelden zij haar voor, om de Nederlandsche republiek met de Engelsche te vereenigen," vervolgt Potter. „Hiernaar had Holland, hetwelk zeer goed begreep dat Engeland op onze Overzeesche bezittingen vlaste, geen ooren, en van dit plan kwam dus niets."

„Die gezanten zijn ook hier geweest, en wat deftig op kosten der stad onthaald," zegt Rembrandt.

„Men trachtte op allerlei wijze de weigering goed te maken," hervat Potter. „Maar dat alles hielp weinig, zij moesten onverrichter zake naar hun land terugkeeren, en leverden in Engeland een zeer ongunstig verslag van hun zending in. Om zich over die weigering te wreken, gaf het Parlement de beruchte „akte van Navigatie" uit, bij welke verboden werd om vreemde voorwerpen van landbouw of nijverheid, anders dan met Engelsche schepen of met vaartuigen van het land waar de goederen gemaakt of gegroeid waren, in Engeland te voeren: een verbod, hoofdzakelijk tegen ons land gericht en dat de doodsteek is voor onzen

handel. Cats, Schaap en de Pensionaris van Middelburg, Van de Perre, werden den 29sten December naar Engeland gezonden, om de intrekking der akte en de teruggave van de koopvaardijschepen die zij ons ontnomen hadden, te verkrijgen, maar vruchteloos: aan alles is het duidelijk, dat Engeland den oorlog zoekt."

„Men heeft zich dan ook onzerzijds gewapend en ten krijg toegerust," zegt Vondel. „Er is hier wat drukte geweest."

„Nu ruim een maand geleden," herneemt Potter, „liep Tromp met een vloot van omtrent vijftig zeilen in zee. Hij had bevel om met het strijken der vlag naar zijn eigen idee te handelen, onze schepen te beschermen en, wanneer zij mochten worden genomen, ze te hernemen."

„Geen wonder," zegt Van der Helst, „dat men zoo voorzichtig is te werk gegaan. Hier wil men den oorlog niet, het zal een doodsteek voor onzen handel zijn."

„Niet alleen dat," hervat Vondel, „maar ook onze krachten staan niet gelijk. De Britsche zeemacht is in de laatste jaren aanzienlijk toegenomen; het Parlement geeft ruim geld. Cromwells regeering kenmerkt zich door veerkracht en eenheid, het oorlogsvolk is gewillig en dapper, en Blake, Monk en Ayscue zijn kundige bevelhebbers. En wat hebben wij daartegenover te stellen? Geen eenheid; want wij hebben, door het besluit der groote Vergadering, geen Admiraal-Generaal en dus staan de vijf admiraliteiten geheel op zichzelf. Ook onze schepen zijn ranker en kleiner dan die der Engelschen; zij voeren minder geschut en zijn niet zoo talrijk bemand; ja, er zijn vijftig schepen in de Engelsche vloot, die ieder beter zijn dan het beste Nederlandsche."

„Gij overdrijft de zaak, Vondel!" meent Rembrandt. „Onze Marten Harpertz Tromp, Witte Cornelisz de With, Jan Evertsen

en zelfs onze Michiel Adriaansz. de Ruyter[1]) zijn toch ook bekwame vlootvoogden."

„En ons zeevolk is dapper genoeg," voegt Dou er bij.

„Ik geef 't u alles gewonnen," herneemt Vondel. „Maar, eilacie! waarom is het dan nog pas gebeurd, dat de Admiraliteit hier te stede gedwongen is geweest al haar volk aan de werf af te danken, omdat er geen geld was[2])? Nog te over: ons scheepsvolk bestaat uit landsoldaten, die aan de zee en het zeeleven niet gewoon zijn; in de behoefte aan kruit en lood wordt slecht voorzien, en eindelijk, de meeste onzer kapiteins verstaan den dienst niet of zijn laf en onwillig."

„Gij schijnt goed met de zaken bekend te zijn, Vondel," zegt Van der Helst. „Intusschen, de oorlog is onvermijdelijk. De ontmoeting tusschen Tromp en Blake op den 19den Mei staat met een wederzijdsche oorlogsverklaring gelijk. Zoo begrijpt men het hier ten minste."

„En men geeft den armen Tromp de schuld van de vredebreuk," merkt Vondel aan, „ofschoon hij er zoo onschuldig aan is als een pasgeboren kind. Maar dat komt, omdat Tromp prinsgezind is, en de Loevesteinsche factie kan het hem niet vergeven, dat hij in zijn rapport van de ontmoeting met Blake aan de groote vlag den naam van „Prinsenvlag" in plaats van „Statenvlag" heeft gegeven."

„Alsof hij dat kon helpen," hervat Potter. „Heette zij dan niet tot hiertoe Prinsenvlag?"

„Voortaan zal zij „Statenvlag" heeten," gaat Vondel voort. „En men spreekt er van, dat de Regeering een tweede vloot

---

[1]) Gij moet bedenken, dat hij toen nog slechts in zijn opkomst was.

[2]) De Admiraliteit van de Maas heeft eens gedurende 13 maanden haar bevelhebbers en matrozen niet kunnen betalen, daar de oorlogskosten zoo traag werden opgebracht. Al wat Vondel hier zegt, is historisch waar.

zal uitzenden, en die aan den Vlissinger Michiel Adriaansz. de Ruyter zal toevertrouwen, die de man der Staten is."

„Dat heb ik ook gehoord," zegt Rembrandt. „Want dat de oorlog verklaard is, daaraan is geen twijfel meer. Men moet hier de angstige gezichten van onze heeren koopluiden maar zien en hoe onze zeehandelaars op de Beurs samenscholen. Niemand durft iets te ondernemen."

„Ook onze kust zal er geducht onder lijden," meent Van der Helst.

„Wat lijdt niet onder oorlog?" merkt Vondel aan.

Frits had met alle oplettendheid naar het gesprek der vijf mannen geluisterd, dat nu verder over geheel andere onderwerpen liep. Ik heb het mijnen lezers willen mededeelen, om hen op de hoogte der geschiedenis te brengen. Misschien zijn zij verwonderd geweest, Joost van den Vondel onder het schildersgezelschap te ontmoeten; maar die verwondering zal dadelijk ophouden, als ik hun zeg, dat Vondel en andere dichters zeer gemeenzaam met de schilders omgingen en op de meeste hunner voorname stukken verzen hebben gemaakt. Thans rest mij nog, hun te vertellen wat er van die ontmoeting was tusschen Tromp en Blake, waarvan Van der Helst sprak.

Door storm genoodzaakt onder den hoek van D o v e r te loopen, ontvangt onze vlootvoogd het bericht, dat zeven koopvaarders, te zamen vijf millioen gulden waard en slechts door tien oorlogsschepen geleid, gevaar loopen door de Engelsche vloot genomen te worden Terstond wendt hij den koers naar D o v e r om ze op te zoeken, toen hij een Engelsch smaldeel ontmoet, aangevoerd door Robert Blake. Om alle vermoeden van vijandelijke gezindheid te ontgaan, laat onze admiraal, gelijk zulks bij begroetingen of saluten op zee gebruikelijk is, zijn zeilen innemen, haalt den wimpel, die onder de groote vlag waait, af, en stelt een man bij

de vlag. Blake echter, die ook de groote vlag had willen zien strijken, is met dit saluut niet tevreden en schiet, zoodra Tromp onder zijn bereik is gekomen, twee kogels over en een derden op zijn schip; de laatste kwetst twee matrozen. Tromp beantwoordt den Engelschman met een schot, waarop Blake wendt en hem de volle laag geeft, die hem eerlijk wordt teruggezonden; weldra is het gevecht algemeen. Had Tromp van zijn overmacht gebruik willen maken, hij had den Engelschen een zware nederlaag kunnen toebrengen; doch, gehoorzaam aan zijn lastbrief, strijdt hij slechts verdedigenderwijs. Weldra komt Bourne met twaalf schepen Blake te hulp en maakt eerst de nacht een einde aan den strijd. De Raadpensionaris Pauw, die Cats was opgevolgd, werd naar Engeland gezonden; doch zonder gevolg, de oorlog was uitgebarsten.

Toen de gasten vertrokken waren, ging Frits naar bed en sluimerde in met de genoeglijke gedachte aan den Zondag, dien hij altijd bij zijn pleegvader doorbracht. 't Zou echter geen rustige nacht voor hem zijn. Juist had de Zuiderkerk twee uur geslagen toen het geroep van „brand! brand!" allen uit den slaap deed opschrikken. Spoedig wist men, waar de brand was, en even spoedig was Frits in de kleeren en haastte hij zich naar den Dam. Daar was het een vreeselijk gezicht. Het oude stadhuis, waarachter men sedert 1648 bezig was het nieuwe (het tegenwoordige paleis) te bouwen, stond in lichtelaaie vlam. Juist op het oogenblik dat Frits aankwam, sprong het torentje, door een vat met buskruit, dat zich daarop bevond, met een donderenden slag uiteen. Daar het gebouw voor een groot deel uit hout bestond, was er geen blusschen aan en woedde de brand geweldig. Verscheidene menschen vlogen midden door de vlammen naar de secretarie en kwamen met armen vol boeken en papieren terug. Zelfs was er een, die naar de weeskamer liep en de boeken en

registers, welke hij kon machtig worden, op straat wierp. Toen, door de hitte verdreven, wilde hij de trap af, maar die was reeds verbrand; hij liet zich dus langs een touw naast den toren neder, waardoor hij zich nog gelukkig kon redden. — Het geld uit de wisselbank [1]) werd bij zakken vol op straat geworpen.

Lang kon Frits hier echter niet vertoeven; want de burgemeesters, die vreesden, dat het gemeen van dit geval zich zou bedienen om hun zakken te spekken, lieten terstond de schutterij en de stadssoldaten onder de wapens komen en den Dam afzetten; terwijl zij zich tevens op wallen, poorten en bruggen posteerden, om wie wat mocht gekaapt hebben, het ontkomen te beletten. Velen, en daaronder ook de leden van de vroedschap, schreven den brand aan kwaadwilligheid toe, welk denkbeeld nog versterkt werd, toen men 's morgens te vier uren onder de Rheebrug in de Prinsengracht een schuitje vond, waarin eenige tonnetjes buskruit lagen. Later echter heeft men gemeend, dat de brand zijn oorsprong verschuldigd was aan de onvoorzichtigheid der ruiterwacht, die dicht bij de plaats waar de vlam het eerst bespeurd was, haar wachtkamer had. Die ruiterwacht werd dan ook door de stadsregeering voorloopig afgedankt. Eerst om acht uren 's morgens was men den brand meester.

„Jij daar, Frits!" hoorde onze knaap zich eensklaps toeroepen, toen hij onder het volksgedrang op den Middendam (thans Vijgendam) naar den brand was blijven kijken.

---

[1]) De wisselbank was een plaats waar men geld kon storten tegen bewijs. Dit bewijs zond men naar die steden op, waar men geld moest betalen; b.v. Venetië, Genua, Hamburg, Parijs, Londen, of waarheen ook, en dan betaalde de bank daar het geld, hetwelk later met Amsterdam verrekend werd, daar ook die steden wissels op Amsterdam afgaven, welke hier betaald moesten worden. Gewoonlijk stond dan ook het bankgeld eenige percenten hooger dan het contante of kasgeld. Dat verschil noemde men agio.

Hij keek op en herkende zijn ouden makker uit 's-Gravenhage, Thijs Jansen, en riep: „Hé, Thijs! wat doe jij hier?"

„Ga met mij mee, dan zal ik het je vertellen. Dat stadhuis zal wel afbranden, zonder dat wij er naar kijken, en het mooi is er toch af."

„Als wij maar uit die menigte menschen kunnen geraken," zeide Frits. „Laat ons beproeven."

Intusschen had Frits zijn ouden kameraad verteld, wat er sedert zijn vertrek uit 's-Gravenhage gebeurd was.

„Die goudmaker, die je de deur heeft uitgejaagd, woont niet meer in de Koestraat," zeide Thijs.

„Hoe weet jij dat, Thijs?" vraagde Frits.

„Hoe ik dat weet? Wel, ik werk vlak tegenover hem bij den kladschilder en glazenmaker Jan Vos."

„Bij dien glazenmaker-dichter?" vraagde Frits.

„Bij den glazenmaker van het nieuwe stadhuis. Of hij een dichter is, weet ik niet, maar wel dat hij verzen maakt," antwoordde Thijs.

„Welnu, dan is hij immers een dichter," riep Frits lachend uit.

„Wel mogelijk; maar ik heb daar geen verstand van. Zooveel echter kan ik je verzekeren, dat die goudmaker met de Noorderzon verhuisd is. Het is nu eenige weken geleden, dat iemand die geld van hem moest hebben, met den onderschout en diens rakkers bij hem aanklopte, om zijn boel in beslag te nemen; maar, hoe zij klopten of niet, de deur bleef gesloten. En toen zij door een smid het slot hadden laten opensteken, vonden zij, dat niet alleen Meester Barenna en zijn vrouw nergens te vinden waren, maar dat ook het grootste deel der werktuigen verdwenen was. Het huis is daarop schoongemaakt en opgeschilderd en staat nu te huur."

„Ik wist er niets van," hernam Frits. „Maar sedert ik van

hem vandaan ben, heb ik, uit vrees voor Barenna, altijd de Koestraat vermeden. Waar zit de kerel thans?"

„Dat weet niemand. Doch nu moeten wij, dunkt mij, naar huis gaan. Kom mij van middag afhalen, dan kunnen wij samen praten en dan vertel ik je, wat er alzoo met mij gebeurd is. Hier woon ik, dus tot van middag!"

Met deze woorden trad hij een openstaande deur binnen en liep de trap op, terwijl Frits zich naar Rembrandt begaf.

Het oude stadhuis was nu afgebrand, en daar het nieuwe nog niet gereed was, nam de Magistraat zijn toevlucht tot het betrekken van andere gebouwen. Zoo namen de burgemeesters en 't gerecht hun intrek in eenige kamers van de herberg „de Prins," achter de waag; doch brachten hun vergaderplaats kort daarop naar het Prinsenhof[1]) over, terwijl de wisselbank in den Jan Roodenpoortstoren op de tegenwoordige Torensluis, (doch later opgebroken) geplaatst werd, waar men reeds weder 's Maandags terecht kon. De stad had echter veel schade geleden door het versmelten van het geld, dat aan klompen van twintig en dertig duizend gulden uit het puin werd gehaald. Het gevolg van den brand was, dat men met het bouwen van het nieuwe stadhuis des te ijveriger voortging; zoodat reeds den 30sten Juli 1655 de plechtige inbezitneming van „'s Werelds achtste wonder" (zoo als het niet alleen door stadgenoot, maar ook door vreemdeling genoemd werd) door Schout, Burgemeesters, Schepenen, Tresaurier, Raden en Weesmeesters kon plaats vinden; een gebeurtenis schoone verzen van Vondel, Vos en Huygens vereeuwigd.

---

[1]) **Het tegenwoordige stadhuis. Wanneer de Prinsen van Oranje in Amsterdam vertoefden, huisvestten zij altijd daar. Een zonderlinge lotwisseling, niet waar? Wat voor onze vorsten gebouwd is, wordt door de stadsregenten gebruikt, en wat voor den magistraat is gesticht, bewoont onze Koningin, als zij zich te Amsterdam bevindt.**

ZESDE HOOFDSTUK.

Het geheim van den gewezen Trompetter.

Des namiddags kwam Frits zijn ouden makker afhalen, en deze begon zijn geschiedenis aldus:

„Toen gij in Februari vertrokken waart, zijn wij in Maart naar Leiden gegaan, waar mijn vader werk had gekregen bij een lakenwever, die hem in Den Haag had leeren kennen. Ook ik moest iets verdienen en daarom werd ik bij een huisschilder besteed, wijl ik zin in dat vak had. Veel kan ik u daarvan niet vertellen; maar liever wil ik u iets mededeelen van onzen vroolijken buurman Jan Steen en zijn vriend Frans van Mieris [1])."

„Jan Steen. Is dat geen schilder?" vroeg Frits.

„'t Moet een groot schilder zijn ook, naar men mij wel verzekerd heeft, maar een even groote drinkebroer."

---

[1]) Ik heb hetgeen ik hier Thijs laat verhalen, wat vervroegd, schoon het eenige jaren later is voorgevallen. Zoo iets noemt men *anachronisme*.

„Nu, dat gebeurt meer," hervatte Frits. „Misschien een andere Adriaan Brouwer."

„Wij woonden dan naast dien Jan Steen, die vroeger het schilderen bij Jan van Goyen geleerd had. Hij hield toen een herberg, waar dikwijls tot laat in den nacht gedronken werd, maar die hem niet veel geld opbracht; want Jan Steen was zelf de beste kalant in zijn winkel en zijn andere kalanten waren meest vrienden, wien hij om niet schonk. Als dan de vaatjes leeg waren, haalde hij zijn krans (toenmalig uithangbord voor een herberg) in en ging aan het schilderen voor den wijnkooper, die hem daarvoor weder voorraad van drank verschafte; waarna het weer den ouden gang ging."

„En zat hij dan, als zijn herberg gesloten was, den geheelen dag thuis?"

„Ja, zoolang het daglicht duurde, was hij aan het schilderen. Maar nauwelijks was de avond gevallen, of zijn vriend Frans van Mieris kwam hem afhalen, en dan ging het naar het wijnhuis, en kwamen zij 's nachts dronken terug. Daarvan moet ik u nog een gevalletje vertellen, dat met Frans van Mieris gebeurd is. Op zekeren avond — het was stikdonker — had onze vroolijke Frans zijn vriend Jan, wiens woning hij voorbij moest, braaf zat thuis gebracht en sukkelde, zoo dronken als hij was, voort naar eigen logies. Nu had men dien dag aan de Langebrug — een straat te L e i d e n — 't riool opgebroken. Hetzij onze Frans het niet wist, of er in zijn roes niet aan dacht, — hij struikelde over het puin en viel hals over kop in het riool. Ternauwernood kon hij om hulp roepen. Maar wie zou dat zoo laat op den avond hooren?

„Nu, die was mooi!" zeide Frits lachend. „En moest hij daar den ganschen nacht blijven liggen? Dan zal hij ook wel kou gevat hebben."

„Gelukkig zat er daar in den omtrek een schoenlapper te werken. Zijn vrouw zat bij hem kousen te stoppen, en onze ijverige schoenensmid zong lustig een vroolijk deuntje. „Hoû 'reis even op!" zei zijn vrouw, „ik hoor iemand om hulp roepen." Daarop nam zij de lamp en ging op het flauwe geluid af, gevolgd door haar man. Niet zonder moeite haalden zij onzen Mieris uit het riool, veegden zooveel mogelijk zijn kleederen af en bemerkten daardoor, dat hij tot den fatsoenlijken stand behoorde. Nu brachten zij hem op hun bovenwoning, reinigden hem, legden vuur aan, gaven hem wat brandewijn voor den schrik en kussens om zich voor het vuur neder te leggen; want het was in het najaar en koud en guur. Toen hij den volgenden morgen verkwikt wakker werd, was hij zeer beschaamd, en sloop, zoodra de dag aan den hemel kwam, verlegen weg."

„En beloonde hij die goede menschen niet?"

„Dat zal hij zeker wel gedaan hebben. Doch dat weet ik niet[1]). Om echter op Jan Steen terug te komen; die man had een rarer levensloop gehad. Hij leerde het schilderen bij Jan van Goyen, die veel met hem op had en hem 's avonds, als het te donker werd om te schilderen, meenam naar het bierhuis. Jan hield veel van zijn meester, maar nog meer van diens dochter, die hij

---

[1]) Dat kon Thijs ook niet weten; want eerst twee jaren later, toen de goede schoenmaker en zijn vrouw de zaak reeds vergeten hadden, kwam op zekeren avond een rijk gekleed heer (Van Mieris) aan hun pothuis en vraagde of zij twee jaren geleden geen heer uit het riool hadden gehaald. De vrouw antwoordde van ja, doch dat zij niet wist wie het geweest was. „Dat komt er niet op aan," zeide hij, haalde een stukje, waaraan hij twee jaren lang gewerkt had, van onder zijn mantel te voorschijn, en zeide: „Daar, bewaar dat schilderijtje wel; dat is voor den dienst dien gij bewezen hebt, doch hebt gij liever geld, breng het stukje dan bij den heer Plaats." De vrouw ging er mede naar burgemeester Jacob van der Maas, bij wien zij vroeger gediend had, en deze zond haar naar eenige der voornaamste kunstliefhebbers, met den raad, er 800 gulden voor te vragen; welke som zij kreeg en haar man thuis bracht.

trouwde, niet zonder veel tegenstand van zijn vader, die een bierbrouwer was. Deze zette Jan in een brouwerij. Maar dat was je een huishouden! Tot boekhouden had Jan geen lust en liet dat aan zijn vrouw over, die alles met krijt op een lei schreef, terwijl haar man naar de herberg ging. Eens had er een grappig geval plaats: de pachter[1]) kwam om zijn belasting en eischte de boeken te zien. Nu verscheen Griet met de lei, waaruit zij evenmin kon wijs worden als hij, hetgeen Steen een groote boete op den hals haalde. Steens vader echter maakte het met den pachter af en Jan werd op de been geholpen. Doch het ging weer den ouden gang; Jan kocht wijn in plaats van mout en trakteerde zijn vrienden, zoodat Griet op zekeren dag tegen hem zeide: „Jan, de nering verloopt, de kalanten komen vergeefs, daar is geen bier in de kelders; daar is geen leven in de brouwerij!" „Geen nood, vrouw!" antwoordde Steen, „ik zal er wel weer leven inbrengen." En hij ging naar de markt, nadat hij zijnen knechts bevolen had den grooten ketel vol te pompen en er de rest van de mout in te storten."

„En wat kocht hij op de markt?"

„Eenige levende eendvogels, die hij in den ketel wierp om daarin te zwemmen. Doch de arme beesten, wie het heete water verschrikte, vlogen met groot geschreeuw in het rond. „Wel, Griet, is er nu leven genoeg in de brouwerij?" vraagde Jan Steen."

„En was zijn vrouw niet geducht boos?"

„Och neen, zij had er wel lust toe; maar ondanks haar zelf moest zij toch lachen. De brouwerij ging dan ook te niet, en Jan nam zijn penseel weer bij de hand en schilderde zijn „Bedorven

---

[1]) De belastingen werden toen verpacht aan den meestbiedende en de ontvangers heetten daarom pachters.

huishouden," waar alles in wanorde is, de hond uit den pot slobbert, de kat met het spek wegloopt, de kinderen haveloos over den grond rollen, de moeder op haar gemak in een stoel zit en hij zelf daarbij staat met een roemer in de hand; terwijl een aap op den schoorsteen dit tooneel aanziet."

„Dat lijkt zijn eigen huishouden wel," zeide Frits lachend.

„Dat moest het ook juist verbeelden. Niet lang daarna richtte hij de herberg op, naast welke wij woonden. Zooals ik u reeds zeide, wanneer de herberg gesloten was, ging hij aan het schilderen. Eens had hij een schilderijtje verkocht, waarvoor hij eenig goud ontvangen had. Met dat goud ging hij naar de herberg, verdronk een gedeelte en verspeelde de rest. Vroolijk en welgemoed kwam hij thuis en lachte er van ganscher harte om, dat hij het goud verloren had. „Dat zou ik denken," meende Jan Steen, „ik heb hen duchtig beet gehad, want elk stuk is wel

zes azen[1]) te licht. Dat zullen zij morgen gewaar worden, als zij het wisselen. Wat zullen zij dan staan te kijken!" En de goedhartige vrouw moest nog glimlachen."

„Die Grietje van Goyen was toch een goede vrouw!"

„Jammer voor Jan, dat zij kwam te sterven en hem verscheidene kinderen achterliet. Hij maakte nu een beding met den bakker, hoeveel hij hem zou geven voor het brood, dat hij voor zijn huishouden noodig had, en zij werden het eens. Als nu zijn kinderen hem vraagden: „wat zullen wij van morgen eten?" was het antwoord: „brood!" en van middag? „brood!" en van avond? „brood!" Daar zij er ten overvloede nog een paar honden bij hielden, duurde het niet lang of de bakker bood hem aan, hem al zijn schuld kwijt te schelden, indien hij de conditie verbreken wilde. Op zekeren avond zat hij in de herberg, en hoorde beweren dat, panharing nadeelig was voor de gezondheid en dat men er de pest van kon krijgen, als men er te veel van at. Hij besloot er de proef van te nemen en er zijn kinderen aan te wagen; want het ergste wat er van komen kon, was het kerkhof, en dat gaf rust in huis. Den volgenden dag kocht hij een kruiwagen vol panharing en zei: „Jongens! nu kun jelui smullen!" Een deel werd gekookt, een ander deel gebakken, en een derde in den schoorsteen gerookt. Eenige dagen aten zijn jongens niets dan panharing en — bleven er gezond bij. Sedert lachte Jan Steen de praters uit, zeggende, dat hij er de proef van had genomen en dat zijn jongens een geheelen kruiwagen panharing hadden opgegeten, zonder er de pest van te krijgen."

„Dat was met recht een bedorven huishouden. En bleef Jan Steen weduwnaar?"

---

[1]) Goud- en zilvergewicht wordt gerekend bij marken. Een mark is 8 ons, een ons 20 engels en een engels 32 azen. Een mark weegt ongeveer twee en een half Nederlandsch pond.

„Hij huwde ten tweeden male en wel met Marytje Herculens, die met schapekoppen en -pooten te koop liep, en aan wien Jan voor dat artikel vrij wat schuld had. Maar onze vroolijke schilder bleef dezelfde, en had er tusschenbeide pret in om al de schaapskoppen en -pooten van zijn vrouw te koken; waarop hij dan zijn jongens trakteerde. Als ze dan zoo aan het smullen waren en soms vochten om het grootste brok of elkander een lekker beentje ontkaapten, dan zat hij er bij te lachen, dat hij schaterde. Zijn vrouw mocht hem echter graag lijden en zij hadden nooit ongenoegen. Maar daar zij op die wijs bij de nering geld toelegde, scheidde zij er spoedig mee uit."

„Een vroolijke kwant, die Jan Steen!" zeide Frits.

„Nog een grap moet ik je van hem vertellen. Zijn vrouw had hem reeds zoo lang geplaagd, om haar portret te maken, doch daar kwam niet van. Nu kwam in dien tijd de Leidsche ridder Karel de Moor veel bij Steen aan huis, en hem klaagde Marytje haar nood. Hij bood aan, het te doen. Hij schilderde haar nu uit in haar Zondagsche kleeren en zij liet het Jan zien, die het zeer gelijkend en goed geschilderd vond, maar zeide, dat er nog iets aan ontbrak, hetgeen hij zou verhelpen. En wat deed hij nu? Hij schilderde haar een groote hengselmand met gekookte schaapskoppen en -pooten aan den arm, dat haar al heel koddig stond in dat Zondagsche pak."

„En was vrouw Steen daar niet heel boos om?" vroeg Frits.

„Dat schikte nog al. 't Was haar wel niet naar den zin; maar zij moest er toch om lachen. — Wel drommels!" riep Thijs eensklaps uit, toen zij een jongen heer van omtrent twintig jaren tegenkwamen, die Frits vriendelijk groette. „Wie is dat? Je schijnt aanzienlijke kennissen te hebben."

„Dat is Ludolf Bakhuizen, een Oostfries van geboorte. Zijn vader, Gerard Bakhuizen, is secretaris van de stad Embden,

waar Ludolf tot zijn 18de jaar op een kantoor was. Toen begaf hij zich naar deze stad, om den handel te leeren en kwam bij den koopman Bartelot, die hem hoog schatte, omdat hij zeer goed schrijft en uitmuntend boek houdt. Maar hij kon niet stil achter den lessenaar zitten en eeuwig cijfers zetten. Reeds verleden jaar verliet hij het kantoor van den heer Bartelot, en ging zonder meester, ja zonder eenige handleiding voor de teekenkunde, aan het nabootsen van schepen. Zoozeer gelukte hem dit, dat hij spoedig voor zijn teekeningen 10, 20, 30 ja 100 gulden kreeg."

„Hoe ken je hem zoo?" vroeg Thijs.

„Wel, hij komt dikwijls bij ons in de werkplaats, om te vragen naar de behandeling der kleuren en vermenging der verven; want hij wil ook in olieverf leeren schilderen[1])."

„Laat ons hier wat uitrusten," zeide Thijs, toen zij aan een klein herbergje kwamen, dat aan den buitensingel stond. „Je zult wel een kroes bier lusten."

„Maar ik heb geen geld," zeide Frits.

„Geen nood. Ik heb geld, en ik zal voor je betalen."

„Maar je hebt mij nog niet verteld, waarom je hier bent komen wonen," hervatte Frits.

---

[1]) Albert van Everdingen is de eerste geweest, die hem een palet met verf en penseelen in de hand gaf. Voor zijn eerste stukje kreeg hij tien gulden. Ook Hendrik Dubbels bewees hem veel dienst, door hem op den weg te helpen. En die man, ijverig, stil en burgerlijk van leven, dien men altijd aan den IJkant kon vinden bezig met het bestudeeren van de schepen, die bij stormweer zich dikwerf met een opene schuit naar zee liet varen, om de woeste golven te beschouwen, is een onzer grootste zeeschilders geworden, die bezoeken kreeg van den groothertog van Toskane, den koning van Pruisen, den keurvorst van Saksen en van Peter den Groote, Czaar van Rusland, voor wien hij verscheidene soorten van schepen moest teekenen; terwijl de Russische Keizer bij hem zat en zelf ook eenige teekeningen van schepen maakte onder zijn opzicht.

„Mijn vader stierf nu twee maanden geleden, en toen is mijn peetoom die hier woont, mij komen halen. Bij hem ben ik nu thuis."

„En bevalt het je goed bij meester Jan Vos?"

„Wat zal ik je zeggen? Bevallen doet het mij niet en ik ben ook van plan, binnen kort van beroep te veranderen."

„Zoo; en wat denk je dan te kiezen?" vraagde Frits.

„Ik wil naar zee. Het moet een aardig leven op zee zijn."

„Een aardig leven? Om doodgeschoten te worden," zeide Frits. „Ik blijf liever aan land."

„Ieder zijn meug," hernam Thijs. „Er worden weer matrozen geworven voor het schip „de Zwarte Leeuw" onder kapitein Hendrik de Raad. Daar zou ik gaarne dienst op nemen."

Drie dagen later was onze Thijs reeds als onderbootsmansmaat ingeschreven en kwam hij afscheid nemen van Frits. Hij rammelde braaf met het handgeld, dat hij in zijn zak had, en roemde hoog op al de genoegens, die hij zich van het zeeleven voorspelde. Frits wenschte hem een goede reis en herhaalde hem, dat hij geen lust had in het varen.

„Je bent een echte landrot, Frits!" zeide Thijs. „Welke vooruitzichten heb je op het land?"

„Ik heb er ten minste geen gevaar van de kogels der Engelschen," antwoordde Frits. „En als ik eenmaal schilder ben, dan verdien ik meer geld dan jij."

„O, je *bent* nog geen schilder!" hernam de knaap. „En als het geluk mij meeloopt, dan kan ik eens admiraal worden, evenals Piet Hein, of kommandeur, als Michiel Adriaansz. de Ruyter. Die zijn ook van meet af aan begonnen."

„O, je *bent* nog geen admiraal," herhaalde Frits. „En als mij de fortuin wil dienen, dan word ik misschien een even groot schilder als Rembrandt en verdien zooveel geld als ik wil."

Wij laten onze beide knapen hun gesprek vervolgen en begeven ons op Zondag den 15den September na kerktijd naar den kelder van Jan Claeszen, dien wij in gesprek vinden met zijn buurman, den stoelenmatter Jozef Dirksz, een gesprek dat ons zal doen zien, wat er alzoo onder het volk omging.

Jan Claeszen was bezig met het snijden van houten figuren, toen Jozef Dirksz zijn kelder binnentrad met de „Vliegende Mercurius", een blad, dat toen wekelijks in Den Haag uitkwam, in zijn hand. Het was evenwel een nummer dat reeds een maand oud was; want gij begrijpt wel, dat menschen als Jozef Dirksz de kranten niet uit de eerste hand ontvingen.

„Het wordt hoe langer hoe mooier, buurman!" begon hij. „Lees nu eens, wat de Staten van Holland op den 3den Augustus besloten hebben!" en dit zeggende, gaf hij hem de krant over. Jan Claeszen las.

„Wel, dat is verschrikkelijk!" riep hij al lezende uit: — „den Procureur-Generaal en allen anderen officieren wordt gelast, zich in de veerschuiten en anderszins te informeeren, door expresse personen, op hen die seditieuze[1]) propoosten[2]) voeren of uitbreiden[3]). — Dat is tiranny, Dirksz."

„Lees maar verder, Claeszen. Het is nog niet uit."

„Ten tweede," las onze gewezen trompetter verder, „zullen zij de seditieuze personen aan de poorten doen aanhouden! — Eilacy! dat is dan toch wel natuurlijk!"

„Lees maar verder!" herhaalde de stoelenmatter.

„Ten derde zullen zij de drukkerijen bezoeken, en waar zij suspice[4]) vinden, de letters en persen naar zich nemen. — Nu, dat laat zich hooren. Als men wil, dat ieder zijn mond houdt, mag de drukpers dat ten minste wel," zeide Jan Claeszen spottend.

---

[1]) Oproerige. [2]) Gesprekken. [3]) Verbreiden. [4]) Verdenking.

„Gij zijt nog niet aan het eind," hernam Jozef Dirksz. „Het best komt het lest."

„Ten vierde: Bij notificatie worden alle goede ingezetenen geanimeerd[1]) en gewaarschuwd, op zoodanige personen regard te nemen[2]) en ze bekend te maken met belofte van recompence! — Maar dat is meer dan erg!" riep Jan Claeszen uit. „Willen dan de heeren Staten van Holland ons allen tot verklikkers maken? Wie mag dat mooie stuk hebben doorgedreven?"

„Lees dan toch verder," zeide Jozef Dirksz.

„Deze resolutie, door de Staten van Holland aangenomen en uitgevaardigd, is van Johan de Witt... dat is immers de zoon van Jacob de Witt, die op Loevestein gevangen heeft gezeten?"

„Dezelfde. Hij is pensionaris van Dordrecht en een eerste voorvechter van de Loevesteinsche factie. Hij is een der ergste tegenstanders van het huis van Oranje. Terwijl de raadpensionaris Pauw naar Engeland was om den oorlog te voorkomen, heeft hij dien post waargenomen, en men twijfelt er niet aan, of hij zal — wanneer Pauw eens mocht aftreden, wel in diens plaats gekozen worden."

„Nu, nu!" hernam Jan Claeszen, terwijl hij zijn pijpje, dat onder het lezen was uitgegaan, op de tafel legde. „Dat is een fraaie zaak. Heer Jan de Witt en de heeren Staten van Holland wilden den baas spelen en hun haan koning laten kraaien. Zoo, Frits!" vervolgde hij, toen de knaap binnentrad. „Ben je naar de kerk geweest, en wie heeft er gepreekt?"

„Ik ben in de Oude kerk geweest, vader!" antwoordde Frits. „onze nieuwe dominee Schulerus[3]) preekte."

---

[1]) Aangemoedigd. [2]) Acht te slaan.

[3]) Carolus Schulerus, beroepen van Steenbergen, en bevestigd den 7den Juli 1652.

„En je hebt zeker wat rondgeloopen, hè? want je bent ook al als de rest, en gaat liever driemaal om de kerk dan er eens in."

„Neen, vader," zeide Frits. „Ik heb een zitplaats gehad, en ben er van het begin tot het einde gewees."

„En waarover heeft de dominee het dan gehad?" vraagde Jan Claeszen.

„Over.... over.... uit den zendbrief aan de Philippijnen," antwoordde Frits stotterend.

Jan Claeszen en Jozef Dirksz begonnen beiden hartelijk te lachen.

„Waar staat die?" vraagde de laatste.

„Dat weet ik niet," hernam Frits verlegen. „Ik heb geen bijbel om te zoeken."

„Maar, dwaze jongen," zeide Jan Claeszen. „De Philippijnen zijn eilanden, die ten noorden van onze Oost-Indiën liggen, en die waren in Paulus' tijd nog onbekend. Hij zal het uit de Philippenzen gehad hebben."

„Ja, vader! zoo was het ook," verbeterde Frits, „en hij zeide, dat de Engelschen een boos slag van menschen zijn."

„Ik moet naar huis, Claeszen," zeide Jozef Dirksz. „Gij moogt „de Vliegende Mercurius" wel houden, als Frits hem mij maar vóór den avond terug brengt; dan kunt gij ook het nieuws uit Europa eens lezen."

„Wat doet gij daar toch, vader?" vraagde Frits, nadat Dirksz vertrokken was, en hij op de poppen wees, die de trompetter gesneden had. „Is er weer een optocht van het Leprozenhuis?"

„Die poppen zijn voor mij, Frits," antwoordde Jan Claeszen. „En je moet ze meenemen om ze te schilderen en te vernissen. Als je het aan meester Rembrandt vraagt, zal die het je wel toestaan."

„En wat moet gij met die poppen doen, vader?" vraagde Frits.

„Het wil niet meer met de zaken. Met dien Engelschen oorlog gaat alles achteruit. Ik heb geen slag werk meer. De handel staat stil: er is niets meer te verdienen. De poppen zullen ons dezen winter eten verschaffen."

„Hoe dat, vader?" vroeg de knaap.

„Dat is nu mijn geheim, Frits. Maar je moet ze heel mooi schilderen; dat wil zeggen: geef hun roode gezichten met blozende wangen en ferme oogen, die in de verte kunnen gezien worden."

„Wat een grappig gezicht heeft die," zeide Frits, terwijl hij een der poppen in de hand nam. „Welk een groote neus en lange kin."

„Dat is de hoofdpersoon, Frits. Zorg vooral, dat die fiksch geschilderd zij."

„En dát schijnt wel aan een vrouw te behooren. Doch wat een grooten neus!"

„Ja, jongen, een goede gevel versiert het huis, zei mijn vader altijd."

„En die lange figuur?"

„Die moet je wit schilderen, met zwarte oogen, neus en mond. Aan al de poppen geef je zwart haar; ze krijgen mutsen op."

„Hoe is 't mogelijk, vader! dat u er zooveel verscheidenheid in gebracht hebt? Maar hoe moet ik die schoenen en die klompen doen?"

„Daaraan geef je hun natuurlijke kleur. Maar die vrouwenschoentjes moet je rood verven en die andere groen; dat geeft nog wat afwisseling. Heb je 't nu alles goed begrepen?"

„Ja, vader," antwoordde Frits. „Maar 't lijkt wel een snijkamer. Niets dan hoofden, handen en voeten. En waartoe zijn die gaten onder de hoofden?"

„Wat ben je toch nieuwsgierig, Frits!" hernam Jan Claeszen. „Je zult alles later zien. Ik vertel mijn geheim aan niemand. Zorg jij, dat het alles in orde komt; en, zooals ik je gezegd heb, die poppen zullen je vader en je moeder dezen winter brood verschaffen. Alle dagen zullen ze thuis komen, met meer dan het noodige geld om eten voor te koopen. Ja, Frits! kijk maar zoo onnoozel niet; dat zullen die domme poppen doen."

Frits nam des avonds de poppen mede, om die behoorlijk te kleuren. Toen hij den Buitenkant bij de Stadsherberg langs kwam, kon hij er bijna niet doorkomen vanwege een oploop, en, naar de oorzaak daarvan vernemende, hoorde hij, dat er honderd twintig matrozen met een kaag (een soort van schip) uit het Vlie waren gekomen om de „gemachtigden tot de buitengewone uitrusting" tot betaling hunner gage te noodzaken. Hij had echter geen tijd en maakte een omweg naar huis.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Hoe Thijs het op het oorlogsschip had.

Indien mijn lezers wenschen te weten, wat de oorzaak van de aankomst dier matrozen was, moet ik hun verzoeken, eens met mij den vorigen Zaterdagavond naar het Vlie te gaan, waar wij twee schepen, „de Zwarte leeuw" en „de Kroon," eenigen tijd te voren te Amsterdam uitgerust en bemand, zien liggen. Gij herinnert u, dat op „de Zwarte leeuw" Thijs als onderbootsmansmaat was aangesteld. Het was onzen knaap gansch niet meegeloopen, dat onderbootsmansmaatje spelen op een oorlogsschip. Eerst was hij — zooals de zeelui het noemen — mooi belabberd, dat wil zeggen, zeeziek geweest, daar hij dat schommelen van het schip op de baren niet gewoon was. Maar het had hem weinig geholpen; want de bootsmansmaat Anthonie Jacobszoon, 'n Deen, geboortig uit Kopenhagen en een pootige kerel van vier en twintig jaren, was zeker al vergeten, hoe belabberd hij eenmaal geweest was, toen hij voor het eerst op zee kwam; hij had onzen Thijs eens goed door elkander geschud en hem een ferm pak voor zijn broek gegeven. En of dat geholpen had, of dat de schoppen of

slagen, die hij bij menigte van de matrozen kreeg, als hij hun toevallig in den weg liep, het hunne daartoe bijgebracht hadden, wist hij niet; hiervan echter was hij zeker, dat hij — nadat hij eens braaf gevomeerd had, waarbij hij niets anders dacht, dan dat hij sterven zou — eensklaps door Joris Janszoon, een Haarlemmer, was aangegrepen, die hem zoo onzacht tegen een der kanonnen had aangeplakt, dat hij de pijn nog wel drie weken voelde, maar ook eensklaps van zijne zeeziekte genezen was en 's avonds met zijn baksmaats[1]) lustig de gort verorberde, die hun werd voorgezet. En dat was nog maar een begin van het bitter lijden; want het leven van zoo'n onderbootsmansmaat was toen vrij wat erger dan thans. „Meer slaag dan eten," mocht onze Thijs gerust op zijn devies schrijven, en toch, aan eten had hij geen gebrek; zoodat er dan nogal wat ransel voor hem moest overschieten. — „Ach!" zuchtte hij meermalen, „was ik maar bij Jan Vos aan het glazen stoppen, stopverf draaien en verf wrijven gebleven. Ik dacht toen, dat ik het al heel hard had, maar nu ondervind ik eerst, dat de glazenmaker, mocht hij dan een beetje driftig zijn, toch nog een doodgoed man was, bij dat ruwe zeevolk vergeleken." Geen erger evenwel dan de bootsmansmaat Anthonie Jacobszoon en de matroos Joris Janszoon. Dat waren dan ook een paar ondeugende kerels. Hoe onpleizierig onze Thijs het ook had, 't was terecht met hem, zooals het spreekwoord zegt: „die in het schuitje zit, moet meevaren." Hij was op het oorlogsschip in volle zee, en kon er dus slecht afloopen. Maar, dat beloofde hij zich: bij de eerste de beste gelegenheid, dat zij aan wal kwamen, zou hij den pas onder de voeten nemen en maken dat hij weg kwam; want zulk een leven was geen leven meer.

Intusschen was „de Zwarte leeuw" omtrent de Hitlandsche

---

[1]) Die met hem uit één bak of schotel aten.

eilanden gekomen, waar zij met andere oorlogsschepen, onder welke ook „de Kroon," moest kruisen. Vechten was er echter niet voorgevallen, zeer ten ongenoegen van het scheepsvolk, dat gehoopt had eens ferm met de Engelschen aan den gang te gaan, of ten minste eenige koopvaarders te kunnen nemen en prijsgeld te verdienen. Den 14den September waren „de Zwarte leeuw" en „de Kroon" naar het Vlie gestevend, alwaar zij des Zaterdagsmorgens den 16den voor anker waren komen liggen. Onze Thijs hoopte nu spoedig gelegenheid te hebben, om te ontsnappen. Doch hoe? Zwemmen kon hij niet, anders zou hij zich 's nachts van boord hebben laten glijden; hij zou dus moeten wachten tot hij eens aan wal kwam. Spoediger echter dan hij gedacht had, deed zich de gelegenheid tot ontkoming op. Reeds in den morgen van dien bewusten Zaterdag had hij gemerkt, dat de matrozen onder elkander mompelden, vooral had hij gezien, dat Anthonie Jacobszoon en Joris Janszoon telkenmale met elkander fluisterden en het scheen dan ook, dat zij het te druk hadden om acht op hem te slaan; want de gewone scheldwoorden, die zij hem naar het hoofd wierpen, bleven uit en, als hij hun maar uit den weg ging, dat hij reeds kostelijk wist te doen, kreeg hij geen stompen, schoppen of slagen.

Het werd intusschen avond, en toen het donker was, zag hij dat Anthonie Jacobszoon met Joris Janszoon, Roelof Roelofszoon van Bergen in Noorwegen, Jan Bastiaanszoon, Klaas van Schellingwoude en Jaap uit het Veen met meer andere matrozen, die ons niet genoemd worden, achter de spil bij elkander kwamen. Nieuwsgierig was Thijs geducht.

„Wat kunnen die toch voorhebben?" zeide hij, toen hij zag, hoe zij elkander wenschten. „Ik wil er het mijne van hebben." En dit zeggende, deed hij zijn schoenen uit, zette die onder een affuit neder en kroop op handen en voeten naar de spil, waar

hij, daar het donker was, niet gezien werd en alles kon hooren, wat zij spraken.

„Hoort eens, jongens!" begon Anthonie Jacobszoon. „Het moet nu maar afgesproken werk zijn. Morgenochtend bij het krieken van den dag gaan wij van boord en naar Amsterdam. Wij zullen eens zien, of de heeren ons nog langer zonder geld zullen laten, als wij daar met ons zeventigen aankomen."

„Met ons zeventigen! vrij wat meer," zeide Roelof Roelofszoon. „Van het schip „de Kroon" gaan er wel veertig mee; dat weet ik zeker."

„Des te beter," hernam Anthonie Jacobszoon. „'t Is ellendig, dat wij niet op het dek mogen komen; anders konden wij eens uitzien, welke gelegenheid er is, om ons naar Amsterdam te brengen."

„Dat is niets," zeide Joris Janszoon. „Ik heb van nacht de hondenwacht[1]) en tegen drie uren kan men nog wel niet zien; maar ik ben niet van plan om naar beneden te gaan."

„Ga jij gerust," verzekerde Jaap uit het Veen. „Ik moet om drie uur boven zijn, en zal dan wel op den uitkijk liggen."

„Ik ook," voegde Klaas van Schellingwoude er bij. „Maar wie heeft toch bevel gegeven, dat er niemand op het dek mag komen, dan wie er noodig hebben?"

„De commissaris van monstering is binnen scheepsboord, en heeft uit naam der heeren Staten op lijfstraf verboden, op het dek te komen of het schip te verlaten," hernam Joris Janszoon. „Zij hebben er zeker de lucht van, dat er iets broeit."

„Op lijfstraf!" riep Anthonie Jacobszoon uit. „Dat zullen we eens zien. Hoor eens, Joris! Als de kapitein schieten wil, maken wij ons meester van de konstabelskamer. Terwijl vallen de anderen

---

[1]) Van middernacht tot 3 uur 's morgens.

in de booten en roeien naar het eerste vaartuig, dat ons goed dunkt. Er zal hier of daar wel een schip of een kaag liggen, die wij pressen kunnen. Maar wij moeten den commissaris en den kapitein geen tijd geven tot handelen. En daarom — morgen ochtend vóór dag en dauw."

„Dat blijft dan zoo," zeide Roelof Roelofszoon. „Van de Kroon" zullen zij een musketkogel lossen, zoodra zij van boord gaan. Mochten wij hun echter vóór zijn, dan heb ik afgesproken, dat wij het doen zullen."

„Goed zoo," hernam Anthonie Jacobszoon. „En nu, vrienden! uit elkander. Men kon ons verrassen. En ieder zegge aan de zijnen, hoe wij besloten hebben."

Toen de mannen uit elkander waren gegaan, bleven Anthonie Jacobszoon en Joris Janszoon nog met elkander bij de spil staan, maar zij fluisterden en spraken zoo zacht, dat Thijs niets meer kon hooren. De knaap had zich doodstil gehouden en overlegde reeds, wat hij doen zou. Naar den kapitein gaan, en hem het komplot verraden — dan had hij eens een heerlijke gelegenheid om zich te wreken over de schoppen en stompen en slagen van den ondeugenden Deen en den onbesuisden Haarlemmer; dan kon hij misschien het pleizier hebben van hen te zien kielhalen[1]) of aan de groote ra te zien hangen.

Maar als de onbeschaamde kerels het eens loochenden, dan zou hij het later dubbel moeten ontgelden, en dan sloegen zij hem misschien dood. Daarenboven — als hij eens met hen mee-

[1]) Kielhalen was een in dien tijd zeer gebruikelijke straf. Men schoor een touw onder de kiel heen, aan welks eene einde de ongelukkige, die tot die straf was veroordeeld, werd gebonden. Het andere einde werd door een paar matrozen vastgehouden. Nu wierp men den veroordeelde aan stuurboord in zee, en haalde hem, onder de kiel van het schip door, aan bakzijde weder op. Die drie malen achter elkander gekielhaald werd, schoot er meestal het leven bij in.

ging, dan kon hij te Amsterdam wel van hen wegloopen. Hij had ten minste geen lust om mee naar het West-Indische huis te gaan en daar voor de heeren te komen.

Nog wankelde hij tusschen het een en tusschen het ander (want onze Thijs was allesbehalve een heilige en vond er evenmin been in om den verrader te spelen en er eenigen aan de galg te helpen, als om weg te loopen uit 's Lands dienst, waarin hij zich toch geheel vrijwillig begeven had) toen hij eensklaps den voet van een der beide mannen tegen zijn schouder voelde. Het was Anthonie Jacobszoon, die toevallig zijn been verzet had en wiens voet in een allesbehalve zachte aanraking met den schouder van Thijs kwam.

„Wat is dat?" riep hij uit, terwijl hij den knaap een schop gaf, om te voelen wat daar was; welke schop Thijs onwillekeurig een schreeuw van pijn ontlokte. „Ha!" ging de Deen voort, terwijl hij den armen onderbootsmansmaat bij den kraag achter de spil vandaan haalde, „dat kleine kreng heeft ons beluisterd. Wat let me, jongen, of ik smijt je door de geschutpoort naar buiten; dan kun je leeren zwemmen en kennis maken met de visschen."

Thijs, die eensklaps het gevaarlijke van zijn toestand begreep, verloor zijn tegenwoordigheid van geest niet, en terwijl hij zelfs geen poging deed om zich aan de stevige vuisten van den Deen te ontwringen, dat hem toch niet zou geholpen hebben, zeide hij zoo bedaard mogelijk:

„Dat zul je wel laten, bootsmansmaat! Want als je me buiten boord wierpt, zou dat een plomp in het water geven, die de opmerkzaamheid van het wachthebbend volk tot zich zou trekken. Daarenboven, zoo lang ik het boven water kon houden, zou ik schreeuwen, dat Anthonie Jacobszoon een verrader is en dat hij het schip wil verlaten."

„Wat let me, jongen! of ik sla je het hoofd tegen gindsch

affuit te pletter," riep de Deen, terwijl hij nog altijd den knaap stevig vasthield. Doch deze had zich dien tusschentijd te nutte gemaakt en zijn wambuis uitgetrokken, zoodat de bootsmansmaat dat alleen in de hand hield. In hetzelfde oogenblik stond hij tien passen van de beide samenzweerders af.

„Blijf staan, waar je staat, Anthonie!" hervatte de knaap, die zijn voordeel bemerkte, „of ik loop de trap op en waarschuw den kapitein. En schiet niet," vervolgde hij, toen hij hem den haan van zijn pistool hoorde overhalen. „Want als je me raakt, dan ben je een verloren man. Maar als je belooft, mij geen kwaad te doen, dan zal ik je iets vertellen, waarbij je groot belang hebt Want man! ik ben van zins om mee te gaan."

„Nu, kom dan hier, kleine schelm!" zeide de Deen. „Op mijn woord beloof ik je, dat ik je met geen hand zal aanraken. Spreek op, wat je te zeggen hebt. Maar bij den drommel! als je een poging doet om van hier te gaan, dan schiet ik je een kogel door het hoofd, dat je hersens aan het want spatten; al kost me dat dan ook het leven."

„Ik zal je niet verraden, Anthonie," hernam de knaap. „Man, ik verlang zelf, om van het schip af te komen. Ik bedank om langer zoo getrapt en geranseld te worden; en daarom ga ik met jelui mee."

„En wat had je me dan nog te vertellen?"

„Hoor eens," fluisterde Thijs. „Ik ben een uur geleden nog op het dek geweest en toen heb ik aan lij een kaag zien liggen, die uitmuntend aan ons doel beantwoordt. Ik weet, dat hij leeg is en er kunnen wel honderdvijftig man in geborgen worden. De schipper is een Amsterdammer en kent dus het vaarwater. Ik ken hem toevallig, ofschoon ik zijn naam niet weet. Nu, wat zeg je er nu van?"

„Lieg je niet?" zeide Anthonie.

„Liegen? — Waartoe zou ik dat doen? Morgen zul je zien dat ik waarheid heb gesproken; want de schipper heeft mij zelf verteld, dat hij overmorgen moest laden en hier zoolang ten anker lag."

Den volgenden morgen, nog vóór de dag aan den hemel was, waren onze muiters, ten getale van vijf en zeventig man, op het verdek, en begonnen zij, ondanks den tegenstand van het andere scheepsvolk, de boot uit te laten. Een musketschot, dat van „de Kroon" viel, was hun het teeken, dat men ook daar reeds bezig was.

„Mannen!" zegt de kapitein Hendrik de Raad, die een „goed minlijk man" was en, vergezeld van den commissaris der Staten-Generaal, boven komt. „Wat moet dat beteekenen? Ge weet immers, dat de heeren Staten u op lijfstraf verboden hebben, op het dek te komen en het schip te verlaten. Gaat terstond naar beneden, en wij zullen het er voor houden, dat er niets gebeurd is."

„Kapitein," zegt Anthonie Jacobszoon. „Gij zijt een goed minnelijk man en wij hebben niets tegen u. Maar wij bedanken er voor, om langer te varen zonder soldij. Het is nu reeds vier maanden, dat wij geen duit gezien hebben, en daarom gaan wij even naar A m s t e r d a m, waar wij aan de heeren Gemachtigden tot de buitengewone uitrusting om betaling zullen vragen. Als wij die ontvangen hebben, komen wij weder aan boord."

„Nogmaals, mannen!" zegt de kapitein, die nog altijd hoopt hen goedschiks aan boord te houden. „Gaat naar beneden. Gij weet, wat u door mijnheer den Gemachtigde voor de monstering, die hier naast mij staat, uit naam der heeren Staten is bevolen. Denkt aan het lot, dat u anders wacht."

„Komt, jongens!" riep Joris Janszoon, die bij het uitzetten der booten geholpen had. „Niet langer gemard! Laat u in de booten

vallen en roeit naar gindsche kaag." En werkelijk lieten zich reeds eenigen der matrozen langs repen of touwen in de booten af.

„Als jelui dan niet goedschiks wilt, dan zal ik het je kwaadschiks leeren!" zegt Hendrik de Raad, terwijl hij van toon verandert. „Niemand in de booten, of ik laat er op schieten!"

„Kapitein! dat zul je niet doen!" roept Anthonie Jacobszoon, terwijl hij zich met Joris Janszoon, Roelof Roelofszoon en nog eenige anderen aan den ingang der konstabelkamer begeeft. „Mannen! valt maar in de booten; wij zullen wel zorgen, dat de konstabelskamer goed wordt bewaakt."

„We vertrouwen op jou!" roepen de mannen, terwijl zij zich in de boot laten glijden. Thijs was een der eersten, die een touw greep, gelijk hij een der eersten was die de kaag beklom.

Toen de manschappen op genoemd vaartuig waren, waar zij reeds vijf en veertig matrozen van „de Kroon" vonden, sprongen ook onze muitelingen in een boot en roeiden mede naar hun makkers. Of de kapitein nog op hen liet schieten, blijkt ons niet uit de vonnissen van de beide belhamels, uit welke wij dit en het volgende geput hebben.

Wij zagen hen dan te Amsterdam aankomen. Zoodra zij ontscheept waren, sprak Anthonie Jacobszoon de matrozen aldus aan:

„Mannen! Morgen om halfacht uren zorgt gij hier allen aan de Stadsherberg te zijn. Tracht intusschen ieder nog eenige vrienden mede te brengen, die ook gaarne betaald willen worden; hoe meer hoe beter. Dan gaan wij gezamenlijk naar het West-Indische huis en kiezen niet weder zee, alvorens men ons betaald heeft."

„Hoezee!" riepen de mannen. „Leve Anthonie Jacobszoon!" En het duurde niet lang, of zij waren uit elkander, terwijl ieder een logement zocht, om dien nacht door te brengen.

Thijs had den schipper van de kaag ronduit verhaald, hoe hij

er toe gekomen was, om deel te nemen aan de muiterij van de bemanning van „de Zwarte Leeuw."

„Je hebt verkeerd gehandeld knaap," had de schipper gezegd. „Maar leed kan niemand je doen, omdat je gedwongen bent tot de ontvluchting. Als ik jou echter raden mag, ga dan morgen niet met hen mee en houd je ver van hen. Ik zal je een herberg wijzen, waar je veilig voor hun nazoeking kunt zijn; ik ken den waard en zal wel een goed woord voor je doen. Wacht dan, tot zij hun geld hebben en weder naar boord vertrokken zijn; dan kom jij voor den dag, geeft je aan en men plaatst je op een ander schip."

„Maar ik heb geen lust meer om ten oorlog te varen," zeide Thijs.

„Dat helpt je weinig, mannetje. Je hebt eenmaal dienst genomen en je handgeld ontvangen; je moet dienen, of je wilt of niet. Maar, beste jongen! op alle schepen zul je het zoo kwaad niet hebben als op „de Zwarte Leeuw." Het zijn me ook jongens, die daarop waren. Ik heb in mijn jeugd ook ten oorlog gevaren, en als mijn vader niet gestorven was en ik zijn kaag niet had geërfd, zou ik zeker nog op het oorlogsschip zijn. Ik had er een goed leven; want toen ik op het schip kwam, was ik nog een kleine dreumes, en al de matrozen hielden veel van mij. Het zou mij niet verwonderen, of, waar je ook komt, zal het je meevallen. Daarenboven, je bent nu reeds wat aan de zee gewend, en weet met een en ander zeker al aardig om te springen."

„Dat is waar," zeide Thijs. „Ze hebben me dat wel geleerd."

„Welnu, een handige jongen is aan boord veel waard. Geloof me, Thijs! 't Is niet goed, zoo van den hak op den tak te springen. „Twaalf ambachten en dertien ongelukken," zegt het spreekwoord. In alle geval — van twee kwaden moet men het minste kiezen. Als je niet weer op 't oorlogsschip gaat, wat zal je dan doen?"

„Me schuilhouden," antwoordde Thijs.

De kaagschipper lachte. „Onnoozele bloed! Denk je dan, dat Jacob Stevensz je voor niet zal huisvesten? Als hij ziet, dat je geen geld krijgt, jaagt hij je de deur uit; je wordt herkend en opgepakt en men hangt je voor de Waag op als een weggeloopen matroos."

„Maar dan ga ik liever buitenslands," hernam Thijs.

„Waarheen? Naar Frankrijk? — Ken je Fransch? — Naar Duitschland? — Versta je Duitsch? — Naar Engeland? — Kun je dan de Noordzee overzwemmen? En al kende je Fransch en Duitsch, en al kon je zwemmen als een haring, wie zal je in een vreemd land den kost geven? Domme jongen! schik je in je lot en doe wat ik je zeg. Als de matrozen uit de kaag gaan, blijf je bij mij. Zij zullen om jou niet denken. En mochten zij 't doen, dan wacht je mij slechts om den hoek van den Zeedijk. Ik vind je daar, en breng je bij Jacob Stevensz., in „de Vroolijke Matroos." Het is een goed logement, de man is er eerst sedert eenige maanden ingekomen en doet zijn best om in de kalanten te komen. Hij heeft mij indertijd een menigte prullen verkocht; 't leek wel zoo'n apothekerswinkel. Maar ik heb er goed geld van gemaakt en er een aardig winstje op gehad."

Onze Thijs begreep, dat er niets aan te doen was en dat hij zich dus maar in zijn lot moest schikken. Toen dus de oproerige matrozen aan wal gingen, verborg hij zich in de kooi van den kaagschipper, en toen allen uit elkander gegaan en van den Buitenkant verdwenen waren, bracht de man hem naar de herberg „de Vroolijke Matroos," waar hij hem aan Jacob Stevensz aanbeval.

Misschien hebben mijn lezers reeds vermoed, dat de herbergier uit „de Vroolijke Matroos" niemand anders is dan onze oude bekende, Meester Barenna, van wien wij uit den mond van Thijs hoorden, dat hij met de noorderzon verhuisd was, en die, om

onkenbaar te wezen, niet alleen zijn eigen naam weer had aangenomen en van beroep veranderd was; maar die ook in zijn uiterlijk zoo geheel en al was omgekeerd, dat gij hem zeker niet zoudt herkend hebben. Zijn baard had hij weggeschoren en slechts een paar snorren laten staan, die hij, evenals zijn haar en zijn wenkbrauwen, zwart had geverfd. Zijn deftig gewaad had hij verwisseld voor een losse zeemanskleeding en bij dat alles sprak hij een gebroken Duitsch, dat u in den waan zou gebracht hebben, dat hij zoo regelrecht uit Aurich of Embden naar Amsterdam was gekomen. Behalve zijn herberg, die meestal de verzamelplaats was van het laagste slag van volk, dreef hij het onteerende en schandelijke beroep van werver of zielverkooper. Voor elken matroos namelijk, dien hij aan 's lands vloot bezorgde, kreeg hij een zeker handgeld boven dat, hetwelk de aangeworvene ontving. En ofschoon daar op zichzelf geen kwaad in stak, dewijl hier te lande niemand tot den zeedienst geprest werd, zooals in Engeland, maar ieder vrijwillig zijn arm aan het land wijdde, zoo wist hij door allerlei booze middelen onnoozelen in zijn net te lokken en hen tot teekenen te krijgen. Meestal deed hij iets in hetgeen zij dronken, waardoor hun verstand beneveld werd en zij niet wisten wat zij deden; terwijl hun, wanneer zij hun roes hadden uitgeslapen, hun handteekening werd vertoond en zij, desnoods met geweld, aan boord van een schip gebracht werden. Zoodra hij iemand in zijn huis had, dien hij tot matroos wilde maken, had hij hem al spoedig in zijn macht, en daartoe gebruikte hij kerels, die, als zeelieden gekleed, anderen moesten lokken en bepraten en die daarvoor vrij gelag en een klein deel in de winst hadden.

Of de schipper dat wist, is ons niet bekend; maar dat hij zelf een sluwe kerel was, daarvan kan zijn verkoop der gereedschappen van den vroegeren alchimist getuigen. Hij kende in alle

geval Jacob Stevensz als een slimme vos, en al wist hij dan ook, dat hij het beroep van werver uitoefende, Thijs kon van dien kant daar geen kwaad; hij was immers reeds op zee.

Toen de schipper Thijs bij hem bracht, knikte de herbergier ten teeken van toestemming.

„Je zult het goed bij mij hebben, knaap!" zeide hij. „Hoeveel heb je te goed?

„Twee maanden," antwoordde Thijs. „Hoelang kun je me daarvoor houden?"

„Langer dan die Jacobszoon met zijn aanhang hier in Amsterdam zal blijven. Ofschoon — dat is wat boud gesproken; want er zullen wel eenigen van hen altijd in Amsterdam vertoeven. De heeren van den gerechte laten niet met zich spotten en wij zullen er wel spoedig een stuk of wat uit de Waag zien bengelen. En als dat gebeurd is — ik ken zulke dingen bij ondervinding — dan gaan de anderen met hangende pootjes naar hun schip en zwijgen als moffen."

„Je zult den knaap toch niet te veel afnemen, Stevensz," zeide de kaagschipper.

„Hij zal het goed bij mij hebben: daar kun je van verzekerd zijn. En ik zal hem zoo goedkoop behandelen, alsof ik zijn eigen vader was." En zoo logeerde Thijs in „de Vroolijke Matroos" bij Jacob Stevensz.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Frits raakt zoek en is nergens te vinden.

Het was den volgenden morgen, Maandag den 16den September, een heele beweging op den Buitenkant aan de Oude Stadsherberg, gelegen op de hoogte van de Buiten-Wieringerstraat. Behalve de honderd en twintig man toch van „de Zwarte leeuw" en „de Kroon," waren er van de andere te Amsterdam liggende schepen, niet minder dan vijf- of zeshonderd matrozen, die, door de anderen opgestookt, ook betaling eischten.

„Mannen!" zeide Anthonie Jacobszoon, „wij kunnen met ons zevenhonderden niet binnen. Kiest dus uit uw midden eenige aanvoerders, die voor u het woord zullen doen; want hoe het ook ga, al zou de onderste steen boven komen, het geld moeten wij hebben. En als ze het ons vandaag niet geven, dan zijn we hier morgen om halfacht weer present en houden vol, tot ze ons betalen."

Een algemeen hoezee was het antwoord op deze toespraak, en men koos terstond eenige mannen, die bij de heeren zouden binnengaan en het woord moesten doen. Dat Anthonie Jacobs-

zoon hier bij was, zal u voorzeker niet verwonderen. Zoo trokken de zevenhonderd matrozen, met hun aanvoerders voorop, de Buiten-Wieringerstraat door, den Haarlemmerdijk op, tot voor het gebouw der West-Indische maatschappij, dat op de Heerenmarkt stond, ter plaatse waar nu het Hersteld-Luthersche Weeshuis zich bevindt. De zevenhonderd man schaarden zich buiten, gedeeltelijk op den Haarlemmerdijk, gedeeltelijk op de Heerenmarkt; terwijl een onafzienbare menigte volks, uit nieuwsgierigheid samengevloeid, niet weinig toebracht om den oploop te vermeerderen. De belhamels stapten met opgerichte hoofden de steenen trappen van het gebouw op, terwijl zij, toen zij de deur binnentraden, nog eens omkeken, en met een genadig knikje en stijf saamgeperste lippen zich tot het volk keerden, als wilden zij zeggen: „Weest maar bedaard, wij zullen dat varken wel voor u wasschen!"

Hoe onbeschoft en verkeerd hun handelwijs ook was, zij werden terstond in de kamer gelaten, waar de heeren Gemachtigden tot de buitengewone uitrusting zaten op hun stoelen met hooge leuningen, met juchtleer bekleed, dat door zware koperen spijkers op het donkere noteboomhout werd vastgehouden, voor de tafel met een groen kleed gedekt, waarop twee inktkokers stonden en bundels papieren lagen, sommige van zware zegels voorzien.

Hoe brutaal de matrozen ook waren, de statigheid en deftigheid die in deze kamer heerschten, die aanzienlijke mannen in hun fluweelen lijfrokken met gouden knoopen, die kostbare kanten beffen en lubben, en dat voorname gelaat, boezemden hun toch een oogenblik dat ontzag in, hetwelk de gemeene man onwillekeurig gevoelt in het bijzijn van den aanzienlijke, de laaggeplaatste tegenover den hoog verhevene, de burger in het aangezicht van zijn regenten. Dat duurde echter slechts eenige oogenblikken. De eerste die zich herstelde, was Anthonie Jacobszoon. Toch deed

hij het woord op vrij wat gematigder toon, dan hij voornemens was geweest; want toen een der heeren hem vraagde, wat het doel hunner komst was, antwoordde hij:

„Wij zijn met ons honderdtwintigen naar Amsterdam gekomen, om onze achterstallige gage te eischen. De heeren begrijpen toch wel, dat wij zonder loon niet kunnen dienen."

„Gij hebt zeer verkeerd gedaan, mannen!" zeide de gemachtigde, die het woord voerde. „Uw daad staat gelijk met seditie[1]) en gij weet maar al te goed, wat de straf is voor seditieuse handelingen. En dat in oorlogstijd!...."

„Oorlog of vrede, wij eischen geld!" viel Anthonie den gemachtigde vrij brutaal in de rede, „en wij zullen niet scheep gaan, vóór wij betaald zijn."

„Geen bedreigingen, bootsmansmaat!" ging de gemachtigde voort. „Al stelt gij u nog zoo te keer, wij hebben nog onze gewapende macht, die ons, is 't noodig, haar sterken arm zal leenen."

„Buiten staan zevenhonderd man, die allen betaling eischen en niet zullen scheep gaan, alvorens zij geld hebben ontvangen," zeide Anthonie. „Tegen zulk een aantal is uw gewapende macht niet opgewassen."

„Ik zal over dat punt niet met u twisten, bootsmansmaat," antwoordde de gemachtigde, uiterlijk nog zeer kalm, hoe het ook inwendig bij hem kookte; hij zag wel in, dat hij op dit oogenblik machteloos tegenover de overmacht was. „Luister echter wel naar hetgeen ik u zeg en breng dat antwoord aan uw makkers over. Gij zult in alles goed contentement ontvangen en voorloopig twee maanden uitbetaling krijgen, mits allen terstond scheep gaan en zich onderwerpen aan alle tucht en orde. Dat is mijn laatste woord. Gij kunt gaan."

---

[1]) Oproer.

Dit laatste werd op zulk een gebiedenden toon gezegd, dat de matrozen, zonder een enkel woord te spreken, zich omkeerden, het vertrek verlieten en naar buiten gingen.

„Wij hebben geen geld ontvangen, jongens!" riep Anthonie, toen hij op de bovenste trede van de steenen trappen stond. „Morgen om halfacht weder aan de Stadsherberg en dan opnieuw naar het West-Indische huis. Wij gaan niet scheep, alvorens men ons betaald heeft en zullen het den heeren wel zoo lastig maken, dat zij van armoe 't geld geven. Alle dagen om acht uren hier!"

„Om acht uren aan het West-Indische huis!" riepen allen, en de Haarlemmerdijk daverde van die stemmen.

„En dan willen ze, dat wij scheep zullen gaan, jongens!" vervolgde Anthonie. „En dan zullen zij ons voorloopig twee maanden gage betalen. Begrijpt eens, maar twee maanden! Onze volle gage zullen zij ons geven, in klinkende munt en geen schoone belofte?"

„Onze volle gage!" weerklonk het uit honderden kelen.

Den volgenden morgen, Dinsdag, had er genoegzaam hetzelfde tooneel plaats; nu ook ontvingen zij een heusch antwoord; ook nu besloten zij, des anderen daags terug te komen.

„Als men je gevangen durft nemen, Anthonie!" riepen Joris Janszoon en Roelof Roelofszoon, „dan zullen wij je met geweld ontzetten."

Toen zij 's Woensdags morgens terugkwamen, vonden zij het West-Indische huis rondom met stadssoldaten bezet, van welke er ook een genoegzaam aantal zich binnen het gebouw bevonden. Men liet echter de afgevaardigde belhamels rustig passeeren. Maar Joris Janszoon, die de zaak niet vertrouwde, bleef in den deurpost staan.

Toen Anthonie Jacobszoon met zijn makkers binnengekomen was, vond hij daar den majoor der stadssoldaten, Jacob Bicker, met twee gerechtsdienaren staan, terwijl de deur door soldaten

bewaakt werd. Anthonie, vertrouwende op de hulp zijner makkers, en, misschien juist om het gevaar dat hem dreigde, willende toonen, dat hij niet bang was, sprak nu veel onbeschofter dan gisteren en eergisteren.

„Wij eischen de volle betaling, Mijnheeren de Gemachtigden!" zeide hij, „en gaan niet aan boord, alvorens wij ons geld ontvangen hebben. En als ge het ons niet geeft, dan zult gij zien wat ruim zevenhonderd matrozen kunnen doen. Wat denkt gij, dat wij ons nog langer voor den mal laten houden? En zoo gij ons met uw soldaten denkt te verschrikken, dan hebt gij het glad mis, gij heeren met uw fluweelen rokken! Wat let ons," vervolgde de zeeman met dreigend gebaar, „of wij bestormen het huis, en beginnen zelf met de betaling. Dan zullen wij u alvast de gouden knoopen van den rok snijden en die voorloopig op afrekening nemen...."

Op een wenk van den gemachtigde, trad majoor Bicker, door de beide gerechtsdienaars gevolgd, vooruit, legde de hand op den schouder van den Deen, en zeide:

„Anthonie Jacobszoon, in naam der justitie, gij zijt mijn gevangene," en de beide gerechtsdienaars wilden hem aangrijpen.

„Daar zult ge werk aan hebben!" riep Anthonie Jacobszoon uit, terwijl hij zijn mes trok en dreigend voor hen stond. „Den eerste, die mij aanraakt, steek ik het mes door het lijf!"

Majoor Bicker gaf een wenk aan de beide soldaten, die de deur bewaakten, en eer Anthonie het vermoedde, en alvorens zijn makkers van den schrik bekomen waren, was hij van achteren door twee stevige armen aangepakt, zijn mes hem ontrukt en hij gekneveld.

Terwijl dit binnen gebeurde, had er buiten het West-Indische huis een ander tooneel plaats gehad. Gij herinnert u, dat Joris Janszoon in den deurpost was blijven staan, om bij de hand te

zijn, als er van buiten geweld door de soldaten mocht worden gepleegd Sommige der belhamels hadden bij hem post gevat en zij ontzagen zich niet, de wacht met steenen te werpen. De onderschout Willem van Buil was daarop met eenige gerechtsdienaars

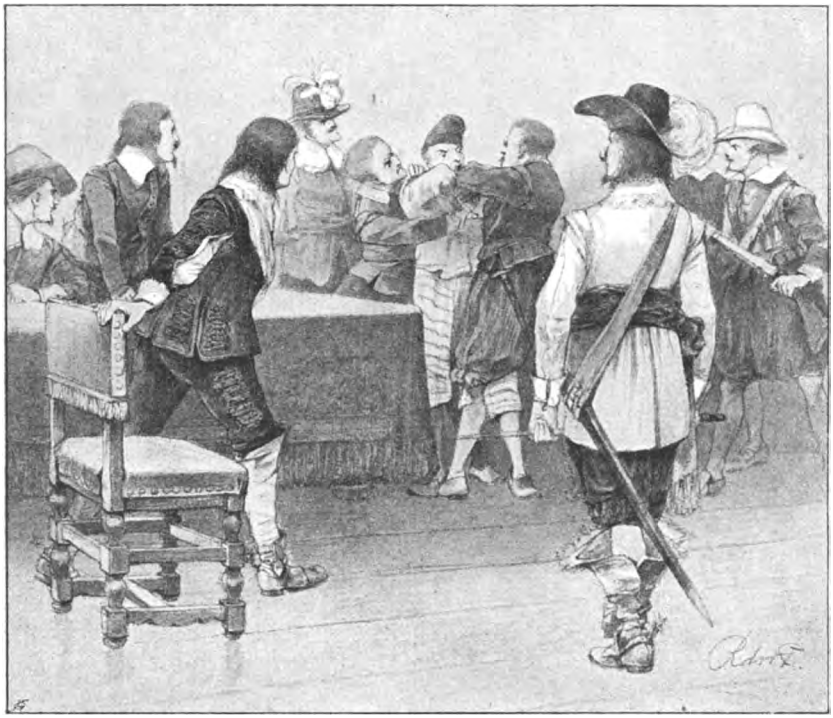

naar hen toegegaan en had hun dat steenengooien uitdrukkelijk verboden.

„Hier ben ik, fielten!" riep de oproerige Haarlemmer tegen de soldaten, terwijl hij met de hand op de borst sloeg. „Hier ben ik; schiet toe, als je durft. Maar je hebt het hart niet om te schieten; want als je het waagt, dan halen we het heele West-Indische huis ten onderste boven."

„Neemt dien onbeschoften kerel gevangen!" riep Willem van Buil tot de gerechtsdienaars.

„Dat zul je wel uit je hart laten!" brulde Joris, terwijl hij zijn mes trok, dat hem echter uit de hand werd geslagen. Nu werd hij aangegrepen; doch niet dan nadat hij een der gerechtsdienaars met een steen zoodanig in het aangezicht had geslagen, dat den armen man het bloed uit neus en mond gutste.

„Helpt mij dan, lafaards!" gilde de oproermaker, waarop eenigen der muitende matrozen toeschoten en Joris Janszoon uit de handen der gerechtsdienaars poogden te redden.

Maar terstond hadden eenigen der soldaten de worstelenden omringd en stonden met geladen geweer de muiters af te wachten, die, zooals het meestal bij zulke oproeren gaat, hun aanvoerder 't gelag lieten betalen en zich stil hielden. Stevig geboeid en door gerechtsdienaars en soldaten geleid, werd onze Joris weggebracht.

Een oogenblik daarna verscheen Anthonie, ook goed gekneveld en door gerechtsdienaars en soldaten omringd, op de trappen van het huis.

„Mannen!" riep hij. „Hier gaan ze met mij heen, ik word vast weggeleid; waar ben je nu? Je houdt je woord niet om mij te ontzetten," en op hetzelfde oogenblik snelden Jan Bastiaanszoon en Roelof Roelofszoon met uitgetogen messen en gevolgd door een menigte matrozen aan, om hem te bevrijden. Doch ook de stadssoldaten en de overige gerechtsdienaars schoten toe, en na eenige worsteling werden Jan Bastiaanszoon en Roelof Roelofszoon ontwapend en mede naar de gevangenis gebracht.

En wat deden nu die zevenhonderd matrozen? zult gij wel vragen. Zij dropen stil af, en het duurde niet lang, of zij kwamen met hangende pootjes op hun schepen terug.

Den volgenden dag, den 19den September, werden Anthonie Jacobszoon van K o p e n h a g e n en Joris Janszoon van H a a r l e m,

beiden gediend hebbende op „de Zwarte leeuw," bij vonnis van Schout en Schepenen van Amsterdam, veroordeeld, „omme gebracht te worden op het schavot voor de Waag, ende aldaar mette koorde geëxecuteert te worden, dat er de dood na volgt, gunnende het doode Lichaam de aarde, verklarende hun goederen, zoo zij eenige hadden, geconfisqueert ten profijte van den Heere."

Dat vonnis werd Vrijdags den 20sten reeds aan de beide muiters voltrokken. Jacob Stevensz had dus goed geraden, toen hij gezegd had, dat er van het Scheepsvolk wel in Amsterdam zouden blijven. Hoe het met Jan Bastiaanszoon en Roelof Roelofszoon is afgeloopen, heb ik niet kunnen vinden. Waarschijnlijk zijn ze onder hen, die er met minder zware straf zijn afgekomen.

Wat was dat vol op den Dam, dien Vrijdagmorgen van de executie. Het schavot, dat sedert het verbranden van het oude Stadhuis voor de Waag was geplaatst, was reeds des nachts opgeslagen, en de galg grijnsde den voorbijganger aan, als het schrikkelijk werktuig des doods, dat getuigt van de verdorvenheid der menschen, die zulke middelen noodig hebben om zich van hun medemenschen te ontdoen. Reeds lang vóór den tijd der terechtstelling was kapitein Abraham Commelyn met drie vendelen stadssoldaten — waarvan één gekommandeerd werd door den luitenant Sebastiaan Ludolf van Eitzen — opgetrokken, om den Dam en het schavot te bezetten, ten einde te voorkomen, dat er eenig oproer mocht ontstaan; want de matrozen, die zich immers tot redding hunner makkers hadden verbonden, waren nog niet naar boord; en 't stond te vreezen, dat zij pogingen zouden aanwenden, hen met geweld te bevrijden. De magistraat had echter uitdrukkelijk last gegeven, niet onder het volk te schieten, tenzij men mocht trachten de rechtsoefening te beletten.

Het oogenblik der strafoefening naderde. Tallooze menschen verdrongen zich op den Dam, en alle toegangen waren zóó

volgepropt van volk, hetwelk met uitgestrekte halzen stond te kijken en met ongeduld het oogenblik verbeidde, waarop de schuldigen hun vonnis zouden ondergaan, dat men veeleer zou vermoed hebben, dat men hier een statelijken optocht had te verwachten, dan wel dat al die menschen daar bijeengekomen waren om — twee hunner natuurgenooten te zien sterven. Onder de menigte nieuwsgierigen waren een aantal der oproerige matrozen en, zooals gewoonlijk bij zulke gelegenheden, tal van vrouwen; ja, de geheele vischmarkt was leeggeloopen, om toch de executie te aanschouwen.

De klok sloeg twaalf, en met den laatsten slag verschenen de beide gevangenen op het schavot. Onbeschaamd en driest zagen zij rond; want zij hoopten op bevrijding door hun makkers. Dezelfde koelheid hadden zij bij het voorlezen hunner vonnissen betoond. Toen echter Anthonie door den beul de ladder werd opgebracht en niemand zich tot hulp verroerde; toen de strop om de galgpen was geslagen en de muiter van de ladder afgeschoven; toen hij daar ten aanzien van al het volk hing en dat frisch en blozend gelaat akelig verwrongen en blauw werd; toen Joris Janszoon, die nu wel bemerkte, dat er geen redding meer was, een naren kreet deed hooren en 't overmoedige hoofd liet zakken, toen ook deze de ladder werd opgebracht, om zijn vonnis te ondergaan; — toen kregen verscheidene vrouwen het op de zenuwen, begonnen te schreien en te gillen, ja er vielen eenigen flauw. Dit gaf opschudding: zij wilden er uit; doch, zooals het gemeenlijk gaat, de achterstaanden, die vreesden hun plaatsen kwijt te raken, drongen des te meer op, en een en ander veroorzaakte zulk een gedrang, dat eenigen der soldaten, die om het schavot stonden, uit hun gelid moesten wijken. Kapitein Commelyn, meenende, dat men het schavot wilde bestormen, om ten minste dezen misdadiger aan de handen van het gerecht te-

ontrukken, gaf bevel om vuur te geven. — „Schiet er dan onder!" schreeuwde de luitenant van Eitzen, die zelf haast van de beenen raakte. Terstond vuurden eenige der soldaten hun snaphanen in het wild af; waardoor acht personen gedood en verscheidene anderen gekwetst werden. Gij kunt begrijpen, welk een schrik dit onder de toeschouwers veroorzaakte: elk zocht een goed heenkomen, en dat gaf zulk een gedrang, dat een menigte menschen onder den voet raakten en vertrapt werden; anderen werden in het water gedrongen.

Onder de toeschouwers die op het Damplein stonden, bevonden zich ook Jacob Stevensz en Thijs. Hoe gevaarlijk het voor den laatste ware, zich op straat te vertoonen, alwaar hij kans had door den een of ander die met hem op de „Zwarte leeuw" gediend had, gezien te worden, kon hij toch zijn nieuwsgierigheid niet bedwingen en was met zijn huiswaard medegegaan, om de strafoefening te aanschouwen. Niet ver van hem af zag hij ook Frits staan, die met het zelfde doel daar was en hem niet zoodra gewaar werd, of hij wendde pogingen aan om door de menigte heen te komen en zich bij zijn vriend te voegen. Maar het was hem onmogelijk, en zoodanig was het gedrang, dat hij zich moest vergenoegen, met hem uit de verte toe te knikken! Thijs beantwoordde dien groet als een oude bekende.

„Ken je dien jongen?" vraagde Jacob Stevensz, wiens scherp oog dat niet ontgaan was en die in Frits den knaap herkende, welken hij vroeger bij zich aan huis had gehad. Niet alzoo Frits; want de vorige alchimist was zoodanig veranderd, dat hij geheel en al onkenbaar was.

„Welzeker, Stevensz," antwoordde Thijs. „Het is een oude buurjongen van mij, terwijl ik nog te 's-Gravenhage woonde. Wij hebben dikwijls met elkander gespeeld, toen zijn vader nog trompetter was van den Prins."

„Zoo," zeide Stevensz koel. „Kijk," vervolgde hij, terwijl hij zijne oogen weer naar het schavot wendde. „Daar komen zij. Die eerste is zeker Anthonie Jacobszoon. Het zal mij benieuwen, of zijn makkers hem verlossen zullen."

„Dat zal hun moeilijk vallen," meende Thijs. „Kijk eens, wat een soldaten er om het schavot staan."

Het gebeurde met het schieten trof den magistraat zoozeer, dat hij den volgenden dag, bij openbare afkondiging, driehonderd gulden beloofde aan elk, die een soldaat wist aan te wijzen, door wien iemand der burgers gekwetst of gedood was, en zeshonderd gulden aan elk die bewees, dat eenig bevelhebber last had gegeven om te schieten. Kapitein Commelyn was ter stad uitgeweken, waarom het gerecht besloot, hem elke acht dagen openlijk door de klok te doen indagen. Daar hij op die indaging niet verscheen, werd hij een mijl in het rond buiten de stad gebannen. Men ried den luitenant Van Eitzen, zoon van den burgemeester van Hamburg, Albrecht van Eitzen, aan om te vluchten, maar hij sloeg dien raad in den wind. Kort daarop werd hij voor schout en schepenen gedaagd, doch ontkende, last tot schieten te hebben gegeven. Met de pijnbank bedreigd, legde hij de bekentenis af, dat hij, meenende dat er een oproer onder het volk kwam, het voor zijn plicht had gehouden, de gerechtigheid te handhaven en bevel tot schieten had gegeven. Hij zat tot het volgend jaar, toen hem de Staten vergiffenis schonken. De bloedverwanten van hen, die zoo ongelukkig om het leven gekomen waren en die buiten de stad woonden, kregen als schadevergoeding een som gelds; de weduwen of kinderen van Amsterdammers een jaarwedde van vijf en twintig of dertig gulden; terwijl den laatstgenoemden, wanneer er stadsambten of posten te begeven waren, de voorrang boven anderen werd geschonken.

Op den volgenden dag beloofden Mijnheeren van den Gerechte

„prefereerende gratie voor rigeur van justitie" vergiffenis aan al de matrozen, die zich aan den opstand hadden schuldig gemaakt - behalve aan de ter dood gebrachte en eenige andere, die lichtere straffen kregen, — mits zij zich binnen tweemaal vier en twintig uren in de lichters begaven, die hen naar boord zouden voeren; terwijl de burgemeesters er voor instonden, dat hun de Heeren Gemachtigden tot de buitengewone uitrusting behoorlijk genoegen zouden geven. Als zij echter binnen den bepaalden tijd niet naar boord terugkeerden, zouden zij niet alleen de verdiende gage verbeuren, maar ook aan den lijve gestraft worden. Aan alle volkhouders (matrozenlogementhouders) werd scherpelijk verboden, hen te huisvesten. Dit aanmatigen van gezag werd der Amsterdamsche vroedschap zeer kwalijk genomen door de Heeren Staten van Holland, die er een krenking hunner souvereiniteit in zagen; zij waren niet voldaan, alvorens de stad beloofd had, zich voortaan in dergelijke gevallen eerst tot Hunne Hoogmogenden te wenden. De meeste der matrozen keerden naar hun schepen terug.

Den daarop volgenden Zondag bracht Frits zijn vader de geschilderde poppen in goede orde terug. Jan Claeszen was zeer tevreden over zijn arbeid, en prees hem hoog. Maar wat Frits ook vraagde of niet, de voormalige trompetter wilde niet voor zijn geheim uitkomen.

Frits ging 's avonds zeer voldaan naar meester Rembrandt; want moeder had hem eens lekker getrakteerd voor het mooie schilderwerk, waarover zijn vader zoo tevreden was. Hoe verwonderd waren Jan Claeszen en zijn vrouw echter, toen zij den volgenden morgen reeds vroeg een heer met een fluweelen mantel hun kelder zagen binnentreden en in dezen Rembrandt herkenden.

„Zijt gij 't, meester Rembrandt?" zeide de gewezen trompetter, terwijl hij zijn muts afnam. „Er is toch niets met Frits gebeurd?"

„Dat kom ik juist aan u vragen," gaf de schilder ten antwoord.

„Hoe dat, meester? Ik begrijp u niet."

„Is de knaap dan niet thuis?" hernam de schilder.

„Bij mij?" vroeg Jan Claeszen. „Hij is gisteren vroolijk en wel, zoo gezond als een visch, onze deur uitgegaan. Zooals gewoonlijk sloeg hij den weg in naar u toe. Hij heeft zelfs een boodschap van mij meegenomen, om u te bedanken voor de goedwilligheid, waarmede gij hem veroorloofd hebt de poppen te schilderen en te vernissen."

„Hij is niet bij mij gekomen," verzekerde Rembrandt.

„Zou hij soms een ongeluk gekregen hebben?" vroeg Catharina.

„Hoe zou dat mogelijk zijn, vrouw? Op 't laatst van September, en dan een bekenden weg. Zoo erg mistte 't gisteravond niet, hervatte Jan Claeszen.

„Gij hebt gelijk, Claeszen," zeide Rembrandt. „De knaap kan geen ongeluk hebben gekregen. Maar waar is hij dan?"

„Weggeloopen — de ondankbare!" riep de gewezen trompetter gramstorig uit. „Heb ik hem daarvoor als kind van de straat opgeraapt en mijn brood met hem gedeeld, opdat hij mij zoo verlaten zou! Mij verlaten!.... Moet ik dát van hem beleven!"

„Bedaar, Jan!" zeide zijn vrouw. „Beschuldig den jongen niet onverhoord. Hoe kunt gij weten of hij weggeloopen is? Kan hem niet iets overkomen zijn? Laat ons dan afwachten, en geen oordeel over hem vellen, alvorens wij weten of hij schuldig is."

„Gij hebt gelijk, vrouw Claeszen," zeide Rembrandt. „Ik heb in den knaap nooit iets verkeerds gezien. Zou hij dan nu zoo opeens den kwaden weg zijn ingeslagen?"

„Men kan het niet weten, meester," hernam Jan Claeszen. „Verkeerd gezelschap doet dwalen, en wie weet onder welk gezelschap de knaap geraakt is. Intusschen beloof ik u, zoodra ik iets van hem verneem, het u dadelijk te komen zeggen."

„En ik zal ook van mijn kant geen poging verzuimen, om hem op het spoor te komen," zeide Rembrandt, terwijl hij den kelder verliet.

Maar wat Jan Claeszen of Rembrandt van Rhijn ook deden, de knaap was weg en bleef weg; en gij kunt begrijpen hoe bedroefd zijn pleegouders, die veel van Frits hielden, hierover waren.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Michiel Adriaansz. de Ruyter.

Het wordt tijd, dat ik mijn lezers eens op de hoogte der gebeurtenissen van het oorlogstooneel breng, hetwelk wij in het gesprek ten huize van Rembrandt van Rhijn op de Breestraat, verlaten hebben. Wij hoorden daar, dat de kommandeur Michiel Adriaansz. de Ruyter met een vloot in zee zou steken, en het zal mijnen lezers niet ongevallig zijn, dat ik hun vooraf de verdere lotgevallen mededeel van den grootsten onzer zeehelden, dien wij in een vorig werk als knaap op Vlissingens wallen zagen spelen [1]) en dien wij verlieten, toen hij weder voor de Heeren Lampsens zou gaan varen [2]). Verscheidene jaren voer hij in dienst dezer heeren ter koopvaardij en oefende zich intusschen vlijtig in de stuurmanskunst. In 1631, op zijn vier en twintigste jaar, huwde hij met Maria Velters van

[1]) Zie: Weezen van Vlissingen. 6e druk. Blz. 1 en vvg.
[2]) Zie: Weezen van Vlissingen. 6e druk. Blz. 159.

Grijpskerke, die hem een dochter schonk, welke hij naar zijn moeder Alida noemde. Kort daarop echter overleed Maria te gelijk met haar kind, zoodat onze de Ruyter weer alleen op de wereld stond. In dien tijd werd hij stuurman, en deed als zoodanig verscheidene reizen, naar Groenland, Mauritius en de straat La Maire. In deze straat beliep hem een vreeselijke storm, die schip en bemanning met een wissen ondergang bedreigde. Doch de Voorzienigheid behoedde wonderbaar den man, die later zulk een machtige arm voor het vaderland zou worden en hij kwam met de zijnen behouden terug. In 1636 huwde hij ten tweedenmale, en wel met Cornelia Engels van Vlissingen, die hij veertien jaren mocht bezitten en die hem verscheidene kinderen schonk. Een jaar na zijn huwelijk, voer hij als kommandeur op een der kruisers, door enkele kooplieden uitgerust om op de Duinkerkers te passen. Ook hier toonde hij veel moed en beradenheid. Van de beide volgende jaren zijns levens maakt de geschiedenis geen melding; in 1640 echter trad hij weder als koopvaardijkapitein in dienst van de Heeren Lampsens, op het schip „Vlissingen," en deed op de reizen voor dat huis veel ondervinding en geographische kennis op. In het begin van Mei des volgenden jaars kwam hij te Vlissingen terug. Maar niet lang zou hij het zoete genot der rust te midden der zijnen genieten; want reeds op den 20sten Juni werd de bekwame zeeman bij twee lastbrieven van den toenmaligen Stadhouder Frederik Hendrik om zijn „vromigheit, experientie ende getrouwigheit" tot kapitein van het schip „de Haze" en tot schout-bij-nacht over de vloot van vijftien oorlogsschepen en vijf fregatten aangesteld, door onzen Staat naar Portugal gezonden, om den hertog van Braganza, die onder den naam van Jaö IV tot koning van dat rijk was uitgeroepen, te hulp te komen. Ook hier kweet De Ruyter zich zoo moedig, dat de koning van Portugal hem

een gouden keten vereerde. Den 21sten Januari 1642 van dezen tocht behouden te Vlissingen teruggekomen, voer onze held gedurende de acht volgende jaren weder voor zijn oude meesters, de Heeren Lampsens. En het is van deze tochten, dat ons de geschiedenis ettelijke bijzonderheden heeft achtergelaten, welke ik u wil mededeelen.

Op zekeren tijd naar West-Indië op reis zijnde, kreeg hij een groot Spaansch schip in het gezicht, hetwelk hij trachtte te ontwijken. De Spanjaard, die zijn voorzichtigheid voor vrees hield, kwam op hem af en meende hem de volle laag te geven. Maar De Ruyter, die het woord vrees niet dan bij naam kende, bemerkte het doel van den vijand en zeilde op hem los, terwijl hij zich zoo dapper te weer stelde, dat het vijandelijke vaartuig weldra naast hem zonk. Even menschlievend als dapper, redde onze held een deel van het volk met hun kapitein op zijn eigen schip. „Zoudt gij," vraagde hij den Spanjaard, „mij en mijn volk ook zoo genadig behandeld hebben, als gij mijn schip in den grond hadt geschoten?" — „Ik zou u al te maal hebben laten verdrinken," gaf hem de andere ten antwoord. — „Bindt hun de handen en voeten," beval nu De Ruyter zijnen matrozen, „wij zullen hen denzelfden weg opzenden, dien zij ons hadden toegedacht." De Spanjaards, ziende wat hun lot zou wezen, sloegen nu een lageren toon aan en baden om hun leven. De Ruyter, tevredengesteld, liet zich gemakkelijk verbidden en behandelde hen met de meeste goedertierenheid.

Op een anderen tijd, met zijn schip „de Salamander" naar Salée in Barbarye willende, bemerkte hij, dat de admiraal en de vice-admiraal van Algiers met nog drie andere roofschepen op hem loerden. Onverschrokken zette hij zijn reis voort, en kwam 's avonds met zijn schip in hun gezicht. Hij lag daar den nacht over en maakte alles tot den strijd gereed. Den vol-

genden morgen, bij het krieken van den dag, viel hij op het onvoorzienst den admiraal aan en gaf hem de volle laag. Hetzelfde deed hij den vice-admiraal, en na een kort gevecht sloeg hij zich door de schepen heen en kwam als overwinnaar de haven van Salée binnen. Men had daar met verbazing den ongelijken strijd

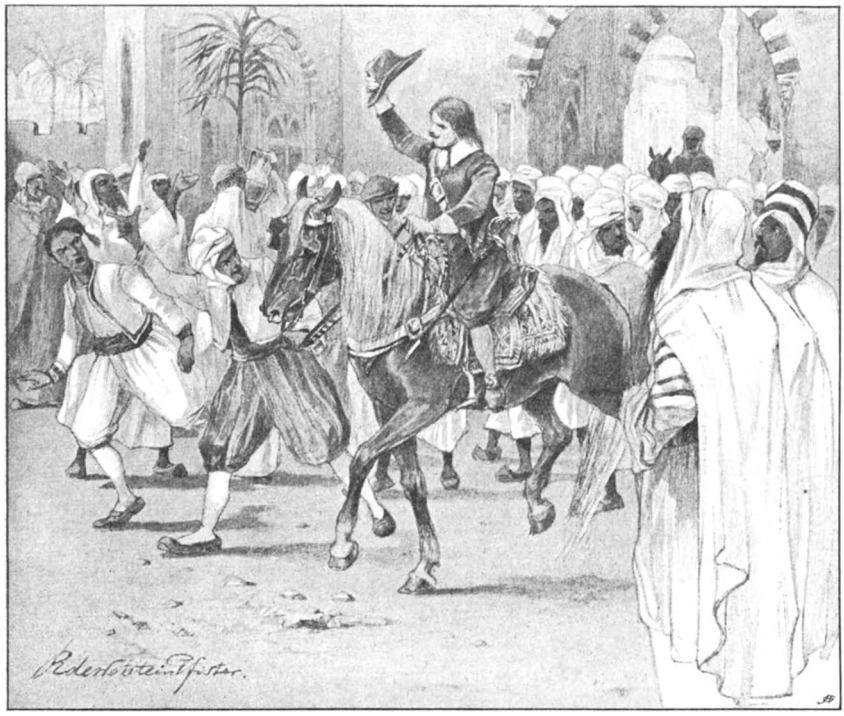

aanschouwd en ontving onzen onverschrokken Zeeuw met alle bewijzen van achting, bracht een paard, liet hem daarop zitten en leidde hem in triomf de stad binnen, terwijl de admiraal, de vice-admiraal en de drie kapiteins hem te voet moesten volgen.

Op een anderen tijd geraakte hij des nachts met zijn schip en andere vaartuigen te midden van de Duinkerksche kapers. De schepen, die bij hem waren, deden terstond hun lichten blusschen

en alle zeilen bijzetten, om te ontkomen; maar De Ruyter liet integendeel meerdere lantaarns uithangen en bleef onder kleinzeil statig voortvaren. De Duinkerkers namen verscheidene van de andere vaartuigen; maar het schip van De Ruyter hielden zij voor een oorlogsschip en lieten het ontsnappen. Met die Duinkerkers had hij later nog een aardige grap. Eens, toen hij uit Ierland kwam met een schip, dat slechts acht of tien stukken voerde, was hij met eenige andere koopvaarders de haven van Wight binnengeloopen. Uit vrees voor de Duinkerkers, durfde geen der schepen de haven verlaten. Maar onze De Ruyter, die gaarne voor den winter thuis wilde zijn, verzon de volgende list. Hij had aan boord eenige vaten oude sterke Iersche boter en liet nu het buitengedeelte van het schip en het dek met eene goede laag van die boter besmeren. Niet lang was hij in zee, of daar kwam een Duinkerker op hem af en enterde zijn vaartuig. De Ruyter liet hem stil begaan; en toen de vijanden op zijn dek sprongen, rolden zij terstond van de voeten, dewijl alles zoo glibberig was, dat zij zich nergens aan konden vasthouden; zoodat de slimme Zeeuw, na een kort gevecht, gerust zijn reis kon vervolgen, en met zijn besmeerd schip behouden te Vlissingen aankwam, waarover zijn reeders recht verheugd waren.

Dat onze zeeheld, wanneer dapperheid en krijgslist hem niet konden baten, zijn tong dapper wist te gebruiken, zult gij uit het volgende voorval zien. Eens kwam hij van een reis van Salée met 'n tamelijk kostbare lading, en bevond zich plotseling op de kust van Barbarye zóó door Fransche schepen ingesloten, dat hij geen kans zag om te ontkomen. Nu was goede raad duur. Zonder in het minst te versagen, liet hij zich aan boord van een der Fransche schepen brengen en trachtte den kapitein, die De la Lande heette, door goede woorden te bewegen, hem met zijn vaartuig te laten vertrekken. Maar De la Lande antwoordde

hem op hoogen toon, dat schip en lading verbeurd waren verklaard, omdat zij van een plaats kwamen, die in oorlog was met zijn koning. En of De Ruyter al zeide, dat hij te Salée was geweest met verlof van de Staten, die toen met Frankrijk bevriend waren, niets hielp: De la Lande verklaarde schip en lading prijs. Intusschen was De Ruyters mannelijke taal den kapitein van het Fransche schip zóó bevallen, dat hij hem in zijn kajuit noodigde. „Zult gij niets gebruiken, schipper?" vraagde hij hem. „Ik heb dorst," gaf De Ruyter ten antwoord, „en zou dus gaarne wat te drinken hebben." — „Tot uw dienst!" hernam de beleefde Franschman; „mag ik u een beker wijn aanbieden?" — „Wanneer ik een gevangen man ben, kapitein," antwoordde De Ruyter, „geef mij dan water; maar ben ik vrij, geef mij dan wijn!" Deze rondborstige taal beviel De la Lande zóózeer, dat hij wijn liet komen, met hem dronk en hem een goede reis wenschte. Eenige jaren later, in 1647, viel dezelfde De la Lande met zijn schip in De Ruyters handen. Jammer dat de brave Zeeuw, die toen vice-admiraal in 's lands dienst was, hem zijn vroegere weldaad niet met gelijke munt kon vergelden. De la Lande toch was nu niet zijn gevangene, maar die der republiek, zijn schip was geen eenvoudig koopvaarder zooals dat van De Ruyter vroeger, maar een roofschip dat onze koopvaardijvaartuigen had genomen. Al wat onze vice-admiraal kon doen, was hem deelnemend toe te spreken en hem vriendelijk te onthalen, zoodat het den Franschman, zoolang hij op De Ruyters schip was, aan niets ontbrak.

Hoe trouw De Ruyter voor zijn meesters was en hoe onverschrokken hij zich toonde, wanneer hun belang op het spel stond, kan u uit het volgende blijken. Op zekeren tijd was hij met zijn waren (waarschijnlijk te Salée) aangekomen en bood daar zijn goederen op de markt te koop. Onder andere had hij een schoon stuk kastanjebruin Engelsch laken, waarin de Bey of

overste der stad, die met zijn gevolg ook op de markt kwam, veel zin had. Door zijn tolk liet deze hem den prijs vragen. Doch die was hem te hoog, en hij bood een som die veel lager was. — „Daarvoor kan ik het niet geven," was het antwoord van De Ruyter. — „En ik betaal er geen penning meer voor," zeide de Bey. — „Dan blijft het laken het mijne," hernam De Ruyter bedaard. — „En ik wil het hebben," hernam de Bey, „en wel voor den prijs, dien ik u geboden heb." — „En ik mag het goed mijner meesters niet onder de waarde verkoopen," hernam de Zeeuw. Na eenige woordenwisseling, zeide De Ruyter: „Welnu, als gij mij dan den prijs niet wilt geven, dan schenk ik het u om niet." — „Hoe nu?" vervolgde de Bey. „Gij hebt geen macht het goed uwer meesters tot lageren prijs te laten en gij zoudt die wel hebben, het weg te schenken. Dat is immers te dwaas om van te spreken." — „Ik heb geen macht om het mij toevertrouwde goed onder den prijs te verkoopen, waardoor ik de markt zou bederven. Het weg te schenken om erger dingen te ontgaan, neem ik gerust op mijn verantwoording," hernam De Ruyter kalm. Nu begon de Bey, die het minst van alles een geschenk van den Nederlandschen koopman verlangde, te dreigen. „Weet gij wel, stijfhoofdige Hollander," zeide hij, „dat ik uw schip met al wat daarin is kan houden?" — „Dat weet ik zeer goed," was het moedige antwoord. „Maar als gij dat doet, dan zal de geheele wereld zien, dat men op uw woord niet kan vertrouwen. En als ik een gevangen man ben, stel mij op losgeld en ik zal zorgen, dat men het betale." — „De Turk, niet gewoon aan zulke tegenspraak, werd nu hoe langer hoe driftiger en verdubbelde zijn dreigementen, maar De Ruyter, onbevreesd als een jonge leeuw, hervatte onversaagd: „Heer Bey! als ik op mijn schip was, zoudt gij mij niet meer dreigen." Stampvoetende van woede, verliet de Bey de markt, en De Ruyter,

niet wetende of hij gevangen dan vrij was, ja zelfs niet zonder het vermoeden te koesteren, dat de despoot hem misschien ter dood zou laten brengen, bleef rustig op het marktplein, elk oogenblik de soldaten verwachtende, die zouden komen om hem weg te voeren. Na omtrent twee uren zoo gewacht te hebben, kwam de Bey terug, doch nu geheel en al bedaard, en vraagde hem, of hij zich bedacht had en hem het laken voor den gedongen prijs wilde laten. „Ik kan en mag het u niet laten, Heer!" antwoordde hem de moedige man; „maar als gij het ten geschenke wilt hebben, is het tot uw dienst." — „Hoe jammer, dat die man een Christen is!" riep nu deze uit. „Ziet, muzelmannen! hoe trouw die Christen voor zijn meesters is. Zoudt gij het ook zoo voor mij zijn!" — Daarop rukte hij zijn eigen en De Ruyters boezem open, legde zijn hand op des zeemans ontbloote borst en die van den Zeeuw op de zijne tot een teeken van liefde, vriendschap en trouw, en beval dat men voortaan dien trouwen man geen overlast zou aandoen, maar hem steeds alle hulp en vriendschap bewijzen. En sedert stond onze Vlissingsche kapitein zoo zeer in de gunst bij de Mooren, dat zij bijna met geen andere schippers wilden handelen, als zij wisten dat hij binnen een paar maanden zou komen, waardoor hij zijn goederen dadelijk kwijt was en twee reizen kon doen tegen anderen een.

Het zou mij echter te ver voeren, als ik u al de lotgevallen van De Ruyter gedurende die jaren wilde verhalen: hoe hij meer dan eenmaal schipbreuk leed, bij een van welke zijn eigen broeder een prooi der golven werd, en hoe hij altijd wonderbaar door de Voorzienigheid werd behouden. Hij was dan ook het varen zoo moede, dat hij, nog bij het leven van zijn tweede vrouw, die den 25sten September 1650, terwijl hij op reis was, overleed, besloot om van de zee af te zien en van zijn overgewonnen geld rustig te gaan leven. In dit voornemen werd hij des te meer versterkt,

toen hij zich, op den 8sten Januari 1651 met Anna van Gelder (de weduwe van schipper Jan Pauluszoon, die ook voor de heeren Lampsens gevaren had) voor de derde maal in het huwelijk begaf en zij hem smeekte niet weder te varen. Hij bedankte dus zijn reeders en ging van zijn renten leven.

Maar de mensch wikt en God beschikt. Dit ondervond ook De Ruyter · want, toen de groote Tromp, zooals we gezien hebben, om nietswaardige redenen, in ongenade was gevallen, werd onze held door de Staten van Zeeland aangezocht, zich met het bevel te belasten over de nieuwe oorlogsvloot, die door de admiraliteiten werd uitgerust. Hij bedankte hun echter voor de eer hem aangedaan, en verklaarde, dat hij het vaste voornemen had opgevat om niet weer te varen. Zoo gemakkelijk echter lieten de Heeren Staten zich niet afwijzen. Zij brachten hem onder het oog hoe hij als staatsburger en als iemand die zijn vaderland liefhad, verplicht was zijn bekwaamheden en krachten aan den dienst van het vaderland te wijden en dat het maar om een enkelen tocht zou te doen zijn. Zij lieten niet af, alvorens hij hun zijn toestemming had gegeven. Daarop werd De Ruyter, bij besluit van de Heeren Staten-Generaal van den 29sten Juli 1652, aangesteld tot vice-kommandeur der oorlogsvloot, die op den 10den Augustus van datzelfde jaar in zee stak. Hij zelf ging op het schip „Neptunus." De vloot, groot dertig oorlogsschepen en zes branders, had in last, zestig koopvaarders, die in Texel zeilree lagen om naar de West-Indiën te stevenen, veilig door het Kanaal te geleiden.

Nauwelijks waren zij te Plymouth aangekomen, of zij ontmoetten een Engelsche vloot onder den vice-admiraal George Ayscue, veertig schepen en vijf branders sterk. Ofschoon deze meer en grooter schepen had dan hij, was Michiel Adriaanszoon de Ruyter er de man niet naar, om den strijd te vreezen.

Zoodra hij den vijand gewaar werd, zette hij op hem aan, sloeg tot twee malen door de Engelsche vloot heen en joeg haar, nog vóór de avond viel, op de vlucht.

Onder de heldendaden van dien dag, blinkt vooral uit die van den Fries Douwe Aukes, kapitein van „de Struis," een schip van veertig stukken en tweehonderd koppen, die zoodanig onder de vijanden was geraakt, dat zijn volk, geen uitkomst meer ziende, hem wilde dwingen tot de overgaaf. „Ons overgeven!" roept Aukes, terwijl hij een zijner konstabels een lontstok uit de hand rukt, „ons overgeven? — dat zal niet gebeuren, zoolang er nog kracht in dezen arm is. Ik zal u den weg wijzen om te overwinnen, en zoo ons dit niet gelukt, dan steek ik met dezen stok den brand in het kruit, en geen Engelschman zal den voet zetten op mijn dek!" De matrozen, wetende dat de Fries doen zal hetgeen hij zegt, hernieuwen den strijd; de twee naastbijliggende vijandelijke schepen worden in den grond geboord, 'n derde genoodzaakt tot wijken en „de Struis" behouden bij 's Lands vloot teruggebracht.

Maar wat ik niet mag vergeten u te verhalen en dat tot eeuwige eer van onzen De Ruyter strekt: toen het gevecht geëindigd was, en de kommandeur zag, dat geen enkele Staatsche bodem verloren was gegaan, ontblootte hij eerbiedig het hoofd en riep met ontroerde stem uit: „Als de oppermachtige God kloekmoedigheid wil geven, dan verkrijgt men de overwinning. Dit werk is van God zoo bestuurd, zonder dat wij daarvoor reden kunnen geven."

Den geheelen nacht bleef men op de plaats van het gevecht, met het voornemen om den vijand in de haven van Plymouth aan te tasten; tegenwind belette zulks. Men vergenoegde zich dus met het veilig overbrengen der koopvaardijvloot en de behaalde zegepraal. Algemeen werd die in Holland toegejuicht, vooral door de staatsgezinde partij, die meende dat men Tromp nu wel kon missen.

Intusschen bleef de kommandeur nog eenigen tijd kruisen en had in dien tijd veel te stellen met den onwil of de onkunde zijner kapiteins; ook hadden de schepen door den slag van 26 Augustus veel schade geleden, en waren schraal van leeftocht voorzien. Daarom vereenigde hij zich met den vice-admiraal Witte Corneliszoon de With, die men met de vloot van Tromp had uitgezonden en dien hij op den tweeden October op de hoogte tusschen Duinkerken en Nieuwpoort ontmoette.

Hiervan echter in een volgend hoofdstuk.

TIENDE HOOFDSTUK.

De zeeman tegen wil en dank.

Gij zult wel verlangend zijn, om eens te hooren wat er van Frits is geworden. En ik mag u dan ook niet langer in de onzekerheid laten.

Wij zagen, dat de knaap vroolijk den kelder van Jan Claeszen verliet, om zich naar Rembrandt te begeven. Nauwelijks was hij een twintigtal schreden gegaan, toen hij werd aangeroepen door iemand, die hem bij zijn naam noemde en niemand anders was dan Thijs.

„Zoo Thijs! ben jij 't?" zeide Frits. „Ik zag je eergisteren reeds op den Dam, doch toen kon ik niet bij je komen. Zeg mij, wat doe je hier? Je behoort toch niet tot de muiters van „de Zwarte Leeuw," hoop ik."

„Stil, Frits!" gaf de andere ten antwoord. „Noem mijn naam niet op straat. Ik zal je alles vertellen, maar niet hier. Ga even met mij mee."

„Waarheen?"

„Naar mijn logies. Doch zwijg nu. Geen enkel woord; want dat zou mij in het verderf kunnen storten."

Zonder een woord te spreken, gingen zij naar den Zeedijk, waar zij de herberg van Jacob Stevensz binnentraden. In 't voorhuis zaten eenige matrozen te drinken en te rooken. Frits, die zulk een gezelschap niet gewoon was, trad een paar stappen terug.

„Kom maar mee, wij zullen naar mijn kamer gaan," zeide Thijs. „Jacob Stevensz," vervolgde hij tegen den waard, „breng twee kroezen bier boven."

Frits volgde zijn makker de donkere, nauwe trap op, en kwam op een klein kamertje, welks openstaand raam op straat uitzag. Thijs wees hem een stoel, en zette zich aan het open venster tegenover hem neder. Kort daarop bracht Stevensz twee kannen bier, en nadat hij vertrokken was, begon Thijs zijn lotgevallen te vertellen.

Frits luisterde met alle aandacht naar zijn verhaal en dronk intusschen dapper van 't Hamburgsche bier, dat hem uitmuntend scheen te smaken. Hij bemerkte door zijn oplettend luisteren niet, dat in dit bier iets bedwelmends was gedaan en dat hij wonderlijk te moede werd. Thijs had genoegzaam zijn verhaal geëindigd, toen de kastelein met een papier in de hand binnenkwam.

„Khnaap!" zeide hij. „Foljens befeel van den Magisthraat mogen wir in dieze oproerije tijden niemand in oenzer haus piennenlassen, die nicht zijn naam auf de lijst der gasten geteekend hat. Kunt gij sjrijven?"

„Wel zeker," zeide Frits, die in een opgewonden stemming verkeerde en daardoor, of door zijn argeloosheid en weinige ondervinding, geen denkbeeld had van den strik dien men hem spande, en geloofde, dat de maatregel van den Magistraat op het verblijf der matrozen in de stad betrekking had.

„Maar was duitlich — uwe geweune handteeknoeng."

Frits nam de hem aangeboden pen aan en teekende zijn naam op het gevouwen papier, dat de kastelein hem voorlegde.

„Mooi gesjreven, Fredrich Hendrich Janszen!" zeide deze lachend. — „Nog ein khan bier, Thijs?"

„Wel zeker," antwoordde deze, en Frits, recht ingenomen met den lof van den kastelein over zijn mooi schrift, vergat dat het tijd was om naar huis te gaan. Eensklaps echter was het hem, als draaide de kamer met hem in de rondte. Stevensz had in dat tweede bier een sterkere hoeveelheid van het bedwelmende vocht gedaan. Aan het snorkend geluid hetwelk hij hoorde, bemerkte Thijs, dat het slaapmiddel zijn uitwerking deed, en bleef nog altijd aan het vertellen, tot de arme Frits in een diepen slaap was. Nu riep hij den waard, en....

Hoe verwonderd was Frits, toen hij, den volgenden morgen wakker wordende, zich aan boord van een schip bevond. Zijn hoofd was zoo zwaar als lood en hij kon zich niet bezinnen, wat er den vorigen dag met hem was gebeurd. Lang echter zou hij niet in de onzekerheid blijven; want de luitenant kwam naar hem toe en vraagde hem:

„Zult ge haast wakker worden, konstabelsmaat?"

„Konstabelsmaat?" vraagde Frits nog half droomend. „Ik ben geen konstabelsmaat, maar helper bij den schilder Rembrandt van Rhijn. Laat mij dus van hier gaan; want mijn meester zal wel met ongeduld op mij wachten."

„Geen gekscheren, hoor je," hernam de andere. „Je hebt lang genoeg geslapen. Dat is tot daaraan toe — wij willen het nu maar door de vingers zien. Maar het moet niet weer gebeuren, of wij zullen je het endje touw eens laten voelen."

„Endje touw!" zeide Frits nu geheel wakker geworden. „Ik ben geen matroos of konstabelsmaat, en ik weet niet, welk recht gij kunt hebben, om mij hier te houden."

„Geen praatjes, knaap!" hervatte de luitenant, terwijl hij een papier voor den dag haalde, dat hij Frits voor den neus hield. „Hier staat immers je handteekening en in je zakken heb je je handgeld. Hou je dus maar niet langer zoo onnoozel."

„Goede hemel!" riep Frits uit, terwijl hij onwillekeurig met de handen in zijn zakken voelde. „Ik ben verraden, ellendig verraden! Men heeft mij verronseld! Maar ik zal zien, of er nog recht in Amsterdam is."

„In Amsterdam?.... Daar ben je reeds eenige mijlen van verwijderd, knaap," antwoordde de andere. „Van morgen vroeg heeft „de Gorcum" de ankers gelicht en nu zijn wij op de Zuiderzee. Maar al was je te Amsterdam, dan zou het je niet helpen. Je hebt geteekend en het handgeld aangenomen — de heele Magistraat van Amsterdam, de Staten-Generaal zelfs zouden geen recht hebben, je van dat contract te ontslaan."

Frits zweeg en bleef in stille wanhoop verzonken zitten. Hoe beneveld hem ook het hoofd nog was, hij begreep spoedig de toedracht der zaak en hoe hij het slachtoffer was geworden eener helsche list. Zich echter in zijn lot te schikken, was iets waarmede hij zich onmogelijk kon vereenigen. Hij besloot dus, allen dienst te weigeren en meende — de arme dwaashoofd — dat men hem dan van armoede wel zou moeten laten gaan.

„Hoe zit je daar zoo, knaap?" vraagde op meer deelnemenden toon een konstabel, die zich bij hem voegde, nadat de luitenant was weggegaan. Frits vertelde, wat er met hem gebeurd was.

„Arme jongen!" zeide de konstabel, „je bent wel te beklagen. Maar er is niets aan te doen, en het best is, dat je je maar in je lot schikt. Kom, je bent immers een Hollandsche jongen, en een Hollandsche jongen laat 't hoofd niet hangen als een meisje. Wat hem ook overkome, hij schudt het verdriet van zich af en laat zijn heldere blauwe kijkers weer even vroolijk blinken als voorheen."

„Wie zijt gij?" vraagde Frits.

„Ik ben konstabel en heet Dirk Pietersz. Als je je best doet en je plichten vervult, dan zal ik je onder mijn bescherming nemen. Waarlijk, Frits, de zeedienst is zoo kwaad niet als je wel denkt."

„Voor u en anderen niet," antwoordde Frits. „Maar ik heb altijd een hekel aan de zee gehad."

„Wel mogelijk, mijn jongen," hernam de konstabel. „Maar men kan het niet altijd zoo hebben als men het gaarne wenscht. Het is een ongeluk, dat die wervers zoo schandelijk handelen. Het ligt geenszins in den geest der admiraliteit. In Engeland prest men de matrozen. Hier mag niemand geprest worden, maar gaat men vrijwillig. Tegen zulke kwade praktijken kan men moeilijk waken. Troost je dus maar en doe je plicht."

„Wat is daar te doen, konstabel?" vraagde de opperstuurman, Willem Adriaansz. Warmont, die bij hen kwam.

„Die knaap is verronseld en de luitenant heeft hem een pak slaag beloofd, als hij zich niet naar zijn bevelen voegt."

„Heeft men je beet gehad, mijn jongen!" zei de opperstuurman met een spottend lachje. „Nu, troost je; je bent de eenige niet. Er zijn er hier nog zes aan boord, die in je lot deelen. En wat meer is, daar zijn twee huisvaders onder, die vrouw en kinderen zonder brood achterlaten. Je bent nog maar een knaap en aan jou verliest niemand wat. Voor zulke menschen is het vrij wat slimmer. Je moet echter niet huilen als een kind. Dat helpt niet. Daarenboven, je moogt blij wezen, dat je op „de Gorcum" zijt gekomen en onder onzen braven konstabel Dirk Pietersz. Hij zal je goed behandelen, als je maar je plicht doet; niet waar Dirk?"

„Dat zal ik, stuurman," antwoordde andere. „Want ik heb inderdaad te doen met den knaap, en ik wenschte, dat de heeren Staten eens een eind maakten aan die schurkenstreken."

„Ik ook," antwoordde Warmont. „Maar wat zullen de heeren Staten er aan doen? Niemand wordt als matroos aangeworven, die niet vrijwillig heeft geteekend. Men heeft je immers niet door eenig geweld genoodzaakt, mijn jongen?"

„O neen," zeide Frits. „De waard kwam bij mij, en zeide dat hij, om het oproer der matrozen, bevel had, niemand in zijn herberg op te nemen, die niet zijn naam op de lijst der gasten had geteekend."

„En heb je dan je naam geschreven zonder te zien wat er boven stond?" vraagde de opperstuurman.

„Mijn hoofd was beneveld door het bier, dat mij was voorgezet. Daar was zeker iets bedwelmends in, dat mij belette te weten wat ik verrichtte. Op goed vertrouwen teekende ik mijn naam op een netjes omgevouwen papier."

„Had je het maar even omgekeerd," zeide de konstabel, „dan zou je terstond gezien hebben wat het was."

„Wie had dat ook kunnen denken," hernam Frits. „En waarom heeft Thijs mij niet gewaarschuwd?"

„Domme jongen!" riep de konstabel uit. „Begrijp je dan niet, dat juist je vriend Thijs de lokvogel was, die je in het net moest krijgen. Wat mij echter in de zaak vreemd schijnt, is, dat je nog zoo jong bent. Kon men er ook eenige reden voor hebben? Ken je dien Jacob Stevensz ook?"

„Wie zou er belang bij hebben, zich van mij te ontdoen?" hervatte Frits. „Daarenboven, dien waard heb ik, zoover ik weet, nooit gezien. Het schijnt zoowat een Duitscher te zijn, ten minste naar zijn spraak te oordeelen. Maar is er dan niets aan te doen, en moet ik tegen wil en dank varen?"

„Er is niets aan te veranderen," hervatte de opperstuurman. „En het best is, dat je je stil schikt in je lot. Kom, zulk een ferme jongen als jij moet het hoofd niet laten hangen, omdat

hij het vaderland moet dienen. Wie weet, of je nog niet eens admiraal wordt. Onze vice-admiraal Witte Corneliszoon de With is vroeger wel kleermakersjongen geweest. En de kommandeur De Ruyter draaide in Vlissingen eens het rad op de lijnbaan voor een schelling 's weeks. Wie weet welk een groot man er in je eenvoudige kleeding steekt, als je maar goed oppast. Moed

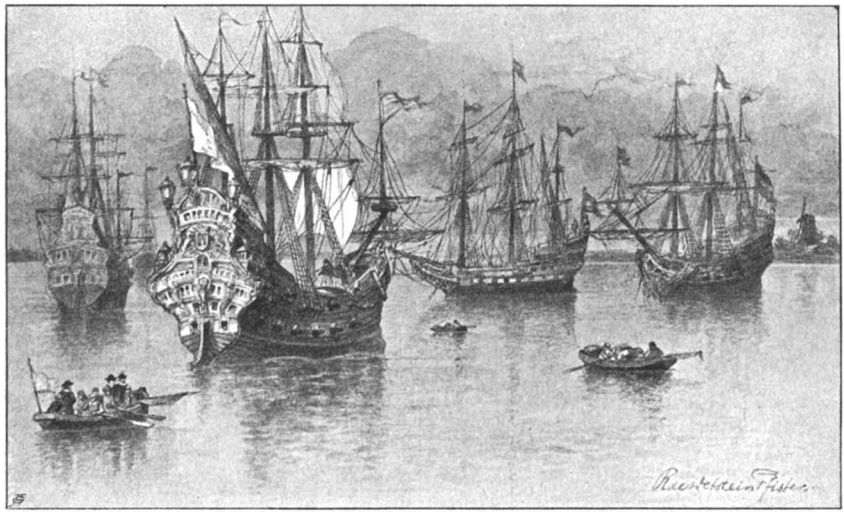

dus, mijn jongen! Een ferm matroos laat nooit het hoofd hangen, maar is altijd vroolijk en opgeruimd."

„Ik zal mijn best doen," zeide Frits, terwijl hij met de mouw van zijn buis zijn tranen afwischte, „en mijn plicht zal ik vervullen, zoo goed ik kan."

„Braaf zoo gesproken, knaap!" zeide Warmont, en hij verliet met den konstabel onzen Frits, die zich door zijn opwekkende toespraak veel getroost gevoelde.

„De Gorcum" voegde zich nu bij de schepen van De With. Kort daarna kwam deze op de vloot en wilde zich op het admiraalsschip begeven, waarop Tromp vroeger bevel voerde;

maar het volk, verbitterd over de afwezigheid van den geliefden bestevaêr (zoo noemde het Tromp) weigerde den vice-admiraal aan boord te nemen, ja, dreigde zelfs hem in den grond te zullen boren, indien hij het waagde met zijn sloep aan het schip te komen. Welk een ongehoorde brutaliteit, niet waar? De With begaf zich toen op een der andere schepen, waar hij een zeventigjarigen kapitein, onbekwame stuurlieden, ongeoefende en dronken matrozen vond; zoodat hij gelijk hij zelf getuigde, de ambten van kapitein, luitenant, stuurman, konstabel, konstabelsmaat, ja zelfs van provoost had moeten waarnemen. Weldra werd zijn vloot vermeerderd met de schepen van De Ruyter, (zie Blz. 132) en het was op den 8sten October, dat zij de vloot van Blake ontmoetten. Zoo onverwacht was de verschijning der Engelschen, dat De With den tijd niet had om scheepsraad te beleggen. Hij verdeelde dus zijn vloot in vier deelen: de voorhoede onder De Ruyter, de achterhoede onder den Amsterdamschen kommandeur De Witte en de reserve onder den Zeeuwschen kommandeur Cornelis Evertsen, terwijl hij zelf het centrum onder zijn bevel had. Door seinen liet hij zijn kapiteins tot plichtsbetrachting aansporen en zeilde manmoedig op den vijand in.

„Hoe gaat het, Frits?" vroeg Warmont aan onzen konstabelsmaat, den derden dag na hun uitzeilen.

„O, stuurman," antwoordde de knaap. „Ik ben, den hemel zij dank, nu geheel beter. Ik was gisteren en eergisteren doodziek."

„Ja, jongen, die kuur hebben wij allen moeten ondergaan, toen wij pas op zee kwamen. Je schijnt het echter nu geheel en al te boven te zijn."

„Ik heb ten minste van morgen fiksch gegeten," antwoordde Frits, „en bevind mij nu zoo frisch en zoo pleizierig, als men het met een hart vol tegenzin kan wezen."

„Foei, Frits! Ik moet je dat niet meer hooren zeggen, als we

ten minste goede vrienden zullen blijven. De zaak ligt er nu eenmaal toe en dat altijd klagen is niet zooals het een Hollandschen zeeman voegt."

„Ik zal het dan ook niet weer doen, stuurman," zeide Frits.

„Goed zoo, en houd je woord. Wie weet hoe spoedig wij wat te doen krijgen, en dan kun je mee helpen vechten."

„Dat hoop ik," antwoordde Frits, terwijl hij de hand aan zijn mes sloeg. „Als het daartoe komt, dan zal ik den Engelschman laten zien, dat ik kortjan[1]) op zij heb."

En had Frits beloofd, dat hij niet meer over zijn tegenzin in het zeeleven zou spreken, hij hield woord; en dat niet alleen, — hij deed ook met allen ijver zijn plicht en oefende zich, onder de leiding van den konstabel, ijverig in het gebruik van het schietgeweer en het bedienen van het kanon, terwijl hem het hart reeds gloeide van begeerte, om eens met de Engelschen aan den dans te komen.

De scheepsstrijd van den 8sten October stelde hem daartoe weldra in de gelegenheid. Het was drie uren in den namiddag, toen het gevecht begon. Niet lang daarna geraakte „de Gorcum" te midden der vijanden. Moedig verdedigden zich de manschappen, toen een Engelsch fregat hun eensklaps de volle laag gaf, met dat gevolg, dat de groote mast brak. Terstond hakte al wat bijlen had, het want los, om niet door het gevaarte, dat over boord hing, te worden omgetrokken, toen een tweede laag de andere masten over boord deed vliegen.

„Daar is geen redden meer aan," roept de kapitein, toen hij ziet, dat zijn schip masteloos is geschoten.

„In de booten!" schreeuwt de luitenant.

---

[1]) **Een zakmes, dat de matrozen bij zich hebben, en dat zij in het vechten meesterlijk weten te gebruiken.**

„Nooit," zegt de opperstuurman. „Wij geven ons niet lafhartig over. Nog eenige bijlslagen, mannen! dan is de mast over boord!"

Maar de kapitein is reeds met den luitenant, den schrijver en eenige manschappen in de boot.

„Geen man meer van het schip!" waarschuwt de opperstuurman, terwijl hij met zijn bijl het touw afhakt, waarmede de boot nog aan het schip vasthoudt. „Den eersten die het waagt, een voet op de valreep te zetten, jaag ik een kogel door den kop."

Het scheepsvolk, dat reeds aan de verschansing opeengedrongen is om zijn bevelhebbers te volgen, deinst achteruit, en in dat oogenblik verlaat de boot met den laffen kapitein het schip. Genoegzaam op hetzelfde tijdstip valt de groote mast over boord en het vaartuig staat overeind.

„Op uw post, lafaards!" gebiedt de opperstuurman, naast wien ook de konstabel Dirk Pietersz, onze Frits en nog eenige anderen zich geschaard hebben. Er is dan ook geen tijd tot denken over, en de matrozen gaan weer op hun post.

Een geduchte schok doet nu „de Gorcum" van den voorsteven tot den spiegel trillen; een Engelsch schip ligt er vlak naast.

„Zij werpen de enterdreggen uit!" roept Frits tegen den konstabel. „Zij springen reeds op ons voorschip over. De onzen wijken terug."

„Wij willen ons overgeven," schreeuwen eenige matrozen, die van het voorschip terugkomen.

„Voor den drommel!" roept de konstabel eensklaps, terwijl hij Frits den lontstok uit de hand rukt, „zouden wij zulk een schoon schip aan de Engelschen overgeven? Dan den brand er in en wij worden allen te zamen even rijk!" en dreigend staat hij met de brandende lont voor de kruitkamer, op het punt om er die in te werpen.

De zeelieden, den konstabel kennende en wel wetende, dat hij zijn bedreiging volvoeren zal, keeren terug; hun makkers van het achterschip voegen zich bij hen, en de Engelschen worden onder een luid „hoezee!" teruggedreven, terwijl Frits en eenige anderen op een wenk van den konstabel de enterkabels aan stukken hakken.

Terstond laat de opperstuurman, die intusschen het bevel op zich heeft genomen, het vaartuig van noodmasten voorzien, plaatst zich aan het roer, weet zich door de vijanden heen te werken en brengt „de Gorcum" behouden de Maas binnen. De Algemeene Staten schonken hem daarvoor een gouden eerepenning en benoemden hem tot kapitein en den konstabel tot luitenant over het door hen geredde schip.

De vier zeeoversten hadden zich met de grootste kloekmoedigheid gekweten. Door slechts weinigen gevolgd, geraakte De With zoo diep in de Britsche vloot, dat zijn schip genoegzaam reddeloos werd geschoten; en, ofschoon de meeste bevelhebbers slecht hun plicht vervulden en zich buiten het gevecht hielden, zette hij den strijd tot aan den avond voort en bleef onze vloot den nacht op de plaats van het gevecht.

Nauwelijks was de dag aangebroken, of de vice-admiraal riep de kapiteins aan boord.

„Schande, eeuwige schande voor het Land en voor de vloot," zoo sprak hij hen aan, „is de lafhartigheid, waarmede gij u gisteren hebt gedragen. Voorwaar, zoo er onder u nog niet enkelen waren geweest, die mij trouw hadden bijgestaan in de ure van den strijd, wij zouden een prooi der Engelschen zijn geworden. Maar geen nood. Daar is in Holland nog hout genoeg om galgen van te maken."

Uit hun antwoorden bleek hem genoegzaam, dat niet lafheid de oorzaak van hun achterblijven was, maar alleen spijt, omdat

Tromp niet op de vloot was. De With, wiens eenig verlangen was, den Engelschen een geduchten slag toe te brengen, verandere nu van toon. Met gevouwen handen smeekte hij hen, zijnen bevelen te gehoorzamen en met vereende krachten den vijand te bevechten. De kapiteins verlieten het schip en De With trachtte den strijd te hervatten. Doch ten tweeden male werd hij verlaten, en niet dan met moeite liet hij zich door De Ruyter en Evertsen overreden, om te wijken. Zonder merkelijk verlies kwam de vloot den 13den October behouden in de Maas. De kapiteins, die zich zoo lafhartig hadden gedragen, werden voor het gerecht gedaagd: sommigen kwamen met geldboete of wegzending vrij, maar anderen werden tot onteerende straffen veroordeeld.

Den zeventienden October kwam De Ruyter te Vlissingen bij zijn vrouw en kinderen thuis, en besloot vast, niet weder ter zee te gaan. Doch andermaal liet hij zich door de redeneeringen van eenige voorname heeren overhalen, om nog één tocht te doen. Ook deed de overtuiging, dat De With gehaat was bij het scheepsvolk, de Staten-Generaal tot het besluit komen, om het opperbevel over 's lands vloot nogmaals toe te vertrouwen aan den bij het scheepsvolk zoo geliefden Marten Harpertsz. Tromp.

„De Gorcum" was, zooals wij zagen, behouden de Maas binnengeloopen, maar moest naar de werf worden gesleept om gekalefaterd te worden. Daar dit te lang zou duren, werd het scheepsvolk op andere bodems verdeeld, terwijl de nieuwe kapitein en luitenant zouden wachten, tot hun schip weer in staat van weerbaarheid was om met nieuwe manschappen zee te kiezen. Onze Frits werd op „het Lam," een schip van vier en dertig stukken, overgeplaatst. Dat was een smartvol oogenblik voor hem, toen hij afscheid moest nemen van de eenige vrienden, welke hij op zee had en die hem getroost hadden en opgebeurd

in de oogenblikken van wanhoop, waarin hij zich zoo van allen verlaten gevoelde.

„Hoû je maar goed, Frits!" zeide Willem Adriaansz. Warmont. „Je bent nu wat aan de zee gewend en ik heb je aan den kapitein van „het Lam" aanbevolen. Een knaap, die zijn plicht doet zooals jij, kan niet anders dan een goede behandeling ondervinden."

„Ik zal mijn best doen, kapitein," antwoordde Frits. „Maar u zal ik missen en den nieuwen luitenant."

„Kom, Frits!" zeide deze. „Je hebt je in den laatsten strijd dapper gehouden en de achting van allen waardig gemaakt. Misschien kom je later weder op ons schip. Intusschen kan ik je verzekeren, dat gij op „het Lam" oude kennissen zult vinden. Er zijn verscheidene van ons volk op overgeplaatst."

ELFDE HOOFDSTUK.

Hoe men zijnen vijanden vergiffenis moet schenken.

Na een hartelijk afscheid van beide mannen, begaf Frits zich aan boord van zijn nieuw vaartuig en inderdaad trof hij daar een goede behandeling. Niet weinig genoegen deed het hem, dat reeds in het begin van November, ook de kommandeur De Ruyter op de vloot kwam en zich op „het Lam" begaf. Het duurde dan ook niet lang, of de kommandeur merkte onzen knaap op en liet hem zijn geschiedenis verhalen.

„Het is zeker treurig, mijn jongen," zeide De Ruyter, „zoo eensklaps van zijn betrekkingen te worden afgerukt. Je moet echter bedenken, dat er niets gebeurt zonder de toelating van den Vader in den Hemel die over al zijn kinderen waakt. De menschen mogen voornemen wat zij willen — als God het niet toelaat, kunnen zij niets tegen ons. O, mijn jongen! ik heb dat reeds zoo menigmaal in mijn leven ondervonden. In allerlei perijkelen van roovers, van vijanden, ook van storm en zee, van ijs en klippen, heeft Hij mij steeds bewaard. Op Hem vertrouw ik als op een vaste rots."

„Maar het was zeker uw eigen zin, dat gij naar zee gingt, kommandeur!" zeide Frits.

„Dat was het. En ik heb er mijn goeden vader wat om geplaagd, toen ik nog bij de Heeren Lampsens aan het rad draaide en een schelling in de week verdiende."

„Gij, kommandeur?" riep Frits ongeloovig uit. „Gij zoudt voor een schelling in de week 't rad op de lijnbaan gedraaid hebben?"

„Inderdaad. En ik schaam mij mijner geringe afkomst niet[1]), ofschoon het sommigen onder de kapiteins hindert, dat ik hun boven het hoofd ben gewassen, zoo zelfs dat een hunner mij reeds tot een tweegevecht heeft durven uitdagen. Maar Mijneheeren de Staten hebben de admiraliteit van Zeeland verzocht, mij in mijn aanzien, gezag, achting en eere te handhaven, van welk verzoek zij mij een afschrift hebben gezonden. Zie je, met zulke genegenheid van de heeren Staten en met het geloof in Hem, die mij tot hiertoe bewaard heeft, ga ik met vertrouwen de toekomst te gemoet. Zoo moet ook jij doen, mijn jongen! De Heer alleen weet, waartoe Hij je bestemt. Hij alleen weet, wat goed voor je is en zal alles wèl maken."

De taal van den vromen kommandeur had grooten invloed op Frits; nooit had hij gedacht, dat het vertrouwen op God zulk een troost kon verschaffen, en al ware alleen dit het voordeel geweest, dat hij van de slechte daad van Jacob Stevensz trok, dan was zulks reeds groot genoeg; want nooit vergat hij in zijn verder leven de lessen van godsvrucht, hem door den braven De Ruyter gegeven.

Hij had dan ook spoedig de genegenheid van den vlootvoogd

---

[1]) **Het is historisch waar, dat De Ruyter zich nimmer over zijn geringe afkomst schaamde, ja, er zelfs genoegen in vond om te vertellen, hoe hij voor een schelling per week het rad had gedraaid.**

zoo zeer gewonnen, dat deze hem in zijn bijzondere bescherming nam en hem tot zijn kajuitwachter aanstelde. Dikwerf, wanneer de kommandeur eenige vrije oogenblikken had, vond Frits hem in zijn kajuit, den open bijbel voor zich, met alle aandacht in Gods Woord lezende. En als de strijd zou beginnen, dan lag de brave man geknield, en bad hij den Heer der heirscharen, aan 's Lands vloot de zege te geven. Nooit zou De Ruyter dan ook zijn overwinningen aan zijn eigen bekwaamheid hebben toegeschreven, en wanneer men hem daarover prees, dan werd hij beschaamd en zeide: „Prijs mij niet, opdat ik mij de eer niet toeëigene, als koning Agrippa, die God de eere niet gaf en door een engel werd geslagen en van de wormen gegeten. God zou mij verlaten, indien ik mij den lof zou aanleunen, die mij niet toekomt." Als het Zondag was, hield onze De Ruyter voor het scheepsvolk een predikatie en, daar hij goed zong, vervulde hij tevens de betrekking van voorzanger. Aan boord handhaafde hij de scheepstucht, en zorgde dat de matrozen steeds bezig waren. Vloeken hoorde men hem nooit; ook niet schelden of razen. Zijn matrozen noemde hij, evenals Tromp dit deed, altijd „kinderen." Wanneer hij heel boos op hen was, dan zeide hij: „kerels!" en dat was de ergste scheldnaam, dien de matrozen ooit uit zijn mond hoorden. Geen wonder dus, dat Frits het goed had bij den kommandeur, die daar De With ziek was, met het bevel over het tweede eskader belast werd; de vice-admiraal Jan Evertsen, de schout-bij-nacht Floriszoon en de admiraal Tromp hadden elk 't bevel over de drie andere smaldeelen. De geheele vloot bestond uit 90 oorlogsschepen, 8 branders, 8 galjoten en 110 koopvaarders, welke vloot, door het opkomen van koopvaardijschepen, spoedig tot ongeveer 500 zeilen aangroeide en koers zette naar Duins, om de daar liggende Engelsche vloot aan te tasten. Door tegenwind werden zij echter genoodzaakt naar onze kusten terug

te keeren. Weldra draaide de wind en Tromp liep den 10den December in zee, terwijl hij een genoegzaam aantal schepen achterliet tot bewaking der koopvaarders. Dicht bij D o v e r kwam hij de Engelsche vloot op zijde. Blake zeilde op hem af en gaf hem in het voorbijvaren de volle laag, hetgeen door Tromp beantwoord werd. Hem volgde „de Rozenkrans," een schip van 44 stukken, dat door Tromp aan boord werd geklampt; terwijl „de Bonavonture" hem aan de andere zijde aantastte. „Kinderen!" riep Tromp uit, „nu moet het ons of hen gelden," en terstond sprongen zijn manschappen op „de Rozenkrans" over. Een van hen klom in den mast van het Engelsche schip, rukte er de vijandelijke vlag af en hechtte daar de onze aan. Een half uur later was het schip veroverd. Jan Evertsen had intusschen „de Bonavonture" geënterd en bemachtigd. De Ruyter en de anderen bestreden Blake en meerdere Engelsche schepen en noodzaakten hen tot wijken. Schitterend was deze overwinning, waarbij onze vloot slechts één schip had verloren, dat van kapitein Juinbol, hetwelk in brand was geraakt. Den volgenden dag poogde Tromp den strijd te hervatten — er was geen vijand meer te zien... wij hadden de zee van Engelschen schoongeveegd.

Wij willen thans een enkel oogenblik het tooneel van den oorlog verlaten, om te zien wat er aan land gebeurde. Den 21sten Februari van 't volgende jaar 1653 stierf Adriaan Pauw, en nu werd Johan de Witt, van wien ik reeds gesproken heb, raadpensionaris. Zelden is er een man aan het bestuur geweest, die zulke uitstekende hoedanigheden bezat. Godsdienstig, onbesproken van levenswandel, matig, vroeg bij de hand en onafgebroken werkzaam, liet hij niets aan anderen over wat hij zelf kon verrichten en wilde alles door zijn eigen oogen zien. Zoo eenvoudig leefde hij, die bijna twintig jaren de hoogste persoon in N e d e r l a n d is geweest, dat hij er slechts één bediende op nahield, die het

huiswerk verrichtte en bij groote gelegenheden in livrei op de koets stond. Voegt daarbij, dat hij scherpzinnig, rechtschapen, eerlijk en onomkoopbaar was, en gij zult achting en eerbied voor den man gevoelen, wien men slechts één gebrek kon verwijten, dat hem later het leven heeft gekost: zijn ingekankerden haat tegen het huis van Oranje. Gij begrijpt wel, hoe hoog ingenomen de Loevesteinsche factie met deze benoeming was, en hoe de Oranjepartij zich daarmede allesbehalve gevleid voelde.

Keeren wij na dezen uitstap naar het oorlogstooneel terug.

Reeds op den 28sten Februari van datzelfde jaar 1653 geraakten de vloten weder slaags op de hoogte van Portland. De Ruyter had 't bevel over de achterhoede, Floriszoon over de voorhoede, terwijl Tromp met Jan Evertsen het centrum aanvoerden.

„Ik heb van nacht een raren droom gehad, Frits," zeide De Ruyter tot den knaap, toen hij den morgen van dien dag de kajuit binnentrad, om het broottelloor gereed te zetten.

„Een droom, kommandeur?" vroeg Frits, terwijl hij den bijbel een weinig verschikte, om het broodtelloor te kunnen plaatsen.

„Ja, mijn jongen! Een raren droom [1]). Ik verbeeldde mij namelijk aan land te zijn, in een fraaien tuin. Het was alles bloeiend schoon, niet zooals wij het in Februari wachten, maar alsof het in Juni of Juli was. Eensklaps komt er een vogel aanvliegen en gaat op mijn hand zitten. Het was een aardig, lief vogeltje en het zat er zoo rustig en bedaard, dat ik niet kon nalaten, de andere hand uit te steken om het te grijpen. Maar hoe mak het beestje ook was, nauwelijks had ik de hand uitgestrekt, of het diertje vloog weg."

„Kommandeur!" kwam de luitenant berichten, terwijl hij de deur der kajuit opendeed, „de Engelschen zijn in 't gezicht."

---

[1]) **Deze droom is historisch.**

„Ha, daar is de vogel al, waarvan ik gedroomd heb," zeide De Ruyter. „Ik kom boven, luitenant, om mijn bevelen te geven."

Het duurde niet lang, of onze kommandeur was in gevecht met het Engelsche schip „Prosperity," dat hij enterde, maar het-

welk de overspringende manschap zoo geducht ontving, dat zij terstond terugweek en weder op haar eigen schip kwam.

„Zoo gaat het niet, mannen!" riep De Ruyter. „Eens daarin, altijd daarin! Sa, lustig weer over!"

En de zeelieden, gewoon den geliefden kommandeur zonder aarzelen te gehoorzamen, sprongen opnieuw over en de „Prosperity" was in korten tijd veroverd. Maar door de andere schepen

verlaten, moest onze dappere Zeeuw zijn buit laten varen en werd zelf door meer dan twintig Engelsche schepen omringd. Tegen zulk een overmacht kon hij het niet lang uithouden. Gelukkig zag Jan Evertsen zijn gevaar, kwam hem te hulp en beiden sloegen zich door de Engelschen heen. Daarop streed hij met Cornelis Adriaansz. Cruick van S c h i e d a m en Izaak Sweers van A m s t e r d a m gelukkig tegen zeven Engelsche schepen. Toen die door nog vijf andere versterkt werden, vocht de kommandeur met de beide kapiteins tot den avond tegen deze overmacht. Gelukkig kwam kapitein Van Nes hen te hulp. In het gevecht echter was Cruick van De Ruyter en Sweers afgeraakt. Zijn schip was reeds masteloos geschoten en vol bloed; behalve de gekwetsten, lagen er wel tachtig dooden op het dek. Tromp, die hem gewaar werd, zond den kommandeur Gideon de Wild om hem bij te staan. Maar op hetzelfde oogenblik werd de dappere Cruyck door een kogel getroffen en stortte dood neder. De weinige nog overgeblevene matrozen sprongen nu op het dek van den kommandeur over. Kapitein Poort schoot een vijandelijk schip in den grond, maar zijn eigen schip werd zoo lek geschoten, dat hij vreesde te verdrinken. Hij riep Sweers te hulp, en op het oogenblik dat zijn volk zich op diens bodem redde, trof een kanonskogel hem zoodanig, dat hij oogenblikkelijk nederstortte. Nog sprak hij den zijnen met de sabel in de vuist moed in, toen hij met zijn vaartuig in de diepte zonk. Eenigen tijd later werd het schip van Sweers ook in den grond geschoten, doch deze sprong met de zijnen op het Engelsche schip over en werd naar L o n d e n gevoerd. Ik zou te lang worden, wanneer ik u al de feiten van den dag wilde verhalen. Wanneer gij ze zult weten, raad ik u aan het leven van De Ruyter door Brand na te lezen. Alleen nog het laatste feit. Tromp ziende dat acht Engelsche fregatten zich van de vloot afzonderden, blijkbaar met het doel

om de honderd en vijftig rijk beladen koopvaarders die onder zijn bescherming waren en zich gedurende het gevecht onder de Engelsche kust hadden opgehouden, te vermeesteren, wendde terstond daarheen, versloeg de acht fregatten en maakte zoo een roemvol einde aan dezen glorierijken dag.

Den volgenden morgen (den 1sten Maart) om halfelf hernieuwde Tromp den strijd met de Engelschen, welke hij den ganschen nacht gevolgd had. Onze vloot had zich in een halve maan geschaard met de koopvaarders in het midden. Tot zes malen poogde de vijand in die halve maan door te breken; telkenmale werd hij met verlies afgeslagen. Tromp, Evertsen, De Ruyter en Floriszoon deden weder wonderen van dapperheid. Ofschoon de schepen der beide laatsten schier reddeloos waren geschoten, bleven zij met denzelfden moed den strijd volhouden. Wij verloren twee oorlogsschepen en eenige koopvaarders, die zich niet binnen de hun aangewezene ruimte hadden gehouden, maar het doel van den strijd was bereikt; de koopvaardijschepen waren niet in handen der Engelschen gevallen.

De tweede nacht brak aan. Het was een bange nacht. Want verscheidene bevelhebbers verklaarden den admiraal, dat zij al hun kruit en lood hadden verschoten. Slechts één schip met ammunitie was er voorhanden en zoo goed mogelijk voorzag Tromp in dit gebrek, terwijl hij aan enkelen beval, zich bij de koopvaarders te voegen, schijnbaar om deze te beschermen.

Met zulke slechte voorteekens brak de derde dag aan en op de hoogte van Bevesier, des morgens om negen uren, werd de strijd hervat. Moedig streden de onzen; doch nog geen twee uren had het gevecht geduurd, toen de helft der vloot zich reeds weerloos bevond door gebrek aan kruit en lood. Een aantal van de schepen gingen op de vlucht. Tromp, die dit bemerkte, deed eenige schoten op hen en vraagde hun, of zij meenden als

schelmen het hazenpad te kiezen, terwijl hij hun beval, zich in het gros der vloot te begeven en zich kordaat te houden; hij zou hen met de vijf en twintig schepen, die hem nog overbleven, wel weten te verdedigen, even goed als de aan zijn zorg toevertrouwde koopvaardijvloot. Tot drie uren in den namiddag bleef hij strijden, moedig ondersteund door De Ruyter, Floriszoon en de anderen. Daar gelast Blake eensklaps een algemeenen aanval. Tromp, die dit bemerkt, laat de marszeilen vallen en wacht de Engelsche overmacht rustig af. Hevig was het gevecht, dat nu volgde; het duurde omtrent een uur. Gelukkig gaf Blake het sein tot den aftocht; want had men nog een half uur gevochten, er ware geen kruit meer op onze oorlogsvloot geweest. Zoodanig was het schip van De Ruyter doorschoten, dat hij door kapitein Duym en schipper Kryn Mangelaar op sleeptouw moest worden genomen en den 5den Maart gelukkig de haven van Vlissingen werd binnengesleept.

Onze Frits had mede zijn best gedaan en zag zoo zwart als een schoorsteenveger van den kruitdamp. Hij had zich steeds dicht bij den beminden kommandeur gehouden, en deze was zoo tevreden over zijn moed, dat hij hem met zich naar huis nam en bij zich hield, totdat hij weder zee zou kiezen. Spoedig was hij bemind bij de huisgenooten, maar vooral hield de kleine Engel, De Ruyters eenige zoon, nog geen vier jaren oud, veel van hem en was niet gelukkiger, dan wanneer Frits met hem wilde spelen.

Den tweeden dag van hun terugkomst te Vlissingen, zond de kommandeur onzen knaap met een boodschap naar het hospitaal, waar de in den laatsten strijd gekwetste zeelieden verpleegd werden. Toen Frits de kribben langs ging, waarin de ongelukkige verminkten van pijn lagen te steunen, hoorde hij zich eensklaps bij zijn naam noemen, en naar dien kant ziende,

bemerkte hij een doodelijk bleeken knaap, in wien hij niet zonder moeite zijn vorigen makker Thijs herkende. Terstond ging hij naar hem toe en wilde hem de hand reiken; maar de gewonde was te zwak om hem die te geven.

„Arme Thijs!" zeide Frits. „Ben je zoo gekwetst?"

„Mijn beide beenen zijn afgezet," jammerde de knaap met zwakke stem, „en ik voel, dat ik spoedig zal sterven. Maar ik dank God, dat ik jou voor mijn einde nog mag zien. O, ik heb Hem daarom vurig gebeden, en Hij heeft mijn gebed verhoord."

„Spreek niet zooveel, Thijs! het zou je nadeel kunnen doen," zeide Frits. „Je bent zoo zwak."

„Ik wil spreken," hernam Thijs, terwijl het scheen, dat zijn krachten zich verlevendigden. „Ik moet nu spreken, het mocht anders te laat zijn. Ik voel het: de dood woelt reeds in mijn aderen, en ik zal vandaag wel sterven."

„Moed gevat, Thijs!" hernam Frits. „Ons leven is in de hand van Hem, die alles bestuurt."

„En ik verlang te sterven," hervatte Thijs. „Want ik lijd brandende, onuitstaanbare pijnen. Daarenboven, waartoe zou ik, zoo jong nog, zoo verminkt blijven leven?"

„Zooals God dat wil, Thijs," hernam Frits, terwijl hem de tranen in de oogen sprongen.

„En je weent, Frits! Je weent om mij, dien je vloeken moest, naar wien je geen enkel oogenblik moest luisteren, dien je met verwijtingen moest overladen, omdat..."

„Thijs! Je ijlt. Je hebt zeker de koorts," zeide Frits. „Ik ga heen."

„Blijf, bid ik je," zeide de gekwetste smeekend, terwijl hij al zijn krachten inspande en Frits bij de hand greep. „Je zult mij niet verlaten, vóór ik uitgesproken en vergiffenis verworven heb."

„Mijn vergiffenis?" zeide Frits, „die heb je."

„Die kun je mij niet schenken, vóór je de grootheid van mijn misdaad kent," hernam Thijs. „Doch beloof mij, dat je mij niet zult verlaten, vóór ik je alles bekend heb. Anders kan ik niet gerust sterven."

„Ik beloof het je," zeide Frits, terwijl hij zijn hand uit de krampachtige omvatting van den kranke trok. „Maar dan moet je rustig zijn en je niet overspannen."

„Dat zal ik," hijgde Thijs, wien de inspanning zoodanig had afgemat, dat hij op zijn kussen terugzonk. „Geef mij wat water, Frits! Wat koud, frisch water; want ik verga van dorst."

Frits voldeed hieraan, en nadat hij Thijs had laten drinken, zette hij zich op een bankje aan de kribbe van den stervende neder.

„Toen ik je op den Dam zag bij de terechtstelling van Anthonie Jacobszoon en Joris Janszoon," begon Thijs, „stond de waard Jacob Stevensz naast mij. Hij scheen je te kennen, te oordeelen ten minste naar de wijs, waarop hij mij vroeg of ik je kende. Toen wij daarop thuis waren gekomen, deed hij mij nog meer vragen en aan de sluwheid van zijn gelaat bemerkte ik, dat hij een boos opzet in zijn schild voerde. Het duurde dan ook niet lang, of hij kwam met zijn plan voor den dag. Ik zou je in zijn herberg lokken, jij zoudt teekenen voor de zee. Welk belang hij daarbij had, zeide hij mij niet. Ik liet mij overhalen door de belofte van een aanzienlijke belooning — en — verried je. Zeg mij, Frits, kun je mij vergeven?"

Met moeite had Thijs deze bekentenis gedaan; niet zoo aaneengeschakeld als ik die hier heb neergeschreven; maar meer met tusschenpoozen, terwijl Frits hem een paar malen moest laten drinken. Nauwelijks had hij geëindigd, of Frits vatte zijn beide handen. Vriendelijk keek hij hem in het gelaat.

„Ken je „'t Onze Vader," Thijs?"

„Hoe meen je dat?"

„Weet je dan niet, dat daarin staat: vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren?"

„Ja, Frits. Maar..."

„Hoe zou ik dat ooit durven bidden, als ik je niet vergaf? Zoo waar ik hoop, dat de Heer mij mijn zonden vergeven zal, Thijs! zoo waarlijk vergeef ik je van ganscher harte, wat je mij hebt gedaan. Ben je nu gerust?"

„Ja," zeide Thijs.

„Hoû je dan stil. Je hebt reeds te veel gesproken. Morgen kom ik je weer bezoeken."

„Ik zal — er morgen — wel niet meer zijn, — Frits. O, die brand — in mijn lichaam! — 't Is of ik door vuur wordt verteerd. Daarom — nog — iets. — Frits! — die — Jacob Stevensz kent — je ou—d—e—r—s."

Meer kon hij niet zeggen; hij viel achterover in zijn kussen en bleef sprakeloos liggen. Maar een hemelsche kalmte verbreidde zich over zijn gelaat en het was, alsof hij met de oogen Frits wilde danken voor de rust, welke diens vergiffenis hem had geschonken.

„Ik kan nu niet langer bij je blijven, Thijs," hervatte Frits. „Ik moet mijn boodschap terugbrengen. Maar binnen een uur ben ik weder bij je. Dan zal ik je vertellen, hoe de goede Vader in den Hemel voor mij heeft gezorgd en hoe 't mij gegaan is. Rust nu wat."

Toen Frits thuis kwam, vertelde hij den kommandeur zijn ontmoeting in het hospitaal.

„Ik heb aanschrijving om naar Den Haag te komen bij de Heeren Staten," zei deze. „Dan denk ik ook naar Amsterdam te gaan om de Heeren van de Admiraliteit aldaar te spreken. Ik neem je mee en we zullen dien Jacob Stevensz eens opzoeken, en hem desnoods dwingen, je met je geboorte bekend te maken."

„O, kommandeur!" riep Frits uit, terwijl hij De Ruyters handen greep, „hoe zal ik u genoeg danken!"

„Beste jongen! De Heer zeide eenmaal: Wat gij wilt, dat u de menschen doen zullen, doe gij hun ook alzoo. Als ik Frits was en jij De Ruyter waart, dan zou ik gaarne hebben, dat jij hetzelfde voor mij deedt. Jongen! onthoud dat heel je leven: Behandel anderen zoo als je zelf wenscht behandeld te worden."

Met zijn open oog zag Frits den braven kommandeur aan.

„En mag ik nu weer naar den armen Thijs?" vroeg hij.

„Welzeker, mijn jongen. Ik had je reeds lief; maar veel liever heb ik je gekregen, nu je de les van den Heer Jezus zoo in practijk hebt gebracht: „hebt uwe vijanden lief, zegent ze die u vervloeken, doet wel dengenen die u haten en bidt voor degenen, die u geweld aandoen en u vervolgen." Ga dus terstond naar hem toe, mijn jongen, en troost hem in zijn laatste oogenblikken."

En de vrome kommandeur glimlachte vriendelijk tegen den knaap, en klopte hem op het hoofd, ten teeken van goedkeuring.

Frits snelde naar het hospitaal. Thijs kon niet meer spreken. Maar het was hem aan te zien, dat het bezoek van Frits hem goed deed; want zijn bleek gelaat helderde zichtbaar op, zijn blauwe oogen kregen een glans van vergenoegen en toen het verhaal van Frits geëindigd was, knikte hij den knaap vriendelijk toe, die aan de kribbe van zijn vriend bleef zitten en hem van tijd tot tijd laafde door hem koud water te laten drinken. Ongeveer drie uren had hij aan het bed van den gekwetste doorgebracht, toen hij 'n geduchte verandering in hem zag voorvallen. Hij spoedde zich naar den scheepsheelmeester, die terstond met hem medeging, maar de schouders ophaalde. Het koud vuur, zeide hij, was in de wonden gekomen en had dien brandenden dorst veroorzaakt. Het duurde ook niet lang, of Thijs was dood.

Den zes en twintigsten Maart vertrok De Ruyter met Frits

naar 's-Gravenhage, alwaar hij op den 28sten in de vergadering der Staten van Holland ontboden was. Hier werd hij in zeer heusche bewoordingen en met betuiging van zeer groote hoogachting voor zijne gedane diensten bedankt en aangezocht om met de volgende expeditie weder naar zee te gaan.

Dezelfde onderscheiding viel Tromp, De With, Jan Evertsen en Pieter Floriszoon ten deel. Tevens hadden de Staten besloten, hun verschillende belooningen toe te leggen, en wel aan Tromp 2000, De Ruyter, De With en Jan Evertsen 1500 en Floriszoon 1200 karolusguldens; terwijl de mindere bevelhebbers, die hun best gedaan hadden, evenredige belooning zouden ontvangen. Tevens werd aan De Ruyter en Jan Evertsen toegelegd eene jaarwedde van *f* 2400, in te gaan voor De Ruyter met den dag dat hij tot kommandeur was benoemd, daar hij en Evertsen zonder eenig inkomen den Lande hadden gediend.

Den volgenden dag vertrok De Ruyter naar Amsterdam, en daar hij, als zeeman, liever te water dan te land ging, begaf hij zich met Frits naar het Zieken, waar zij plaats namen in de trekschuit naar Leiden. Toen zij aan de Tolbrug kwamen, moest de schuit even aanleggen voor een passagier, dien Frits kende, daar hij hem vroeger wel bij Rembrandt gezien en gesproken had. Het was de Delftsche portretschilder Karel Fabricius, een man van ongeveer dertig jaren. In het eerst kende hij onzen Frits niet; want gij kunt wel begrijpen dat hij nog al wat gegroeid was in den tijd, dat de kunstenaar hem niet gezien had; daarenboven kon hij weinig vermoeden, dat er onder dat matrozenbuis een aanstaande schilder stak. Maar toen Frits hem aansprak, hem zeide wie hij was en in korte woorden zijn wedervaren mededeelde, herkende de kunstenaar hem terstond, en zoo aangenaam hield hij zich met hem bezig, dat onze knaap te Leiden was, eer hij het wist.

„Nu, zoo als ik gezegd heb," zeide Fabricius, toen zij aan de Breestraat afscheid van elkander namen. „Als je van dienst komt en je blijft bij je plan om schilder te worden, dan kom je bij mij wonen, en met 's Heeren hulp zal ik een knap man van je maken."

Toen onze reizigers te Halfweg bij Haarlem kwamen, gingen zij in de daar staande herberg, om wat te gebruiken, en

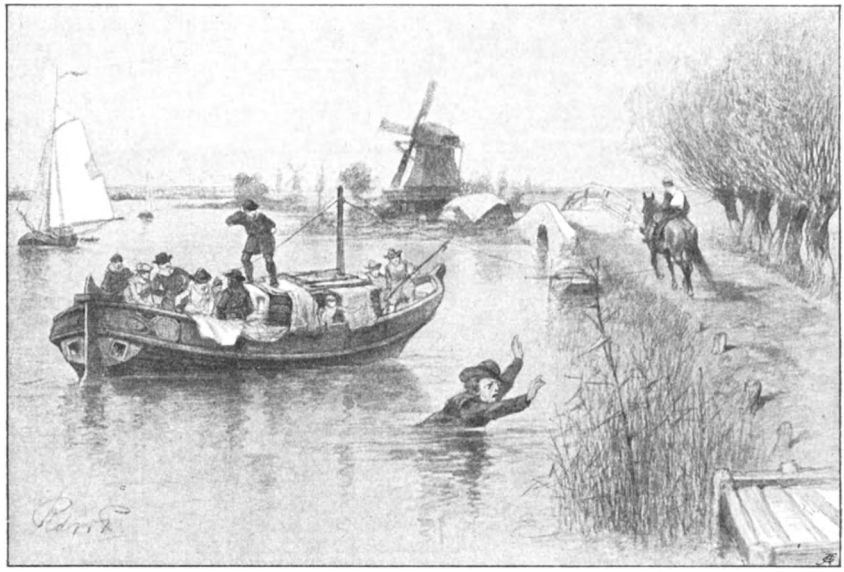

na zich wat verkwikt te hebben, stapten zij weer in de schuit. Nu was er te Halfweg een passagier ingekomen, die nog niet lang zat, of hij begon het hoogste woord te voeren en deed niets dan op allerlei wijzen de handelingen der Heeren Staten van Holland gispen. Reeds meermalen had De Ruyter den man gewaarschuwd en hem eerst vriendelijk verzocht, daarna ernstig geboden, te zwijgen, alzoo hij, als dienaar van den Staat en zijnen eed aan het Land gedaan hebbende, zulke taal niet kon

dulden. Maar de andere, die wel bemerkte, dat verscheidene der passagiers met hem instemden, al gaven zij dat dan ook maar door hoofdknikken te verstaan, ging, ondanks de herhaalde waarschuwingen, met zijn schelden op 's Lands Regeering voort. Nu verzocht de kommandeur den schipper, den man het zwijgen op te leggen en herinnerde hem daartoe nadrukkelijk de resolutie van den 3den Augustus des vorigen jaars. Daar de schipper hieraan echter niet voldeed, en de passagier weder aan het schelden ging en midden in een vloed van woorden was, nam de Ruyter, die zag dat de schuit niet ver van den kant was en de vaart daar dus niet diep kon wezen, den babbelaar eensklaps vierkant op en zette hem, zonder een enkel woord te spreken, over boord, waarna hij bedaard weer ging zitten, onder het gelach der andere passagiers, die den windmaker — daar de schuit intusschen was voortgegaan, — door het water zagen waden en naar den kant krabbelen.

Te Haarlem gekomen gaf De Ruyter aan den magistraat kennis van het voorgevallene, en de schipper, die de ***seditieuze propoosten*** niet belet had, kreeg een geduchte schrobeering en mocht in geen zes weken varen.

Dien nacht bleven zij in Haarlem, om den volgenden morgen met de eerste schuit naar Amsterdam te vertrekken.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

De eerste Poppenkast.

Houdt gij van de poppenkast, mijn lezers? O, trek er den neus maar niet voor op. Ik wil wedden, honderd tegen een, dat gij, hoe wijs en verstandig gij u ook wilt houden, geen poppenkast kunt voorbijgaan, zonder er ten minste eenige minuten bij te blijven staan. Ik voor mij wil u wel bekennen, dat ik er nog pleizier in heb en er met wat een schik naar kan staan te kijken. Niet naar die nieuwmodische poppenkasten met planken vloeren, waarop zulke akelige stijve poppen dansen, die van boven aan ijzerdraadjes worden vastgebonden, die met hun hoofd tegen de lucht loopen en zich zoo stijf bewegen, alsof zij jaren aan het rheumatiek gesukkeld hebben en zulke flauwe, laffe aardigheden uitkramen; — neen, maar bij die ouderwetsche, waarin men den vroolijken Jan Klaassen zóó van beneden uit de kast ziet komen met een air of hij alleen de baas is; — zoo familiaar zijn beenen buiten de kast gooit en Katrijn, als zij wat zegt, zoo machtig mooi haar hoofd tusschen

haar beide handen steekt; — waarin de poppen met haar houten handen zoo hard op de kast slaan, dat men tusschenbeide bang is, dat zij zich zullen bezeeren; en waarin — wat het allermooiste is — zoo geranseld wordt, dat men haast zou vreezen, er de stukken te zien afvliegen. Als dan Arlequin in de kist kruipt en — maar genoeg — ik ben geen poppenkastman en houd mij verzekerd, dat gij even goed en misschien nog beter weet wat er te koop is, dan ik.

De poppenkast, die ik bedoel, heeft haar oorsprong te danken aan gebeurtenissen van vroeger dagen; — Jan Klaassen is een historisch persoon — en al heeft nu de poppenkast haar historisch karakter verloren, — haar historische oorsprong kan haar niet ontnomen worden.

Indien gij nu zulk een poppenkast hadt willen zien, dan hadt gij u den 30sten Maart van het jaar 1653 eens naar den Dam moeten begeven. Doch laat ons eerst even rondkijken. Het puin van het oude afgebrande stadhuis is nu geheel en al weggeruimd, en het nieuwe begint reeds te verrijzen. Het zal een prachtig gebouw worden, dat zich daar reeds zoo trotsch verheft op zijne 13659 palen en geheel van hardsteen wordt opgetrokken. Hij heeft er eer van, die Jacob van Campen; het zal zijn naam vereeuwigen, als dat achtste wonder der wereld zal gereed zijn, hetwelk, voor burgerkoningen gebouwd, eenmaal in een vorstenpaleis zal worden herschapen.

Wij staan dan voor de poppenkast op den Dam, en willen eens eenige oogenblikken toekijken. Een solo uit de trompet, door den poppenkastman geblazen, dient om de „jongens van de Bierkade en den Duivelshoek" te lokken. Maar niet alleen van deze soort staan er voor zijn kast; ook deftige knapen en meisjes blijven er voor kijken, en groote menschen in menigte. Van tijd tot tijd hoort men onder het volk luid gelach, soms daverende

toejuichingen, wanneer een der poppenkastpersonen een schimpscheut op de Regeering doet hooren; want die poppen schijnen gansch niet tot de Loevesteinsche factie te behooren, gelijk gij bemerken zult.

De trompet heeft met blazen opgehouden, en onze poppenkastman is in de met grauw linnen bekleede kast gekropen, terwijl de gapende menigte met uitgestrekten hals naar de opening staat te kijken, waarin de vertooning moet plaats hebben.

Een zonderlinge figuur, als trompetter gekleed, met het roode buis aan, maar een muts op het hoofd,

De hoofdpersoon, die Jan Klaassen zelf beduidt
Met een rood trompetterspak, en een neus als een olifantssnuit [1])

komt zingend te voorschijn, en blijft met zijn hooggekleurd gezicht naar het nieuwe stadhuis gekeerd staan; terwijl hij de handen verwonderd uitslaat en allerlei uitroepen laat hooren, als: „Jongens! jongens! Nou! nou!" enz.

Nadat hij daarmede eenigen tijd is bezig geweest, komt zijn vrouw, Katrijn, te voorschijn, en nu heeft het volgende gesprek plaats, waaruit ik echter alle gemeene uitdrukkingen zal weglaten.

Trijn. Wel Jan, hoe sta je daar zoo diep in gedachten? Het is, of je het nieuwe stadhuis nog nooit hebt gezien?

Jan. Het is schande en zonde, Trijn!

Trijn. Dat je daar zoo naar staat te kijken?

Jan. Neen, Trijn! dat ze het kostelijke geld zoo weggooien. En dat in een tijd als dezen, nu het alles zoo slap is met dien Engelschen oorlog.

Trijn. Welnu, de Heeren van de Vroedschap kunnen zich toch niet altijd met het Princenhof behelpen.

---

[1]) **Zie Wandelingen in Amsterdam in de 17e eeuw door Joannes Aurelius (I. ter Gouw), Gebrs. Kraay, 1859, blz. 86, 87.**

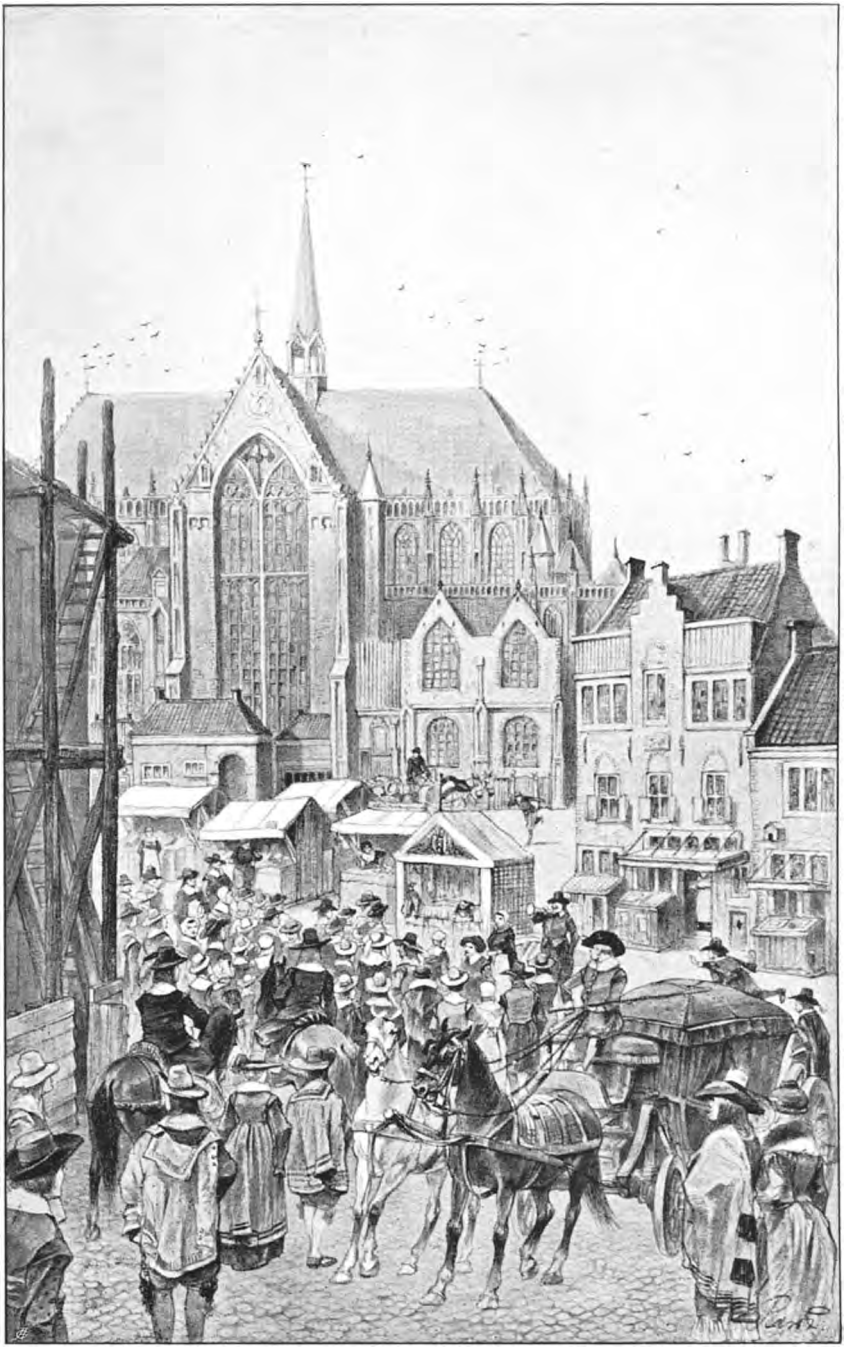

Jan. Wat zeg je: behelpen? Behelpen met het Princenhof? Het is wel goed genoeg voor de Prinsen van Oranje, en zouden dan de koopluiden het er niet mee kunnen stellen? *(Algemeene goedkeuring).*

Trijn. En dan de Heeren van den Gerechte? Moeten die dan maar altijd op de Waag zitten?

Jan. Nou, die is tegenwoordig ruim genoeg. Vroeger had men werk dat men er doorkwam, zoo vol lag alles met balen en tonnen en kisten; toen stonden al de zeven deuren elken dag open; thans is 't reeds mooi als er drie of vier open zijn. Amsterdam gaat naar den grond.

Trijn. Ja, Jan, Amsterdam gaat naar den grond. Buurvrouw vertelde mij, dat er wel veertien- of vijftienhonderd huizen leeg staan.

Jan. Wat zeg je? Vijftienhonderd? — Wel drieduizend. Bij het Heeren-Logement groeit het gras op de straten. En die arme handschoenmaker, die voorheen acht en veertig knechts in 't werk had, werkt nu, bij gebrek aan nering, zelf voor knecht. En dan die fabrikant in zwart zijden speldewerk, die wel drie- of vierhonderd meisjes werk verschafte, heeft er nu niet meer dan drie in dienst. 't Is een ijselijkheid. *(Algemeene toestemming).*

Trijn. Ja, Jan! 't Is ijselijkheid. Maar wat gaat het jou aan?

Jan. Wat het mij aangaat? Zie ik het volk niet reeds zuchten onder de oorlogslasten? En moeten zij dan zulke groote huizen bouwen, die der goede burgerij hoopen gelds kosten. Het moet maar alles opgebracht worden; zij zitten makkelijk genoeg op hun kussens. *(Algemeene toejuiching).*

Trijn. Hoor, Jan! bemoei je maar met je eigen zaken en laat de Heeren van de Vroedschap rusten.

Jan. Rusten? Ik wou, dat ze allen in de lange rust waren. *(Toejuiching).*

Trijn. Jan, Jan! Wat draaf je weer door! Ben je ook soms in het „Zwaantje" geweest en heb daar den Prins weer gesproken [1])?

Jan. Ik wou het waar was, Trijn! Neen, kind, de Prins is niet te spreken, sedert Jan de Witt de baas is. *(Algemeene goedkeuring).*

Trijn. Jan de Witt; wie is dat?

Jan. Wel, onze huisbaas, Jan Snikhals. Ik noem hem maar Jan de Witt, omdat hij zoo wit ziet als de gemalen dood. *(Algemeen gelach).*

Trijn. Pas op, Jan! Spreek toch met eerbied van je huisbaas.

Jan. Eerbied? Hij mag wel eerbied voor mij hebben; want ik ben hem nog zooveel geld schuldig, en als hij mij de deur uitzet, dan is hij zijn geld kwijt. Doch daar komt hij al; zeker om betaling te vragen. Ik zal hem een vracht gerande dukatons geven.

Trijn. Nu Jan! Ik ga weg. Ik ben bang voor Snikhals. *(Gejuich).*

Trijn gaat weg; Jan zingt: tralalalala! en Snikhals, die geen minder persoon dan Jan de Witt moet voorstellen, waarom hij dan ook spierwit is, komt op. Gij herkent hem reeds als onzen tegenwoordigen „dood van Pierlala"; daar hij den naam van Snikhals verloren heeft, ofschoon Jan Klaassen en Katrijn den hunnen eerlijk behouden hebben. Nu komt het volgende tooneel.

Snikhals. Dag Jan Klaassen.

Jan. Dag Jan de Witt, ik wil zeggen Jan Snikhals. Hoe maak je 't?

Snikhals. Heel goed, Jan Klaassen, en jij?

Jan. Dat behoef je maar aan mijn kleur te vragen. Maar jij ziet altijd zoo bleek, Snikhals, hoe komt dat?

Snikhals. Van nijd, omdat mijn vader op Loevestein gevangen gezeten heeft. *(Algemeen gejuich).*

---

[1]) **Spreekwoord: u dronken drinken.**

Jan. Dat had hij dubbel en dwars verdiend, Snikhals. En wat kom je nu hier jagen?

Snikhals. Ik kom om mijn geld, Jan. En als je me niet betaalt, dan zal ik je de deur laten uitzetten.

Jan. Dat zul je wel laten, Snikhals.

Snikhals. En waarom?

Jan. Wel, omdat je dan alles kwijt bent, wat ik je schuldig ben. Maar weet je wel dat mijn oom in Oosteenje gestorven is?

Snikhals. Wat gaat me je oom in Oosteenje aan? Ik moet mijn geld hebben, anders ga ik hier niet vandaan.

Jan. Blijf dan, beste Snikhals. Dan heb ik meteen gezelschap. Maar mijn oom heeft mij tot universeel erfgenaam benoemd.

Snikhals. Dat kan mij niet schelen. Ik kom om mijn geld. Geld moet ik hebben.

Jan. Ho wat! Zoo driftig niet, manlief. Je hebt in mij geen prinsje van derdehalf jaar voor. *(Algemeen gelach).*

Snikhals. Geld wil ik hebben. Geld — Geld!

Jan. Eilacie, man, maak je maar zoo dik niet, want dun is de mode. Ofschoon je bent dun genoeg.

Snikhals. Geld — geld!

Jan. Welnu, man! Ik zal je betalen. Waar wil je 't in hebben? Je hebt maar te spreken, In zesthalven, schellingen, guldens, vijfentwintigen, rijksdaalders, drieguldens of in gerande dukatons?

Snikhals. Mij is 't hetzelfde.

Jan. Mij ook. Zeg nu maar, waar wil je het in hebben?

Snikhals. Nu, dan in harde dukatons.

Jan. Ik zal ze halen. *(Tot het publiek).* Ik zal ze hem zoo hard geven, dat hij er lang genoeg aan heeft.

Jan gaat naar beneden, terwijl Snikhals zich in de handen wrijft, dat hij betaling zal ontvangen. Kort daarop komt Jan terug met een stok.

Jan. Hoeveel geld moet je hebben, Snikhals?

Snikhals. Vijftien gulden en vijftien stuivers — dat zijn juist tien dukatons.

Jan. Je kunt er wel twintig krijgen. Daar — daar — daar.

En met elk *daar* geeft hij den armen Snikhals een slag met den stok, dien hij in de armen heeft. Snikhals vlucht het tooneel rond, Jan slaat er op toe, terwijl het volk, meerendeels Prinsgezind, hem uitbundig toejuicht en sommigen luidkeels roepen: „ransel er maar op los, Jan Klaassen! Al wat er bezijden valt, is zonde."

Onder de toeschouwers stond dien morgen ook een jong matroos, die met alle aandacht naar het poppenspel scheen te kijken. Toch was het dat spel niet, dat zijn aandacht trok; het waren de poppen.

„Kijk," zeide hij bij zich zelf. „Is dat niet de kop, dien vader den hoofdpersoon noemde? En dat vrouwenhoofd; wel, dat heb ik immers zelf geschilderd! En daar heb je den witte ook al!"

Mijn lezers zullen zeker Frits herkend hebben en het zal hun ook geen moeielijk op te lossen raadsel zijn, dat die poppenkastman niemand anders is dan Jan Claeszen, de vroegere trompetter van de Oranjegarde. Ja, het is zoo, en dat zijn poppen hem geld opbrengen, zult gij straks merken, als gij de duiten in het bakje zult zien regenen, waarmede vrouw Claeszen rondgaat. Armoede lijden wilde Jan Claeszen niet, bedelen wilde hij evenmin, en stelen — — dat zou nooit bij den braven trompetter zijn opgekomen. Hij had dus een poppenkast getimmerd en vertoonde nu zijn poppen voor geld; terwijl hij, zooals wij bemerkten, zijn personen aardigheden en kwinkslagen in den mond legde, die allesbehalve vleiend waren voor het toenmalige bewind. Zijn haat tegen 's Prinsen en zijn vijanden deed hem vele zijner personen kiezen uit de Regeering en de Loevesteinsche factie; en in zijn

vertooningen mengde hij allerlei kwinkslagen op de toenmalige regeering — Ik behoef u niet te zeggen, dat die voorstellingen, met de daarbij gehouden gesprekken en de kwinkslagen den volke, niet minder prinsgezind dan hij, uitermate bevielen — hij gaf dan ook

Allerlei schimpscheuten op de stadhouderlooze regeering,
Want die smaken 't volk best, en geven hem de meeste nering;
Hoe platter hoe mooier, dan begrijpen zij 't goed, — [1])

waarom Jan dan ook meermalen voor Schout en Schepenen werd geroepen. uit welke ongelegenheid hij zich altijd wist te redden; terwijl hij de lieveling bleef van de jeugd en van de mindere klasse. Zóó beroemd is zijn naam geworden, dat de hoofdpersoon, de in het rood gekleede trompetter, nog ten huidigen dage dien naam draagt. Hij,

De eerzame Jan Claeszoon — een olijke gast,
Oud-militair, is uitvinder van de poppenkast! [2])

„Het is vader," mompelde Frits. „En zie, daar is moeder ook. Er is geen twijfel aan. Maar ik kan mij hier, onder al dat volk, niet aan hen bekend maken. Ik zal wachten tot het stuk afgespeeld en het volk weggetrokken is. Dan zal de gelegenheid om beiden te spreken beter zijn."

---

[1]) Zie: Wandelingen in Amsterdam in de 17e eeuw door Joannes Aurelius. Gebrs. Kraay, 1859.

[2]) Zie: Wandelingen in Amsterdam in de 17e eeuw.

J. ter Gouw zegt in zijn Volksvermaken: de Poppenkast. Erven F. Bohn 1871:

„Onze Jan Klaassen was echter de *uitvinder* der poppenkast niet. Het vertoonen van marionetten is al oud; al vóór Jan Klaassens tijd geschiedde het ook in kermistenten en de draagbare kast zal wel de oudste vorm van het marionettentooneel geweest zijn; maar hij was de *hervormer* der poppenkast, door er zichzelven en zijn Katrijn in te voeren. Volgens de Sinologen zouden de Chineezen evenals zooveel andere zaken, ook de poppenkast al lang vóór de Europeanen gekend hebben, wat wel mogelijk is, maar niet bewijst, dat *onze* poppenkast een navolging van de Chineesche moet zijn."

Dit zeggende, ging Frits uit het gedrang en begaf zich op eenigen afstand, om het einde van de vertooning te verbeiden.

Dat duurde echter nog al eenigen tijd; want toen de eerste representatie was afgeloopen, kwam de poppenkastman weer voor den

dag en begon zijn hoornmuziek andermaal. Eindelijk sloeg de klok der Oude Kerk twaalf uren en de toeschouwers, wier aantal reeds langzamerhand gedund was, verlieten de schouwplaats, om te zien of er thuis wat te bikken viel. Onze vertooner nam nu ook zijn kast op en verliet den Dam. Frits volgde hem in de verte, en toen de poppenkast in den kelder was gedragen, en Jan Claeszen en zijn vrouw er in waren, trad hij binnen.

In het eerst herkenden zij hun pleegzoon niet; want hij was vrij wat gegroeid in dat half jaar en bruin geworden door de zeelucht. Maar toen zij hem goed aanzagen, merkten zij, dat het toch hun Frits was.

Hartelijk was de welkomst. Toen echter de eerste begroeting gedaan was, zeide Jan Claeszen:

„Maar, Frits! Hoe is het je toch mogelijk geweest, ons zoo zonder afscheid te verlaten?"

„En hoe heb je dienst op zee kunnen nemen, waaraan je altijd zoo'n hekel had?" voegde vrouw Claeszen er bij.

„Ik zal u dat alles vertellen, vader en moeder," zeide Frits. „En gij zult zien, dat het geen ondankbaarheid van mij geweest is. Maar zeg mij, hoe gaat het Meester Rembrandt?" Wat heeft hij wel van mij gezegd? Spreekt gij hem nog al eens?"

Nadat al deze vragen beantwoord waren en Frits zijn historie verteld had, zeide vrouw Claeszen:

„Arme jongen! En wij dachten nogal, dat je ondankbaar waart. Maar zeg, heb je dien Jacob Stevensz gesproken?"

„Zoodra wij, de kommandeur en ik, hier waren aangekomen, begaven wij ons naar den Zeedijk. Maar van Jacob Stevensz vonden we geen spoor. Hij schijnt het met de Heeren van den Gerechte aan den stok te hebben gekregen. Hij was ten minste op het onverwachts verdwenen, waarheen wist niemand. Zijn herberg was gesloten."

„Dat is jammer, Frits," zeide Jan Claeszen. „Maar je noemdet daar den naam van Jacob Stevensz. Ken je dien man?"

„Ik heb hem dien bewusten avond, voor zoover ik weet, voor het eerst gezien. Maar er was toch iets in zijn stem en manieren hetwelk mij deed vermoeden, dat ik hem vroeger reeds gekend had. Hij geleek, dacht mij, wel iets of wat op meester Barenna."

„Jacob Stevensz...." hernam de vroegere trompetter. „Jacob Stevensz.... Daar gaat mij een licht op, vrouw! Herinnert gij u nog die nicht van Griet de vischverkoopster op den hoek der Bagijnestraat te 's-Gravenhage?"

„Brechtje, meent gij?"

„Juist. En heette haar man niet Jacob Stevensz?"

„O, ja, Jan, nu gij het zegt, herinner ik mij alles duidelijk. Ik heb hem wel eens bij haar aan huis gezien. Maar of hij juist Stevensz heette, weet ik niet. Hij woonde te Rijswijk, meen ik."

„Juist, juist," hernam Jan Claeszen. „Hoe meer ik er nu inkom, hoe helderder het mij wordt. Het was kort, nadat Frits bij ons in huis was gekomen, toen Griet ons vertelde, dat zij, niets meer van haar nicht hoorende, naar Rijswijk was gegaan, doch beiden, neef en nicht, spoorloos verdwenen had gevonden. Dat moet diezelfde Jacob Stevensz zijn. En die goudzoeker, zeg je, Frits. Geleek hij daarop?"

„Ik durf het niet stellig zeggen, vader. Het is mij echter later in de gedachten gekomen."

„Weet je ook, hoe de vrouw van meester Barenna heette?"

„Laat zien...." hernam Frits nadenkend; „hij noemde haar Bri.... Brigitta."

„Brigitta of Brechtje, dat is hetzelfde," hernam Jan Claeszen. „Geen twijfel meer, of Jacob Stevensz is niemand anders dan meester Barenna! Ik meen zelfs, dat hij te Rijswijk bij zulk een soort van duizendkunstenaar in dienst was."

„En waartoe helpt het ons, of wij dat al weten?" vroeg vrouw Claeszen.

„Tot niets. Maar het kan ons misschien op een spoor brengen. Hoe gaarne wij Frits, als ons kind willen houden, het zou toch beter voor hem zijn, als hij zijn ware ouders kon noemen," zeide Jan Claeszen. „Ik kan maar niet begrijpen, hoe het mogelijk is, dat ik dien gewaanden meester Barenna niet herkend heb. Hij zag er ook zoo vreemd uit."

Maar hoe Jan Claeszen en zijn vrouw hun best deden om een draad in dit kluwen te vinden, zij konden niet in het minst vermoeden, hoe de vork in den steel stak. De zaak bleef dus even duister en, toen onze knaap twee dagen later vertrok, om met De Ruyter naar Vlissingen terug te keeren, waren zij nog geen haarbreed verder. Frits had die dagen besteed, om Rembrandt en diens atelier te bezoeken, en hoe gaarne hij ook te Amsterdam gebleven en bij zijn ouden meester aan het schilderen gegaan ware, hij begreep, dat zijn plicht hem naar Vlissingen riep, en dat hij zijn lust moest bedwingen.

Toen hij weer te 's-Gravenhage was gekomen, waar zij een nacht zouden stilhouden, ging hij, volgens den raad van Jan Claeszen, naar Griet de vischverkoopster, met het doel om van haar het een en ander omtrent Jacob Stevensz te vernemen, hetwelk hem misschien den draad in handen kon geven tot het vinden zijner ouders; maar tot zijn spijt was onze Griet reeds in het vorige jaar gestorven, en niemand herinnerde zich een man, die nu reeds ruim zestien jaren geleden verdwenen was en zelfs nooit in de Bagijnestraat gewoond had.

Den 29sten April ging Frits met het schip „de Gekroonde Liefde", waarop de kommandeur De Ruyter bevel voerde, weder in zee. Admiraal Tromp had deze vloot in vijf eskaders verdeeld, waarvan hij zelf er een kommandeerde. Met tegenzin had hij het

bevel over die vloot aanvaard; daar (zooals hij aan de Staten-Generaal had geschreven) „onze beste schepen in de vorige zeeslagen waren verbrand of in den grond geschoten, en men sommige die bekwaam waren om dienst te doen, had verzuimd te laten herstellen," waarbij hij gevoegd had, „dat men hem, na het doen van zulk een vertoog, de ongelukken en de schade, die hij zekerlijk verwachtte, niet had te wijten." En hij had waarheid gesproken: het gevecht van den 12den en 13den Juli tusschen hem en Monk liep, door den slechten staat der schepen en de lafheid en onbekwaamheid van eenige kapiteins, zoo ongelukkig af, dat hij en de andere vlootvoogden het rondborstig in de Staten-Generaal herhaalden; terwijl De Ruyter verklaarde, dat hij geen zee meer zou kiezen, alvorens de vloot met meer en beter schepen versterkt was. Dit geschiedde dan ook.

Intusschen had men hier te lande de tijding ontvangen, dat de kommandeur Jan van Galen, die reeds vroeger zooveel blijken van moed en dapperheid had gegeven, den 14den Maart voor Livorno een volkomen overwinning op de Engelschen had behaald; een overwinning van hoog belang, daar zij ons meester deed blijven van de Middellandsche zee, en nu onze handel op de Levant en op de Italiaansche kusten onbelemmerd kon gedreven worden. Jammer maar, dat deze overwinning ons den dapperen kommandeur kostte. Reeds de tweede kogel verbrijzelde hem het rechterbeen. Lang hield hij die wond verborgen, zijn onderstuurman echter zag het en waarschuwde hem, dat hij gevaar liep van dood te bloeden. Nu werd hem het been onder de knie afgezet. Na deze kunstbewerking dronk de kommandeur een glas wijn en wierp het glas aan stukken, zeggende: „de Engelsche koningsmoorders moeten 't toch betalen." Nauwelijks was het verband gelegd, of hij wilde weer naar boven, hetgeen men hem echter belette; diensondanks bleef hij de zijnen met

luider stem aanmoedigen. Toen de overwinning bevochten was, liet hij zich naar Livorno overbrengen, waar hij den 23sten Maart aan de gevolgen zijner wond overleed. Zijn lijk werd naar Amsterdam gevoerd, waar men het op 's Lands kosten plechtig begroef in de Nieuwe Kerk. Een graftombe werd hem daar opgericht, waarop de volgende regels gebeiteld staan:

„Hier leit in 't graf van eer de dappere Van Galen,
Die eerst ging buit op buit Castiliän afhalen,
En met een leeuwenhart, naby 't Toskaner strandt,
De Britten heeft verjaegt, verovert en verbrandt."

Keeren wij thans tot onze vloot in de Noordzee terug; terwijl men in Holland in het geheim vredesonderhandelingen met Engeland aanknoopte, begreep men niet dan al te wel, dat men dit doel niet beter kon bereiken, dan door zich geducht te wapenen en den Engelschen te toonen, dat de vredesvoorslagen niet, zooals zij meenden, uit vrees voor hun zeemacht, maar in het belang van den handel werden gedaan. Van deze onderhandelingen wil ik u geen verslag doen; wij willen liever zien wat men voor onze vloot deed.

Om het zeevolk door de hoop op belooning aan te moedigen, stelden de Algemeene Staten bij plakkaat van den 4den Augustus de volgende vereeringen vast:

Voor het veroveren			van een schip: dat schip met al wat er toe behoorde.	
„	„	„	van het schip van den eersten admiraal: dat schip en	*f* 10,000.
„	„	„	van het schip van den tweeden admiraal: dat schip en	„ 6,000.
„	„	„	van een schip van een der andere opperhoofden	„ 4,000.
Voor het afhalen			van de bovenvlag van het schip van den eersten admiraal	„ 1,000.
„	„	„	van de andere schepen	„ 500.
„	„	„	van de andere vlaggen	*f* 250, *f* 150 en *f* 50.

Diegenen, die in 's lands dienst verminkt waren geworden, zouden, indien hen die verminktheid ongeschikt maakte om in hun onderhoud te voorzien, een wekelijksch pensioen van een rijksdaalder genieten. Wilden zij zich echter laten uitkoopen, dan zouden zij in eens genieten:

	Guld.	Stuiv.	Penn.[1])
Voor het verlies van beide oogen	1066	— 13	— 4
„ „ „ „ een oog	240	— 0	— 0
„ „ „ „ beide armen	1066	— 13	— 4
„ „ „ „ den rechterarm. . . .	333	— 6	— 8
„ „ „ „ den linkerarm	266	— 13	— 4
„ „ „ „ beide handen	933	— 6	— 8
„ „ „ „ rechterhand	266	— 13	— 4
„ „ „ „ linkerhand	240	— 0	— 0
„ „ „ „ beide beenen	533	— 6	— 8
„ „ „ „ een been	240	— 0	— 0
„ „ „ „ beide voeten.	333	— 6	— 8
„ „ „ „ een voet	160	— 0	— 0

Den 6den Augustus liep Tromp met 82 schepen en eenige branders in zee, hopende zich door de Engelsche vloot, die met 120 schepen voor onze kusten kruiste, heen te slaan en zich met het smaldeel van De With van 27 zeilen, dat te Texel lag, te vereenigen.

Twee dagen later ontdekte hij de Engelsche vloot op de hoogte van K a t w ij k, waar De Ruyter en Jan Evertsen, die het dichtst bij den vijand lagen, veel schade aan hun schepen leden, ofschoon wij weinig volk verloren. Onze Frits, die door De Ruyter tot konstabel was bevorderd, deed weder recht zijn best en kreeg een prijsje van den kommandeur.

De With, die het gebulder van het geschut gehoord had, begreep wat er gaande was en haastte zich om zee te kiezen. Doch alles was hem tegen: de wind stond op de kust, en de

---

[1]) **Een gulden was 20 stuivers en een stuiver 16 penningen.**

ebbe met welke hij moest uitloopen, viel met den nacht in; daarenboven was de lucht beneveld en het weder regenachtig, en ten overvloede waren de bakens bij het naderen van den vijand weggenomen. Al de loodsen verklaarden, dat zij de vloot niet durfden uitbrengen; maar De With's voornemen stond pal. Hij liet een aantal visschersschuiten, met lantaarns en fakkels voorzien, vooruitzeilen en zich langs de banken in het Spanjaardsgat op twee rijen stellen, door welke hij met zijn vloot heenvoer en die behouden in zee bracht. Op den 9den Augustus des avonds te vijf uren vereenigde hij zich met de vloot van Tromp, die door den harden wind den geheelen dag buiten staat was geweest om den vijand aan te tasten. Eerst den volgenden morgen te tien uren nam de strijd een aanvang op de hoogte van het dorp T e r H e i d e. Duizenden van menschen verzamelden zich op het strand, om dien te aanschouwen.

Reeds in het begin van het gevecht wordt Tromp, die als gewoonlijk op zijn post staat om zijn bevelen te geven, door een musketschot zoodanig getroffen, dat hij bijna op hetzelfde oogenblik den geest geeft. Terstond seint de kapitein van het admiraalschip Egbert Meeusen Kortenaar, eenigen der opperhoofden aan zijn boord, die hem bevel geven, het sneuvelen van den admiraal geheim te houden en de admiraalsvlag te blijven voeren. Met hevigheid wordt er gestreden. Drie Engelsche schepen verbranden; een hunner fregatten springt in de lucht, drie of vier andere gaan te gronde: nog andere worden reddeloos geschoten. Maar ook aan onze zijde is het verlies aanzienlijk. De schepen van Cornelis Evertsen en Adriaan Bankents zinken, drie andere verbranden. De Ruyter en Jan Evertsen, wier schepen geheel reddeloos zijn geschoten, vinden zich genoodzaakt het gevecht te verlaten. Viermalen slaat De With, die nog niets van den dood des admiraals weet, zich door den vijand heen. Floriszoon en Kortenaar

doen wonderen van dapperheid; Marreveld, op twintig plaatsen gewond en van een hand beroofd, drijft nog den vijand van zijn bijna vermeesterd schip; Swart dwingt twee vijandelijke schepen tot vluchten — en bij al die bewijzen van moed en dapperheid zijn er toch niet minder dan vier en twintig kapiteins eerloos genoeg, om zich buiten het gevecht te houden of schandelijk de vlag te verlaten, waardoor De With zich genoodzaakt ziet, tot den aftocht te besluiten. Hij volbrengt dien in geregelde orde, vormt met het admiraalsschip, dat van Floriszoon en twaalf andere de achterhoede en wijkt al vechtende naar Texel, handhaaft zoo de eer van het gemeenebest en beschermt 's lands zeemacht, totdat de deerlijk gehavende Engelsche vloot, bevreesd om op onze kusten te stranden, de volle zee kiest.

Had men den vijand al niet overwonnen, toch had men hem genoodzaakt onze kusten te verlaten, welke hij acht weken lang had bezet gehouden. Het lijk van Tromp werd in de Oude kerk te Delft begraven, waar te zijner eer een graftombe werd opgericht.

Met den dood van Tromp was de waardigheid van luitenant-admiraal opengevallen en de Staten van Holland moesten nu die plaats vervullen. Ofschoon Jan Evertsen de oude-vice-admiraal was, wilden zij dien niet benoemen, omdat hij een Zeeuw en daarenboven Prinsgezind was. De With had de meeste aanspraak, maar hij was te driftig en te weinig bemind op de vloot. Men koos dus den 22sten September een landofficier, die geen het minste verstand van zeezaken had, en wel Jacob van Wassenaar, heer van Obdam, lid der ridderschap van Holland, kolonel der ruiterij en kommandant van Heusden. De Ruyter en Floriszoon werden tot vice-admiraals, de kapiteins Verhaef, Cornelis Tromp (de zoon van den gesneuvelden admiraal) en Jacob de Boer tot schouts-bij-nacht benoemd.

Doch in dezen oorlog zou de luitenant-admiraal geen gelegen-

heid hebben, te toonen wat het vaderland van hem te wachten had. Ofschoon men, vooral door de zorg van Jan de Witt, onze vloot in een geduchten staat gebracht en met grooter en zwaarder schepen vermeerderd had, liep zij vooreerst niet in zee; daar de onderhandelingen met Engeland, waar Cromwell den 22sten December tot protector was verheven, werden hervat. Deze eischte als een der eerste voorwaarden van den te maken vrede, de uitsluiting van den Prins van Oranje en zijn nakomelingen van het stadhouder- en kapitein-generaalschap. Het stuk, waarbij deze uitsluiting bepaald werd, heette ***Acte van seclusie.*** Veel tegenstand vond deze acte in de Algemeene Staten; maar Holland dreef door — de acte werd aan Cromwell overgeleverd en de vrede kort daarop, den 27sten Mei 1654, geteekend en afgekondigd.

Het vernemen van deze acte en de vernederende voorwaarden [1]) waarop de vrede gesloten was, maakte, dat men hier te lande niet zeer met deze anders heuglijke gebeurtenis was ingenomen, en dat de wrevel van het volk tegen zijn regenten en vooral tegen De Witt nog vrij wat toenam; geen wonder dan ook, dat de schimpscheuten van Jan Klaaszen op de Regeering en de harde dukatons, die Snikhals van hem kreeg, er niet minder op werden en het volk hem alsdan te uitbundiger toejuichte. De „Heeren van de Gerechte" durfden hem echter zonder gegronde beschuldigingen niet veroordeelen uit vrees voor het volk; — want al waren de „Heeren van de Vroedschap en van de Gerechte" nog zoo machtig — het volk was het in die dagen niet minder.

---

[1]) **Deze voorwaarden behelsden, behalve de seclusie: wij moesten 10 millioen gulden schadevergoeding aan Engeland betalen, onze vlag strijken voor die der Engelschen, mochten Karel II noch iemand der zijnen op onzen eenmaal vrijgevochten grond ontvangen, terwijl de acte van navigatie bleef bestaan.**

DERTIENDE HOOFDSTUK.

De gedachtenis, die Frits van de Engelschen kreeg.

Het wordt tijd, dat wij tot onzen Frits terugkeeren, dien wij sedert den 8sten Augustus aan boord van „de Gekroonde Liefde" verlaten hebben. Van zijn krijgsbedrijven in de door mij verhaalde zeeslagen zal ik u niets bijzonders zeggen. In den laatsten slag echter voor Ter Heide trof hem een musketkogel in de linkerwang; het was evenwel slechts een schampschot, dat wil zeggen, de kogel ging hem zoo dicht langs de wang, dat hij het vel medenam. In de hitte van den strijd bemerkte hij de wond niet, tot de kommandeur hem toeriep:

„Je bent gewond, Frits!"

„Ik, kommandeur?" was zijn vraag, terwijl hij bij De Ruyter kwam, die op de kampanje stond, om zijn bevelen te geven „Dan moet het wel heel licht zijn; want ik voel niets."

„Aan je linkerwang," hernam De Ruyter. Frits voelde naar zijn wang en terstond was zijn hand vol van het bloed, dat tappelings daar langs liep.

„'t Schijnt, dat de Engelschman mij een kleine gedachtenis wil

nalaten," zeide hij. „Ik moet hem daarvoor bedanken, kommandeur! Veroorloof mij dus weer naar mijn stuk te gaan."

Eenige uren daarna liet De Ruyter zijn reddeloos geschoten schip door kapitein Klaas Aldertszoon naar de Maas sleepen. De wond van Frits genas spoedig. Hij had echter gelijk gehad, dat de Engelschman hem een gedachtenis hadden gegeven; want zijn leven lang hield hij er een litteeken van.

Op den avond van den 10den Augustus kwam De Ruyter met zijn schip voor de Maas, benoordwesten Den Briel, waar hij het anker uitwierp en den nacht bleef overliggen. De volgende dag werd besteed met splitsen en knoopen. Hij liet een stuk van een steng op den stomp van den grooten mast zetten en het voormarszeil aanslaan; maar alles was zoo aan stukken, dat de geheele dag daarmede verliep. Des avonds kwam er een klein vaartuig aan boord met twee ruiters, die hem een brief van de Staten van Holland overbrachten, waarin deze hem vroegen, hoe het met de vloot was gesteld. Hij zond hen met een schrijven terug, waarin hij Hunnen Groot-Mogenden meldde, wat hij van den scheepsstrijd wist. Den volgenden morgen (12 Aug.) had hij zeil genoeg op om binnen te loopen; maar omtrent den middag kwam de vice-admiraal Jan Evertsen in een galjoot uit Goeree aan zijn schip, met een bevelschrift van de Staten, om in het galjoot over te gaan en met hem 's Lands vloot op te zoeken. Terstond voldeden zij aan dit bevel en staken in zee. Te Texel gekomen, vonden zij daar het grootste gedeelte der vloot, zijnde vier en tachtig oorlogsschepen, waarna de beide vlootvoogden naar 's-Gravenhage gingen, en in de vergadering van de heeren Staten verschenen, die hen zeer prezen voor hun bewezen diensten, en hun verlof schonken om naar Zeeland te gaan, ten einde hun familiën op te zoeken. Frits moest natuurlijk op het galjoot blijven. Hoe blijde was hij, toen de kommandeur in

het begin van September weder te Texel kwam, en hem terstond bij zich op het schip liet komen. Met veertig oorlogsschepen, onder het opperbevel van den vice-admiraal De With, stevende hij den 10den September naar de Oostzee, om een groote vloot koopvaarders te beschermen, die in de Sont en de Noorweegsche havens op geleide wachtten. Wel zeventig koopvaardijschepen en driehonderd uit het Vlie voegden zich bij hen. Deze tocht gelukte volkomen en de koopvaarders werden in het begin van November behouden de haven van Texel binnengebracht.

Maar de oorlogsvloot moest op bevel der Staten, in de nabijheid van genoemde haven, zee blijven houden, om voor den geheelen winter van provisie en andere zaken voorzien te worden.

Het was op den negenden November. Frits stond tegen den grooten mast te leunen en keek naar de blanke duinen, toen hij op den schouder getikt werd en de kommandeur voor hem stond.

„Wat sta je daar zoo diep in gedachten, Frits?" vraagde deze. „Verveelt je het dobberen voor de kust en verlang je naar het land?"

„Dat zou u wel eens kunnen raden, kommandeur," antwoordde Frits. „In trouwe, na het onrustige leven dat wij sedert eenigen tijd hebben geleid, na al de afwisseling die wij hebben gehad, verveelt het mij, dat wij hier zoo werkeloos liggen."

„Nu, wat afwisseling betreft," hernam De Ruyter, „die zullen wij spoedig hebben. Keer je maar eens om en kijk naar het noordwesten."

Frits zag om en schrikte van de zware lucht, welke hij daar zag hangen.

„Er waait reeds een stijve bries," hernam de kommandeur, „en het zou mij niet verwonderen, of wij krijgen een duchtigen storm. Ik ten minste heb mijn maatregelen reeds genomen."

Wat de kommandeur voorspeld had, gebeurde: dien dag reeds

stormde het zoo hard, dat verscheidene schepen van hun ankers dreven. Ook zijn anker werd dienzelfden middag uit den grond gerukt, waarop hij zijn plechtanker liet vallen. Twee volle dagen hield de storm aan. De Ruyters schip was in zoo grooten nood, dat men reeds besloot de beide ankers te kappen en de eerste haven de beste in te loopen; gelukkig echter begon de storm tegen den avond wat te bedaren. Twaalf of dertien oorlogsschepen vergingen, ook eenige koopvaarders; en het is vreeselijk, zoo veel menschenlevens als die storm had gekost. Het schip van De With, benevens twee en twintig andere, verloren hun masten. Maar ook de Engelsche vloot had niet minder geleden en moest haar havens binnenloopen.

Ik heb u reeds met een enkel woord gezegd, dat De Ruyter den 2den Maart 1654 zijn eed als vice-admiraal van Holland en West-Friesland deed en zoodoende onder de admiraliteit van Amsterdam kwam. Het had echter vrij wat voeten in de aard gehad, alvorens onze kommandeur zich tot het aannemen van dien hoogen post had laten overhalen. Toen hij namelijk, na den uitgestanen storm, naar 's-Gravenhage trok, om verslag van de expeditie naar de Oostzee te doen, maakten hem de heeren Staten bekend, dat hij den 6den Nov. tot vice-admiraal bevorderd was. Hij verzocht verlof om naar Zeeland te reizen, ten einde daar te raadplegen over de al of niet aanvaarding dier betrekking. Kort daarop, den 2den December, schreef hij een brief aan de Staten, waarbij hij hen bedankte voor de eer zijner benoeming: hij zou den post van vice-admiraal niet aannemen, want hij verlangde voortaan kalm en stil te midden der zijnen te leven. Acht dagen later kreeg De Ruyter een schrijven van de Staten, waarbij zij hem aanspraken: „Manhafte, vroome, discrete, goede," en waarin zij hem „gantsch vruntlijk" verzochten in persoon over te komen, als wanneer zij zouden doen

wat in hun vermogen was, om alles uit den weg te ruimen, wat hem mocht beletten, het vice-admiraalschap aan te nemen. Hij kwam, en de Raadpensionaris Jan de Witt, een der welsprekendste mannen van zijn tijd, wist hem tot de aanneming over te halen. Kort nadat de nieuwe vice-admiraal zijn eed gedaan had, bedankte hij de Zeeuwsche admiraliteit voor alle eer bij haar genoten, beloofde steeds alles voor de Zeeuwen te doen wat in zijn vermogen stond en vertrok naar Amsterdam, waar hij een huis aan den Buitenkant kocht en verder bleef wonen.

Het zal u zeker niet verwonderen, dat de Regeering, kort na het sluiten van den vrede, eenige oorlogsschepen ontwapende en het bootsvolk daarvan betaalde en afdankte. Ook Frits had verzocht, onder dit getal te mogen behooren. Wel had De Ruyter hem gaarne bij zich gehouden, en daartoe zelfs pogingen aangewend; maar tevergeefs. Frits was nu eenmaal zeeman geweest tegen wil en en dank, en zou hij, nu hij van den dienst afkon, daarvan geen gebruik hebben gemaakt? Het kostte hem echter vrij wat, om het den zoo zeer geliefden vice-admiraal te weigeren, toen hij, te Amsterdam gekomen, hem in zijn nieuwe woning bezocht; maar de edele man, die zelf gaarne thuis was gebleven, kon wel begrijpen, dat Frits, die tegen zijn zin zeeman was, niet weer naar zee verlangde en hield daarom niet langer bij hem aan.

„En je kondt er dus niet toe besluiten, Frits, om in den zeedienst te blijven?" zeide Jan Claeszen tot zijn pleegzoon. „Het is dwaas van je, want met zulk een witten voet bij den vice-admiraal De Ruyter was je fortuin gemaakt."

„Het kan zijn, vader," gaf Frits ten antwoord. „Maar ik heb nu eenmaal geen lust in de zee. Waartoe zou ik een vak kiezen, dat mij tegen de borst stuit?"

„Kiezen — kiezen?" hernam Jan Claeszen. „Er is hier geen spraak van kiezen. Je waart in het schuitje en hadt maar op stroom moeten meedrijven. Wie weet, tot welke hoogte je het gebracht hadt. En wat zul je nu aanvangen?"

„Mijn oude handwerk opvatten. Ik ga straks naar Rembrandt."

„Om weer verf te slijpen en penseelen en paletten schoon te maken?" vraagde Jan Claeszen spottend.

„Neen, vader. Daartoe ben ik te oud. Ik wil den meester vragen, mij als leerling aan te nemen. Ik weet licht zooveel van de schilderkunst, dat ik mijn brood kan verdienen."

„En je vergeet, dat Rembrandt geen leerling onder de honderd gulden aanneemt? Waar zul jij dat geld vandaan halen?"

„Met mij zal de schilder wel uitzondering op den regel maken, vader," antwoordde Frits.

„Daar twijfel ik sterk aan," gaf Jan Claeszen ten antwoord. „Ik hoor, dat Rembrandt langs zoo geldzuchtiger wordt."

„Welnu, dan heb ik een anderen uitweg," hervatte Frits. „Wil hij mij op die voorwaarden niet aannemen, dan ga ik naar Delft. De schilder Karel Fabricius, dien ik verleden jaar in de trekschuit van 's-Gravenhage naar Leiden ontmoet heb, heeft aangeboden, mij als leerling aan te nemen, geheel en al zonder betaling."

't Bleek te zijn, zooals Jan Claeszen vermoed had: Rembrandt weigerde Frits zonder betaling als leerling aan te nemen en deze besloot dus, van het aanbod van Fabricius gebruik te maken.

„Welnu," zeide Jan Claeszen, toen Frits van den schilder terugkwam. „Wil hij je op de gestelde voorwaarden aannemen?"

„Gij hebt gelijk gehad, vader," antwoordde Frits. „Nu ga ik naar Delft. Maar ik heb gehoord, dat er op den 27sten Mei een volksfeest hier ter stede is gevierd. Dat zoudt gij mij niet eens verteld hebben?"

„Je meent ten gevolge van den gesloten vrede?" hervatte Jan Claeszen. Dat was voor mij in alle gevallen geen feest en voor menigeen niet; want die vrede is gekocht voor de uitsluiting van het huis van Oranje."

„Hij zal toch gelukkig voor A m s t e r d a m zijn," hernam Frits.

„Dat zal hij, omdat de handel weder ontluiken zal," hernam Jan Claeszen.

„Ik ben er dan ook recht mede in mijn schik," hernam Frits. „Want als het geen vrede was, dan moest ik nog op zee wezen. En daarenboven, ik houd wel van een pretje. Ik had vooral wat graag die tien vertooningen op den Dam gezien, die door den dichterlijken glazenmaker Jan Vos zijn uitgevonden."

„Ja, die waren nog al aardig. Je schijnt goed op de hoogte te zijn."

„Gij zijt er toch zeker wel naar gaan zien, vader!"

„Natuurlijk. De poppenkast moest dien dag werkeloos blijven; want niemand zou er toch naar gekeken hebben. Wat zou ik anders met mijn leegen tijd gedaan hebben?"

„Welnu, vertel mij er dan iets van, vader," zeide Frits.

„Als het jou genoegen doet, waarom niet," hernam Jan Claeszen. „Reeds 's morgens in de vroegte was het nieuwe, nog onvoltooide stadhuis sierlijk met groen loof en slingers behangen, terwijl de vensters met tapijten belegd waren."

„Dat moet er feestelijk uitgezien hebben," zeide Frits.

„Dat zou ik meenen," hernam Jan Claeszen. „Om negen uren kwamen de burgemeesteren met de gansche vroedschap bijeen op 't Princenhof. Van hier begaven zij zich in volle statie, met de stadsboden vooruit, naar de Nieuwe Kerk, waar zij de dankpredikatie aanhoorden. Uit de kerk gingen zij weder in statie naar het nieuwe stadhuis, alwaar zij den vrede, onder het losbranden van het geschut, het geschal van trompetten en andere speeltuigen

afkondigden. Maar het mooist van alles was, dat de trompetters, hetzij al dan niet op last der burgervaderen, het Wilhelmus bliezen, hetwelk onder het volk groote vreugde veroorzaakte. Mij sprong het hart in de borst op, toen ik het hoorde, en uwer goede moeder stonden de tranen in de oogen."

„Ik had het ook al in zoo lang niet gehoord," zeide vrouw Claeszen, „ten minste niet uit zoovele trompetten. Want uw vader vergeet zijn ouden deun niet en laat hem tusschenbeide hartig schallen."

„En wanneer had de vertooning van Jan Vos plaats?"

„'s Namiddags om drie uren. De geheele Regeering kwam weder op het stadhuis, om ze te aanschouwen. Er was, reeds een paar dagen te voren, een groot houten tooneel opgeslagen, waarop de vertooningen moesten plaats hebben. Eerst zag men de hel, de moeder van den oorlog, waar Pluto een aanspraak tot de duivelen hield, toen er eensklaps een man in wapendos gekleed, die den oorlog moest verbeelden, binnenkwam, vergezeld van den moord, de armoede, de wraakgierigheid en andere gruwelen. Daarna trad er een vrouw op het tooneel, die den handel moest verbeelden, kwijnend en ter nedergeslagen. In schoone verzen verweet zij den oorlog haar kwijnenden toestand."

„Dat moet toch mooi geweest zijn, vader!"

„Dat was het inderdaad. Maar nu kwam er een figuur, die het verbond met Denemarken moest voorstellen, vergezeld door het scheepgaan van het oorlogsvolk. Een derde persoon voegde zich bij hen: het was de overwinning op zee, gekocht met het bloed onzer zeehelden. Daarna werd de benoeming van den heer Van Wassenaar-Obdam tot luitenant-admiraal voorgesteld, en kwamen er vier nimfen, waarvan de eene de zee en de drie andere 's lands stroomen moesten verbeelden. De zeenimf klaagde, dat haar water rood was van het bloed der gesneuvelden; de

stroomnimfen, dat aan haar boorden geen vreugde meer heerschte en dat de steden aan haar oevers werden uitgeput door de oorlogslasten en verarmd door het gebrek aan handel."

„Hoe kon men zien, wat zij moesten voorstellen?" vroeg Frits.

„Elk der nimfen had een zilveren kroon op het hoofd, waarop in gouden letters: *Zee, Rijn, Maas* en *Amstel* geschreven stond. Nadat zij haar klachten hadden geuit, smeekten zij in roerende verzen om den vrede. En zie, uit de wolken van het tooneel daalde de vrede neer, en met haar de Nederlandsche maagd, gezeten op een troon van ankers, kabels, zeilen, vlaggen en ander scheepsgereedschap. Daverende toejuichingen volgden deze vertooning op, en 's avonds werden er op den Dam teer- en pektonnen gebrand, terwijl men den geheelen nacht dapper schoot. Aan elk der predikanten werd van stadswege een aam wijn gezonden, opdat ook zij in de algemeene vreugde mochten deelen."

„Ik had daar wel bij willen zijn," zeide Frits.

„Je hadt zeker wat een pleizier gehad," zeide vrouw Claeszen. „Wij zijn den geheelen nacht niet op ons bed geweest. Ook je vader heeft dapper meegeschoten."

„En gij waart niet ingenomen met den vrede?" zeide Frits.

„Ieder schot, dat ik deed, was voor mijn prinsje, Frits. En ik heb er verscheidene tot zijn eer gelost."

Denzelfden dag schreef Frits een brief aan den schilder Fabricius, en het duurde niet lang, of hij kreeg een gunstig antwoord op zijn schrijven. Veertien dagen later nam hij afscheid van Jan Claeszen en zijn vrouw en begaf zich naar Delft, waar hij zeer goed ontvangen werd.

Karel Fabricius, eerst dertig jaren oud, was sedert eenige maanden weduwnaar en had, behalve zijn schoonmoeder en broeder, nog een leerling in huis, Matthias Spoors genaamd, met welken laatsten Frits spoedig zeer goede vrienden was. Zij

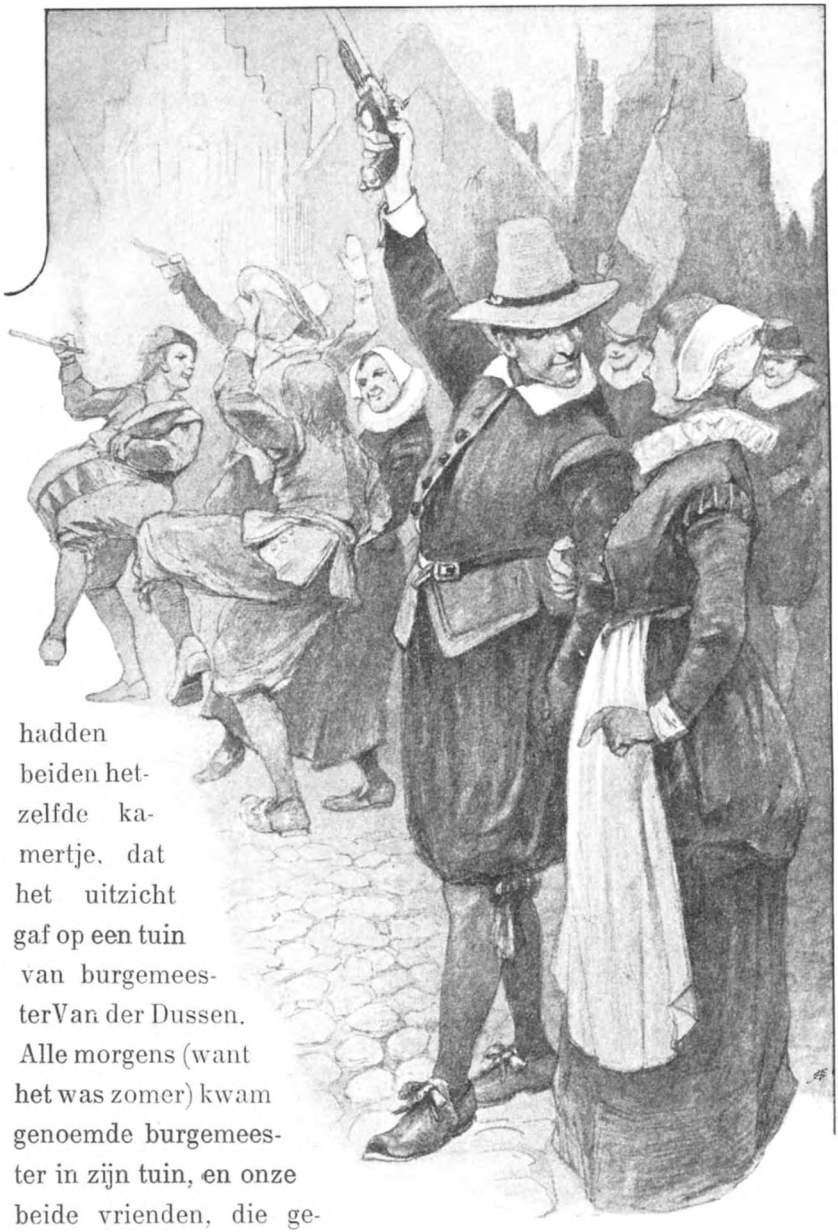

hadden beiden hetzelfde kamertje, dat het uitzicht gaf op een tuin van burgemeesterVan der Dussen. Alle morgens (want het was zomer) kwam genoemde burgemeester in zijn tuin, en onze beide vrienden, die ge-

woonlijk hun raam open hadden, hielden dan een praatje met hem; want de burgemeester was 'n vriendelijk en spraakzaam man.

In het kort, onzen Frits beviel het hier uitmuntend en hij maakte zulke rassche vorderingen in de schilderkunst, dat zijn meester er zich over verwonderde en dat hij Spoors spoedig de baas was. Jammer maar, dat dit goede leven zoo kort van duur was en dra een einde nam door een voorval dat ik u in het volgende hoofdstuk vermelden zal.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Drie dagen onder het puin.

„Ik heb hem gezien, Meester!" zeide Frits, toen hij in den vooravond van den 11den October terug kwam van een boodschap, die hij voor zijn meester bij Simon Decker, koster van de Oude Kerk te Delft, gedaan had. „Ik heb hem gezien en weet waar hij woont."

Karel Fabricius keek onzen Frits vreemd aan, daar hij niet begreep wat de jongen meende.

„Wien bedoel je, Frits?" vroeg Fabricius' schoonmoeder, die toch wel begreep, dat hier geen sprake kon wezen van den koster.

„Jacob Stevensz," antwoordde Frits, „den man, die mijn ouders kent en die mij verronseld heeft."

„En hoe heb je hem gevonden? Waar heb je hem ontmoet?" vroeg Fabricius.

„En heb je hem gesproken?" vroeg diens schoonmoeder.

„Ik zal u alles vertellen," antwoordde Frits. „Toen ik bij Simon Decker kwam, was hij in de kerk, waar twee mannen bezig waren aan het delven van een graf. Zoodra hij mij zag, kwam

hij naar mij toe. Ik vroeg hem wanneer het hem gelegen kwam om voor u te zitten, opdat gij zijn conterfeitsel zoudt kunnen afmaken, en hij antwoordde mij, dat hij morgen om negen uren zal komen Terwijl wij samen spraken, keek een der mannen, die aan het graven was, op en zeide: „Decker! wij stuiten op een kist" Die stem kwam mij bekend voor, en ik volgde den koster naar het graf. Nu kon ik den man volkomen zien bij het licht, dat de avondzon door de kerkramen wierp; terwijl ik mij, in het gesprek dat de doodgraver met den koster hield, hoe langer hoe meer overtuigde, dat het niemand anders was dan Jacob Stevensz. Ik hield mij stil, en daar ik met mijn rug naar het kerkraam stond, kon hij mij niet herkennen. Toen de koster daarop met mij naar de deur der kerk ging, vroeg ik hem wie die doodgraver was, met wien hij gesproken had, en vernam van hem, dat hij Jan Franszen heette."

„Dat was toch zijn naam niet," zeide Spoors.

„Gij begrijpt, dat hij zijn naam veranderd had, om de vervolgingen van het Amsterdamsche gerecht te ontgaan," zeide Fabricius.

„Dat begreep ik ook," hernam Frits, „en daarom gaf ik weinig om dien naam." — „Is hij een Delvenaar?" vraagde ik den koster. — „Waar hij vandaan is, weet ik niet," antwoordde Decker; „maar uit deze stad is hij ten minste niet. Het zal nu omtrent anderhalf jaar geleden zijn, dat hij mij door den anderen doodgraver werd aanbevolen, daar diens kameraad zoo lang graven gedolven had, tot een ander er een voor hem had gegraven. Hij moet toen reeds eenigen tijd hier gewoond hebben en had het zeer armoedig." — Ik twijfelde er nu niet langer aan, of het is dezelfde Jacob Stevensz, dien ik in Amsterdam tevergeefs gezocht heb Hij woont op den VerverSdijk, in een kelder onder de tapperij van Barthel en is waarschijnlijk van avond om negen uur thuis."

„Je zult toch van avond niet naar hem toegaan, Frits!" zeide Fabricius. „Naar alles, wat ik je van hem heb hooren vertellen, is die Jacob Stevensz een gevaarlijk mensch."

„Waarom niet?" vraagde Frits. „Ik vrees hem niet. Wat zou hij mij kunnen doen?"

„Dan ga ik met je mede," hernam de schilder. „Bij den avond laat ik je niet alleen naar den kerel gaan."

„Als ik met getuigen kom, zal hij niets zeggen," meende Frits.

„Ga dan morgen. Het is toch niet waarschijnlijk, dat hij reeds om negen uur thuis zal komen. Zulk volk gaat gewoonlijk na gedanen arbeid naar de herberg."

„Dat is wel waar, Karel," zeide Fabricius' schoonmoeder. „En ik vind het van Frits verstandig, dat hij alleen wil gaan, omdat de booswicht, indien hij spreken wil, dat veeleer zal doen, wanneer er geen anderen bij zijn."

Er werd dus bepaald, dat Frits den volgenden morgen reeds vroeg naar Jacob Stevensz zou gaan. Dien nacht kon hij geen oog toedoen, en nog vóór de dag aanbrak, was hij in de kleeren. Toen hij echter een uur later aan den kelder van den doodgraver kwam, vond hij dien gesloten en berichtte hem Barthel de herbergier, dat de man laat thuis was gekomen, en waarschijnlijk niet vóór halftien, tien uren bij de hand zou zijn.

Tegen tien uur dan stond Frits opnieuw voor het huis van Barthel op den Verwersdijk. Jacob Stevensz liet den bezoeker binnen.

„Jacob Stevensz," begon Frits, „herken je mij?"

Het vale gelaat van den doograver werd bleek bij het hooren van dien naam.

„Je bent bij den verkeerde," antwoordde hij. „Ik heet Jan Franszen, en ken geen man van den naam, dien gij daar noemt."

„Dacht je mij zoo te ontkomen, meester Barenna?" hernam

Frits. „Of zou je meenen, dat ik den man niet ken, die mij eerst te vondeling gelegd, daarna de deur uitgejaagd en eindelijk schandelijk verronseld heeft?"

„Je liegt, ellendeling!" riep de doodgraver, terwijl hij woedend een mes opnam en op Frits afkwam. Maar op hetzelfde oogenblik hoorde deze een slag, alsof er twintig donderslagen te gelijk boven den kelder losbarstten en eensklaps waren beiden in duisternis gehuld. Het gedeelte van den kelder achter Jacob Stevensz was ingestort en de booswicht zelf door een nedervallende balk aan het hoofd gekwetst. Het eerste wat Frits deed, was naar de deur te loopen om te vluchten; maar de ingang was door het vallende puin verstopt en onze jongeling met den booswicht opgesloten in een ruimte van twaalf voet breed en tien voet lang. Het scheen, dat de val den schurk gedood had, want Frits hoorde hem niet het minste geluid geven. Eenigen tijd later echter kwam de doodgraver bij en steunde vreeselijk. Frits, gedachtig aan de les van onzen Heiland, ging op den tast naar den verwonde.

„Jacob Stevensz," zeide hij medelijdend. „Kan ik je helpen?"

„Haal mij onder dien balk vandaan," steunde de man. „Ik stik." Frits deed, wat hij verlangde.

„Heb je vuurslag bij je?" vraagde hij.

„In mijn zak," antwoordde de gewonde. „Hier is het. En op de tafel staat een kaars en zijn zwavelstokken."

„Ik zal licht maken," hernam Frits, „dan kunnen wij ten minste zien, en kan ik je wond verbinden."

Toen Frits het licht ontstoken had, kon hij de verwoesting in haar volle grootte overzien. Het achterste gedeelte van den kelder, waar de bedstede van den bewoner stond, was geheel en al ingestort, en het was een wonder, dat het voorste gedeelte had stand gehouden. Een stevige eiken balk, die zich in het midden van den kelder bevond en door twee zware karbeelen

geschoord werd, had aan het instortende puin weerstand geboden.

Frits scheurde nu van zijn eigen hemd een stuk af om het op de akelig gapende en vreeselijk bloedende wond van den gekwetste te leggen. Maar die moest er droog op; want water of ander vocht was er niet, en het hielp dan ook alleen in zooverre, dat, door het stevig ombinden van zijn halsdoek, het bloeden werd gestelpt. Daar de bedstede onder het puin bedolven was, moest de gewonde op de koude steenen blijven liggen. Om hem echter wat verzachting te geven, trok Frits zijn rok uit, rolde dien in elkander en legde hem onder het gekwetste hoofd van den ongelukkige, die door de pijn en het bloedverlies weldra in een bewusteloozen toestand geraakte, en een akelig snorkend geluid deed hooren. Frits ging nogmaals naar den ingang van den kelder en poogde de deur te openen. Maar daar was geen denken aan. Hij sloeg de ruiten stuk en bemerkte, dat de ingang door ontzaggelijke brokken steen versperd was. Evenzoo was 't geschapen aan het eenige raam, dat naast de deur was, om licht in den kelder te verspreiden. Een doodelijke angst maakte zich van den jongeling meester. Zonder te weten wat er gebeurd en hoe hij hier opgesloten was, begreep hij niet dan al te goed, dat, als hij niet spoedig gered werd, de hongerdood hem voor de deur stond. Aan het gevaar van verstikken in de enge ruimte, waarin twee menschen zich bevonden, dacht hij niet. Maar vreeselijk was hem het denkbeeld, hier alleen met den gekwetste van de geheele wereld te zijn afgesloten.

Mijn lezers zullen wel verlangend zijn te weten, wat de oorzaak was van deze opsluiting, en ik wil hun mededeelen, wat er op dien voor de stad Delft eeuwig gedenkwaardigen 12den October gebeurd was.

Het was 10 uren van dien morgen, dat Cornelis Soetens, gecommitteerde van de Staten van Holland en West-Friesland,

zich, vergezeld van een man in een scharlaken mantel gewikkeld en die ons niet genoemd wordt, naar den kruittoren, in het St.-Claraconvent bij den Doelen begaf, ten einde daar twee pond buskruit te halen tot een proefje. Aan de deur van het magazijn gekomen, gaf de onbekende zijn scharlaken mantel aan een knecht over, om dien naar zijn woning te brengen. Niet lang waren beide mannen binnen, of de kruittoren sprong met groot geweld in de lucht.

Geweldig was de werking dier uitbarsting. De beide Doelens werden neergeworpen; de geheele buurt van de Oude Geer en de Verwersdijk waren op hetzelfde oogenblik een puinhoop. Ook het tuinhuis van burgemeester Van der Dussen en de woning van den schilder Fabricius werden vernield. De schilder, de koster Simon Decker, die juist voor hem zat, om geportretteerd te worden, Fabricius' broeder en schoonmoeder en Matthias Scoors werden onder het puin bedolven. De dikke boomen, die voor de Doelens stonden, werden tot aan den grond afgeslagen, als waren zij doorgesneden.

Wonderlijk was de bewaring, die burgemeester Van der Dussen ondervond. Want juist dien morgen kon hij niet naar zijn tuin gaan, daar hij op het stadhuis moest zijn. Ook aan dat stadhuis waren eensklaps alle glazen stuk, alsmede aan de Oude en de Nieuwe kerk. In de laatste bevindt zich het praalgraf van Prins Willem I, en daarop staat een engel, de Faam, met uitgespreide vleugels, een zwaar beeld, dat slechts met één teen aan den vloer van het monument bevestigd is. Zoo goed is het zwaartepunt in dien engel gevonden, dat, terwijl alles in die kerk in de algemeene verwoesting deelde, hij bleef staan en niet in het minst beschadigd werd. Twee honderd huizen werden geheel en al omgeworpen, driehonderd waren hun dak en glazen kwijt. terwijl er een en vijftig bekende dooden en vier en tachtig

gekwetsten waren, behalve de kinderen. Er bevonden zich in Delft geen chirurgijns genoeg om de gewonden te helpen. Kortom, de verwoesting was even verschrikkelijk als die van een aardbeving. Keeren wij thans naar den kelder van Jacob Stevensz terug.

Langzaam kropen de uren voor Frits voorbij, en misschien was het gelukkig, dat hij het slaan der klokken niet hoorde, daar het ingevallen puin hem belette, iets te vernemen van hetgeen er in de buitenwereld omging. Meermalen was hij de treden van de trap opgeklommen, die naar den uitgang van den kelder heenleidde, en had hij zijn stem verheven; maar de muren herhaalden op een akelige wijs zijn angstkreten. Tusschen nacht of dag kon hij geen onderscheid maken; want tastbare duisternis omgaf hem van alle kanten. De kaars had hij uitgedaan, omdat de walm hem hinderde en het weinigje versche lucht, dat het ingestorte puin doorliet, verteerde; alsmede, daar hij begreep, dat hij, wanneer de gekwetste wakker werd, licht zou kunnen noodig hebben om hem te verbinden. Het was een toestand om krankzinnig te worden. Geen geluid dan het zware ronken van den gewonde en zijn eigen ademhaling. Gelukkig, dat de slapelooze nacht, dien hij had doorgebracht, hem eindelijk de vermoeide oogleden deed sluiten, en de slaap hem ten minste voor eenige uren het bewustzijn ontroofde van den vreeselijken toestand, waarin hij zich bevond. Hoe lang hij geslapen had, wist hij niet; het was Jacob Stevensz, wiens stem hem wakker maakte.

„Water! water!" riep de ongelukkige met een holle stem, een stem die uit een graf scheen te komen. „Ik verstik van dorst."

„Ik zal het licht opsteken, Stevensz," zeide Frits, die over zijn geheele lichaam sidderde. „Water is hier echter niet."

„Water! water!" kermde de gekwetste.

Vreeselijk was Frits te moede, toen hij 't licht had opgestoken

en de verandering zag, die er met den doodgraver had plaats gegrepen. Geheel misvormd was dat gelaat, akelig staarden die oogen hem aan en 't speet hem bijna, dat hij licht had gemaakt.

„Laat mij je nog eens verbinden, Jacob Stevensz," zeide hij, terwijl hij de hand aan het verband sloeg.

„Blijf van mijn hoofd af," riep de gekwetste. „Iedere aanraking is een marteling. Het is of je vingers gloeiende spijkers zijn. Geef mij water! water!"

„Er is hier geen drop water, Stevensz! Geen enkele drop. Ik zelf verga van dorst en honger."

„Ik sterf van dorst," hernam de andere, terwijl zijn geheele lichaam trilde.

„Sterven!" riep Frits uit. „Ja, Jacob Stevens! wij zullen beiden hier sterven. Maar jij eerder dan ik; want jij bent gewond, zwaar gewond. Man, heb je geen stem in je, die je toeroept, dat je zóó niet voor den eeuwigen rechter kunt verschijnen — jij, die mij gestolen, mij verronseld hebt? Heb je geen berouw over je zonden?"

„Berouw!" zeide de gekwetste met een honenden lach. „Een lafaard is het, die berouw heeft. Water wil ik, water!"

„Toen Thijs op zijn sterfbed lag, heeft hij mij alles bekend," hernam Frits. „Ik heb hem vergiffenis geschonken, en hij is bemoedigd gestorven..."

„Is Thijs dood?" vraagde Stevensz angstig.

„Hij is dood en heeft mij in zijn laatste oogenblikken gezegd, dat je mijn ouders kent. Zeg, Jacob Stevensz, wie was mijn vader? Hoe heette mijn moeder?"

„Je moeder? Rechtvaardige hemel! Daar is zij," en terwijl hij zijn angstigen blik naar den hoek bij de deur richtte, wees hij er met zijn vinger naar en riep angstig uit: „Daar is zij, je moeder! Ha! komt gij uit het graf op, om mij..."

Knarsetandend zweeg de gekwetste, terwijl zijn brandende oogen hem schier uit het hoofd puilden.

„Goedertieren God!" riep Frits uit. „Hij is de moordenaar mijner moeder!"

Op dit woord kwam de gekwetste weder tot zich zelf.

„Moordenaar! ***haar*** moordenaar ben ik niet. Zoo diep ben ik niet gezonken."

„Wat heb je dan met mijn arme moeder gedaan?" riep Frits, terwijl hij den doodgraver bij den arm vatte en hem in zijn drift schudde.

„Schud mij zoo niet. O, mijn hoofd!" riep Stevensz uit. „Schud mij zoo niet; ik zal je alles bekennen."

Beschaamd liet Frits den booswicht los, beschaamd, omdat hij zich door drift had laten vervoeren, een weerlooze, een gekwetste, misschien in de laatste oogenblikken zijns levens, te pijnigen.

„Ik zal je alles bekennen," hernam Jacob Stevensz. „Maar bij de gedachtenis van je moeder moet je mij beloven, plechtig beloven, dat je, wanneer wij gered worden, tegen niemand een woord daarover spreken zult. Sterf ik, dan ben je van je belofte ontslagen."

„Ik beloof het je bij de nagedachtenis mijner moeder," zeide Frits, en hij plaatste zich nevens den stervende.

„Als knaap," begon deze, „verloor ik in één week vader en moeder, die beiden aan een besmettelijke ziekte stierven. Wij woonden te Rijswijk, en, daar mijn ouders mij niets hadden nagelaten en er op ons dorp geen weeshuis bestond, had ik van honger moeten omkomen of gaan bedelen, indien onze buurman, die het wel kon stellen, mij niet tot zich genomen had. Hij zocht naar den steen der wijzen en van hem leerde ik de alchimie. Hij was geen Hollander en heette Tavari, hield met niemand omgang en sloot zich meestal in zijn werkplaats op, waar hij de

boeken over de alchimie bestudeerde en koper, ijzer, tin of andere metalen in goud poogde te veranderen. Dat goudzoeken — ik zelf ben tot de treurige ervaring gekomen — is een ondankbare kunst; want zij maakt ons arm, vóór wij haar gevonden hebben."

„Dat ziet men aan jou, Jacob Stevensz," zeide Frits.

„Eenmaal zal de kunst worden teruggevonden," hernam Ste-

vensz. „Maar eer die tijd komt, zullen er velen armoede en gebrek door lijden. Maestro Tavari had een eenige dochter, van gelijke jaren als ik, een beeldschoon meisje, Eleonora genaamd. Wij werden samen opgevoed, en.... Maar daar is zij weer!" riep hij eensklaps uit, terwijl hij naar den hoek des kelders wees. „Zij ziet mij zoo dreigend aan, de schoone Eleonora."

„Zij zal u niet meer dreigen, Stevensz," zeide Frits, terwijl hij de kaars verplaatste, zoodat haar schijnsel niet meer in dien hoek viel.

„Het is voorbij," zuchtte Stevensz, diep adem halende. „Wij werden dan samen opgevoed, en wij hadden elkander lief, Eleonora en ik, zooals een broeder en zuster elkander liefhebben. Toen Eleonora negentien jaar oud was, huwde zij met uw vader, die een aanzienlijken post bekleedde."

„Hoe heette hij?" riep Frits ongeduldig uit.

„Rudolf von Marlitz," gaf Jacob Stevensz ten antwoord. „Hij was de zoon van een Duitscher, die onder Prins Maurits den lande gediend had. Een week later huwde ik met mijn Brigitta, een nicht van Griet de vischverkoopster, welke te dien tijde op den hoek der Bagijnestraat woonde."

„Dat weet ik," zeide Frits, „ten minste ik vermoedde het. Maar ga voort."

„Je ouders zullen omtrent een jaar gehuwd zijn geweest, toen, op zekeren avond in de maand Augustus — 't was stormachtig weder — aan onze deur geklopt werd. Ik deed open, en uit een rijtuig kwam je vader met je half bewustelooze moeder, die nauwelijk den drempel van het huis betreden had, of zij zonk ineen, zoodat ik haar in mijn armen opving."

„Wat was er dan gebeurd?" riep Frits uit.

„In de grootste ontsteltenis verhaalde je vader het. Hij had zich schuldig gemaakt aan hoogverraad. Wat zijn misdaad was, ben ik nooit te weten gekomen, daar hij het je grootvader afzonderlijk vertelde en je moeder het rechte niet wist. Zooveel weet ik, dat hij dienzelfden nacht zou worden gegrepen en dat hij zijn hoofd op het schavot zou verloren hebben, indien hij zich niet uit de voeten had gemaakt. Zijn goed werd verbeurd verklaard ten voordeele van 's Lands schatkist, en het eenige

wat de rijke man van zijn bezittingen had kunnen redden, was hetgeen hij had kunnen medenemen, benevens een kistje van gebeeldhouwd rozenhout, gevuld met goud en juweelen, dat je moeder bij zich hield."

„Mijn vader een misdadiger?" riep Frits uit.

„Je grootvader overleefde den slag niet lang. Kort na dien ongelukkigen nacht stierf hij aan een beroerte. Je moeder overleed kort daarop. Al het gebeurde gedurende dien korten tijd had haar krachten ondermijnd. Zij stierf ten gevolge van een vreeselijk snel toenemende verzwakking. Toen zij voelde, dat zij sterven zou, riep zij mij aan haar bed. „Jacob," zeide zij, „hier is een kistje met juweelen en goud. Dat is de eenige erfenis voor mijn zoon. Zweer mij, dat je den knaap naar zijn vader zult brengen. In het kistje ligt een brief, die je de plaats zal aanwijzen, waar je hem vinden kunt. Breng hem mijn laatsten groet." Ik zwoer Eleonora, dat ik haar laatsten wil zou ten uitvoer brengen. — Ik zwoer een plechtigen eed.... en..." Hier hield de gekwetste op. „Water... water!" riep hij weder. „Mijn tong brandt tegen mijn gehemelte. Ik heb gloeienden dorst."

„Ik kan je geen water geven," herhaalde Frits.

Eenige oogenblikken later begon Stevensz weder:

„Ik wil en moet mijn bekentenis voleindigen. — Je moeder stierf dienzelfden nacht, en na haar begrafenis maakten wij aanstalten, om ons naar Amsterdam te begeven. Toen ik je moeder zwoer, haar laatsten wil te zullen volbrengen, was dit mijn heilig voornemen. Maar de duivel der geldzucht verstrikte mij. Daar was een aanzienlijke schat in het kistje. Dat goud en die juweelen blonken mij in de oogen. Het verblijf van je moeder hadden wij, om alle nasporingen te vermijden, geheim gehouden; hetgeen des te gemakkelijker viel, daar onze woning buiten het dorp en afgelegen stond. Bij mijn schoonmoeder komende,

vernam ik, dat de trompetter Jan Claeszen, dien ik meermalen had gezien en van wien ik veel had hooren spreken, dien dag zijn eenig kind begraven had. Daar kwam eensklaps een denkbeeld in mij op en ik volvoerde het dienzelfden avond. Ik legde je te vondeling, en.... vertrok naar Amsterdam met den schat, die jou toebehoorde."

„Vreeselijk, Jacob Stevensz!" riep Frits uit. „En dan de eed, mijner moeder op haar sterfbed gedaan?"

„Jaren lang heeft mij die eed gepijnigd. Menigen nacht is je moeder mij in den droom verschenen en heb ik mij zelf beloofd, om je èn vader èn vermogen terug te geven. Doch dat vermogen was langzamerhand versmolten in den kroes der alchimie — had ik de kunst maar teruggevonden — waarlijk, ik zou alles hersteld hebben! Vandaar mijn woede bij het mislukken mijner proeven. Daar bracht het toeval je in mijn huis en een geheime stem zeide mij, dat het gelukken zou. Maar je weet hoe het mij tegenliep. Toen kon ik je niet langer zien en wierp je de deur uit."

„Maar mijn vader?" riep Frits, „leeft hij nog?"

„Hij is dood!" zeide de gekwetste met een holle stem. „Dien dag, dat de matrozen werden terechtgesteld, had hij mij op den Dam gezien en herkend. Hij had het gewaagd hier te lande te komen, om, na zestien jaren afzijns, te vernemen naar zijn zoon. Te Rijswijk had men gezegd, dat ik naar Amsterdam was vertrokken, en zoo was hij mij op het spoor gekomen. Daarom moest ik je van de hand doen en ik bracht je tegen wil en dank op zee. Nu was er geen bewijs meer tegen mij en je vader vertrok, in het geloof dat je dood waart. Hij verdronk zich uit wanhoop. Zijn lijk werd drie dagen later uit 't IJ opgehaald."

„Je liegt, booswicht!" riep Frits uit, terwijl hij den stervende weder bij den arm vatte. „Je hebt mijn vader vermoord."

„Vergiffenis om 's Hemels wil!" brulde de ongelukkige,

terwijl hij die laatste schudding niet weerstond, maar opnieuw in zijn bewusteloozen toestand terugzonk.

Frits zat als wezenloos. De kerker, waarin hij was opgesloten, werd hem te eng — en toch kon hij er niet uit. Vreeselijk was de strijd in zijn binnenste. Kon hij den man vergiffenis schenken, die zijn geheele toekomst vernietigd, zijn vader vermoord had? En toch, de Heer had immers voor zijn vijanden gebeden, zelfs toen die Hem aan het kruis nagelden. Dat beeld stond hem thans levendig voor de oogen en hij bad den Heer hem kracht te geven, om den zondaar vergiffenis te schenken. Lang en vurig bad hij, en toen een poos daarna de gekwetste de oogen weder opende, zeide hij: „Jacob Stevensz! de zoon van Eleonora Tavari en van Rudolf von Marlitz vergeeft je alles. Bid God den Heer, dat Hij je vergiffenis schenke zooals ik."

Maar Jacob was niet in staat, de woorden van vergiffenis te hooren. Zijn laatste bekentenis en de vreeselijke herinneringen van zijn leven hadden zijn reeds ontstelde hersens geheel en al verward. IJlhoofdig sloeg hij de rollende oogen in het rond.

„Daar staat hij," riep hij uit. „Rudolf von Marlitz! komt gij om uw vrouw? Die is dood — uw zoon? op zee — uw vermogen? versmolten in de kroes op het gloeiende vuur. — Gloeiend vuur.... Dat brandt in mijn hoofd — op mijn tong — in mijn keel — water! — water! — water!...."

Op dit oogenblik ging de kaars uit. Zij was afgebrand en Frits hoopte, dat de duisternis den ijlhoofdige wat rust zou geven. Maar tevergeefs. Het was of die duisternis weer nieuwe beelden voor den geest des misdadigers haalde.

„Rudolf von Marlitz!" begon hij zachter, „ik zal u bij uw zoon brengen. Hij leeft en wacht u. Kom mee.... Wat een mist.... Hier, von Marlitz.... hier.... ha! daar ploft hij in het water!.... hu! dat is door den mist!.... Ha! Rudolf! gij

wildet mij bij de Heeren van den Gerechte aanklagen.... gij kendet Jacob Stevensz niet. — Het water van het IJ is diep, hè!.... Het is een koude dood.... hè!...."

Frits zat als wezenloos op de bank, waarop hij plaats had genomen. Op eenmaal echter schrikt hij op.... het is alsof de krankzinnige wil opstaan. Hij had wel eens gehoord, dat zulke ijlhoofdigen in hun krankzinnigheid gevaarlijk zijn en zoo sterk, dat men hem met geen drie mannen kan houden. Hij luistert scherp. De booswicht staat werkelijk op — de hersenkoorts schenkt hem reuzenkrachten.

„Ha, ellendeling!" roept hij. „Ook jij zult je vader volgen. Ik zal je verworgen.... verworgen — in dit hol...."

Frits is in doodelijken angst. Waarheen zal hij vluchten? Waarheen in die duistere spelonk? — Moet hij dan op die wijs een prooi van den krankzinnige worden? Zijn bloed stolt bij deze gedachte. Het is, of zijn ledematen eensklaps verlamd zijn. — Intusschen hoort hij duidelijk, dat het den rampzalige gelukt zich op te heffen. Nog een oogenblik — en het is misschien te laat. De angst en het gevaar hergeven hem kracht en beradenheid. Met dat eigenaardig instinkt, waarmede zelfs het dier het gevaar tracht te ontvluchten, valt hij op de knieën en kruipt zoo zacht, dat Stevensz hem niet hooren kan, onder de tafel. Zijn hand stuit onder het kruipen op een hard voorwerp, — het is het mes, waarmede de rampzalige hem had willen vermoorden, toen de uitbarsting van het kruitmagazijn hem in dat booze opzet verhinderde. Hij grijpt dat mes, vast besloten zich tegen den ongewapenden krankzinnige te verdedigen. En juist bijtijds heeft hij zijn plaats verlaten; want de woedende komt naar dien kant; maar hij schijnt te wankelen als een dronkaard, — nog een tweetal stappen en hij stort met een rauwen gil op den grond — en alles is doodstil.

Het duurt lang eer Frits het waagt zich te bewegen. Eindelijk, nadat hij misschien een uur lang in zijn schuilplaats gelegen heeft, strekt hij zijn hand uit. Hij trekt haar terstond met afschuw terug, want zij plast in het nat (het is het bloed, dat den ongelukkige bij zijn val uit neus, mond en hoofd had gegutst) en heeft gestooten tegen het lichaam van den doodgraver. Een half uur blijft hij nog in zijn ongemakkelijke houding, luisterende of hij iets hoort. Maar hij verneemt niet het minste geluid. Hij komt tot de overtuiging, dat Jacob Stevensz dood is. Hij alleen — met 'n lijk — met 't lijk van den moordenaar zijns vaders!.... Schril vaart hem die gedachte door de ziel. — — En toch is dat beter dan met den krankzinnige. Hij tracht nu aan den anderen kant onder de tafel vandaan te komen, en tast in het rond. Onder dat tasten stoot zijn voet tegen iets hards en de nieuwsgierigheid drijft hem aan om zich te vergewissen, wat zich daar bevindt. Het schijnt een vierkant gebeeldhouwd kistje. Indien dat eens het kistje was, waarin de juweelen zich bevonden hadden, die zijn moeder den snoodaard had toevertrouwd! Hij neemt het in de handen en bevoelt het. Daarop kruipt hij op handen en voeten uit zijn schuilplaats te voorschijn, en waagt het rondom zich te tasten. — Bijna ware hij over den doode gestruikeld; het versterkt hem in de overtuiging, dat hij met een lijk alleen is. — Al strompelend begeeft hij zich naar de treden van de trap en gaat daarop zitten.

Vreeselijk beginnen hem nu honger en dorst te folteren — zoolang de angst voor den ijlhoofdige geduurd had, had bij beide niet gevoeld. Maar nu kwellen zij hem geducht.

Ik kan u al de ellende niet beschrijven, die den armen Frits folterde gedurende de drie dagen, welke hij in dezen kelder doorbracht. Gelukkig, dat hij tusschenbeide gevoelloos was door zijn smart, hetzij dit slaap of bezwijming was. De morgen van

den vierden dag brak aan. Hij gevoelde zich vreeselijk flauw en wee en bereidde zich voor tot sterven. Hij had het kistje zijner moeder op zijn schoot en bad. Eensklaps hoort hij stemmen en verneemt duidelijk het wegruimen van het puin. Hij tracht te roepen, maar zijn stem heeft geen kracht meer. — Het is of zij verstikt in de vunzige lucht, die in den kelder heerscht.

Een gevoel als dat van een drenkeling die redding ziet, maakt zich van hem meester. Daar breekt een lichtstraal door de reten van het puin door, en daarmede versche lucht. Die versche lucht doet zijn uitgeputte zenuwen zoozeer aan, dat zij die overweldigt. Hij valt flauw, en toen de redders kwamen, vonden zij een lijk en een bewustelooze. Eerst meenden zij, dat er twee lijken waren, — maar spoedig bemerkten zij, dat er in Frits nog leven was. Terstond werd hij naar het gasthuis gebracht, waar hem alle verpleging werd geschonken.

Een boekje in dien tijd uitgegeven, meldt ons, onder de bijzondere bewaringen in die ramp, nog de volgende:

Een kind van een jaar, dat in een tafelstoeltje zat, werd levend onder het puin vandaan gehaald; het had nog het appeltje, waarmede het gespeeld had, in zijn handje. Op een andere plaats vond men tweelingen levend in de wieg, die ook 24 uren onder het puin hadden doorgebracht. De moeder, die aan het wiegje had gezeten, lag er dood naast. Een man van 84 jaren, die 36 uren onder het puin had gelegen, en een vrouw, die er vier dagen onder had doorgebracht, werden er levend onder vandaan gehaald.

Gaan wij nu naar het gasthuis, waar wij Frits in een der kribben vinden liggen. Hij is nog niet tot zijn bewustzijn geweest, want de bedorven lucht, die hij drie dagen heeft ingeademd, de angst en de schrik, die hij ondervonden heeft, hebben hem in een zware koorts geworpen, die hem negen dagen lang op den

oever des doods heeft gebracht. Hij weet van niets, hij weet niet, dat burgemeester Van der Dussen, die hem als den leerling van den schilder Fabricius herkend heeft, hem in de bijzondere zorg van den geneesheer heeft aanbevolen en dagelijks naar hem komt kijken; hij weet niet, dat diezelfde burgemeester, die bij zijn ontdekking tegenwoordig was, het kistje, dat hij op zijn schoot had, met zich naar huis genomen heeft, om het hem terug te geven wanneer hij beter wordt, en dat hij het voornemen heeft, hem, zoodra hij vervoerbaar is, bij zich in huis te nemen.

Het is de negende dag, en de burgemeester staat weer bij zijn bed. Frits slaat even de oogen open en vraagt met flauwe stem: „Waar ben ik? Wat heb ik benauwd gedroomd...."

„Gij zijt hier goed," antwoordt hem de burgemeester. „Maar houd u stil — alleen rust kan u genezen."

„En waar is meester Fabricius?" vraagt Frits verder.

„Vraag nu niets meer; want ik antwoord u toch niet," herneemt Van der Dussen.

Acht dagen later was Frits zoo ver hersteld, dat hij naar het huis van Van der Dussen kon vervoerd worden. Van dezen vernam hij, dat Karel Fabricius, nadat hij ellendig verminkt onder het puin vandaan gehaald was, nog 6 à 7 uren geleefd had, dat hij nog naar hem gevraagd had, en, in het gasthuis gebracht, onder de vreeselijkste pijnen den geest had gegeven. Fabricius' schoonmoeder, dien broeder en Matthias Spoors waren reeds dood, toen zij gevonden werden. Wat Jacob Stevensz aangaat, die was met verpletterd hoofd uit den kelder gehaald; de grond was glibberig van zijn bloed.

Frits verhaalde wat hem in den kelder was overkomen en de bekentenis van den booswicht, met wien hij de verschrikkelijkste uren zijns levens doorleefd had.

„Uw vader heette Rudolf von Marlitz," zeide Van der Dussen

nadenkend. „Ik heb op de hoogeschool te Leiden een Rudolf von Marlitz gekend. — Laat zien — die was de zoon van een Duitscher, in dienst van den Staat."

„Juist, mijnheer," zeide Frits. „En zoudt gij hem gekend hebben? O, vertel mij iets van hem."

„Gekend — ja, heb ik hem. Maar niet van nabij. Ook heb ik later niets meer van hem gehoord. Toen ik op de hoogeschool te Leiden kwam, was hij reeds in zijn laatste jaar. Gij kunt dus wel begrijpen, hoe weinig ik met hem heb omgegaan. Maar wacht eens, men heeft een kistje van rozenboomhout bij u gevonden dat gij met uw handen krampachtig omvat hieldt. Was dat van u?"

„Waarschijnlijk wel," mijnheer! Ik vermoed, dat dit het kistje is, dat mijn stervende moeder den onverlaat overgaf."

„Hier is het," zeide de burgemeester. „Het zat vol met bloed, evenals uw handen. Ik heb het schoon laten maken; het is een mooi gebeeldhouwd kistje."

Frits bezag het en zeide:

„Het kan niet anders, of het behoorde aan mijn moeder. Zie, de letters E en T, in 't hout gesneden. Dat zijn haar naamcijfers."

En de jongeling kuste het kistje, terwijl de tranen hem langs de wangen rolden. Van alle kanten bekeek en betastte hij het en bewonderde het beeldhouwwerk en de sierlijke letters E T, en dacht aan zijn moeder. Dan weder deed hij het open — maar het was ledig: geen enkel goudstuk of juweel, dat hem tot een gedachtenis aan zijn ouders kon strekken. Toevallig drukt hij wat hard op een kleine oneffenheid — daar springt de bodem open, en een heerlijk medaljon ligt voor zijn oogen. Dat Jacob Stevensz dat medaljon en de geheime bergplaats gekend had, bleek hem genoegzaam daaruit, dat al de juweelen, die er blijkbaar om gezeten hadden, uitgebroken waren. Maar het grootste en

kostbaarste juweel voor Frits had hij er in achtergelaten: een mans- en een vrouwenportret, ontegenzeggelijk die zijner ouders. O! hoe gelukkig maakte dit onze jongeling. Met verrukking

beschouwde hij dat zachte, lieve gelaat zijner moeder; met medelijden die mannelijke trekken zijns ongelukkigen vaders, en duizenden gedachten doorkruisten zijn brein. Hij was rijk in dat

bezit en zegende de goede Voorzienigheid, die hem te midden van zijn doodsangst in 't bezit had gesteld van een schat, welken hij voor geen goud ter wereld zou willen missen.

Zes weken lang bleef Frits bij den gastvrijen burgemeester: toen vertrok hij naar Amsterdam, waar men reeds voor een goed gedeelte zijn wedervaren wist; want hij had aan vader Claeszen lang en breed daarover geschreven. Tijdens zijn verblijf bij Van der Dussen had deze voor hem in 's-Gravenhage en te Rijswijk naar zijn familie vernomen; doch Tavari was reeds lang vergeten en van Rudolf von Marlitz herinnerde men zich alleen, dat hij plotseling verdwenen was, dat zijn goederen verbeurd waren verklaard en dat hij bij verstek [1]) tot de doodstraf was verwezen.

Toen Frits te Amsterdam kwam, stond Jan Claeszen hem reeds aan de schuit te wachten.

„Je bent dan ouderloos, Frits," zeide deze.

„Zoo lang gij leeft, mijn brave vader, en mijn goede moeder er nog is, ben ik niet ouderloos," antwoordde hij. „Gij hebt mij als een hulpeloos wicht opgenomen en verzorgd, zijt mij steeds ten vader en moeder geweest, nu zult gij mij immers niet verstooten."

„Nooit, mijn jongen! Je blijft onze Frits. Ik hoop, dat je ons eens de oogen zult sluiten."

Frits had nu zooveel van het schilderen geleerd, dat hij zonder moeite werk kreeg. Hij huurde een huisje, waar vader en moeder Claeszen bij hem kwamen wonen en schilderde meest kleine stukjes boven schoorsteenen; ook wel geheele kamers op doek, zooals gij die wel in onze groote huizen vindt. Dat verschafte hem een ruim bestaan, ofschoon het hem geen plaats in de rei onzer beroemde schilders deed innemen.

---

[1]) Dat wil zeggen, iemand die voortvluchtig is, veroordeelen.

Dikwijls reeds had hij tegen Jan Claeszen gezegd: „Vader! laat die poppenkast toch rusten. Gij hebt zoo lang voor mij gezorgd, laat mij thans voor u werken, — ik verdien geld genoeg." En dan antwoordde Jan Claeszen: „Jongen! ik ben nog niet oud genoeg om leeg te loopen. En daarenboven — wat zouden de jongens van de Bierkade en den Duivelshoek wel zeggen, als zij hun Jan Claeszen misten? Neen, neen, zoolang ik nog voortkan, zal ik werken." Zooveel echter kreeg Frits gedaan, dat zijn moeder niet meer met de poppenkast medeging, maar bij hem thuis bleef om den pot te koken; terwijl Jan Claeszen er een meid op nahield, om de duiten op te halen, en Frits tusschenbeide de poppen eens opschilderde en opverniste, wanneer zij hun wintervacantie hadden: want dan waren hun neuzen gewoonlijk tamelijk beschadigd en kwamen zij met het voorjaar weer frissche gezichten te voorschijn.

Met zijn kunstbroeders (Paulus Potter was reeds den 29sten Januari van dat jaar aan de tering gestorven) Rembrandt[1]), Van der Helst, Barend Graat, Philip de Koning, Bakhuizen en de andere Amsterdamsche kunstenaars, had hij steeds omgang en

---

[1]) Ik ben mijnen lezers nog eenige bijzonderheden van onzen Rembrandt verschuldigd. In het begin van mijn werkje (Blz. 49) heb ik u de voorwaarden van het testament van Saskia van Uilenburg medegedeeld. Toen nu Rembrandt omtrent het jaar 1655 hertrouwde (uit welk huwelijk hij twee kinderen had), moest hij aan zijn zoon Titus de som van *f* 20.000 uitkeeren. Daartoe was hij genoodzaakt zijn huis te verhypothekiseeren en zijn kostbare schilderijen te verkoopen. Wat bij den dood van Saskia *f* 40.000 waard was, kon, bij den toenmaligen rampspoedigen tijd, niet eens de helft opbrengen, Zoo was hij genoodzaakt, zijn huis op de Breestraat te verkoopen, in een klein huis op de Rozengracht te gaan wonen en een soort van pakhuis voor zijn leerlingen te huren. Hij stierf in 1669, en werd op Dinsdag den 8sten October in de Westerkerk te Amsterdam ter aarde besteld. Zijn zoon Titus was reeds het vorige jaar op Vrijdag den 4den Septemter in dezelfde kerk begraven. Hij liet een weduwe, Magdalena van Loo, en een kind na.

leerde van hen veel. Ook bij de familie De Ruyter bleef hij zeer gezien, en wanneer de vice-admiraal van zijn tochten thuis was, konden zij samen geheele avonden zitten praten over al wat zij ondervonden hadden in dien eersten Engelschen oorlog, en zeide De Ruyter dikwijls: „Frits, Frits! het is jammer, dat je geen zeeman bent gebleven, je waart thans zeker al kapitein; want, als je mee naar de Middellandsche zee waart gegaan, had ik je niet meegenomen, of de admiraliteit, had je den rang van luitenant moeten geven."

Maar dan antwoordde Frits:

„Neen, vice-admiraal! dat zou zeker verkeerd zijn uitgekomen. U moet mij niet bij u vergelijken, die voor de zee in de wieg zijt gelegd; ik zou het nooit ver gebracht hebben; want wat zou de Staat doen met

EEN ZEEMAN TEGEN WIL EN DANK."

Historische Verhalen voor de Jeugd

VAN

P. J. ANDRIESSEN.

Nieuwe Uitgave. – Elk deel is geïllustreerd met 4 groote platen en 16 tekstillustraties.

Ingen. f 0.90 per deel. – Geb. in modernen stempelband f 1.20.

De Schildknaap van Gijsbrecht van Aemstel. Een verhaal uit den laatsten tijd van het Hollandsche Huis. 5e druk.

Adolf en Clara of hoe ons land een republiek werd. Een verhaal uit de eerste jaren van den tachtigjarigen oorlog. 8e druk.

De Zoon van den Zeeroover of hoe de Nederlandsche Republiek groot werd. Een verhaal uit het tweede tijdperk van den tachtigjarigen oorlog. 7e druk.

De Weezen van Vlissingen of hoe onze republiek onafhankelijk werd. Een verhaal uit het derde tijdperk van den tachtigjarigen oorlog. 7e druk.

De Kinderen van den Zoetelaar of Nederland gedurende de eerste regeeringsjaren van Prins Willem III. 5e druk.

De Zeeman tegen wil en dank of Amsterdam in den aanvang der eerste stadhouderlooze regeering. 1650 - 1664. 7e druk.

De Prins en Johan de Witt of ons land in het tweede tijdperk der eerste stadhouderlooze regeering. 5e druk.

Het Huisgezin van den Raadpensionaris of hoe de eerste Stadhouderlooze Regeering een einde nam. 5e druk.

Erlo de Heidenknaap of Nederland gedurende het tweede stadhouderlooze bestuur. 1713—1747. 5e druk.

NAPOLEON-SERIE.

De val van een Koningshuis of het eerste tijdperk van de Fransche Revolutie. 5e druk.

De dageraad van een Keizerstroon of het tweede tijdperk van de Fransche Revolutie. 6e druk.

De Kolossus der Negentiende Eeuw of Frankrijk in den bloeitijd van het Keizerrijk. 5e druk.

De Deserteur of de Fransche overheersching en Nederlands herstelling. 1810—1813, 7e druk.

De tocht naar Rusland of het begin van den val van het Keizerrijk. 1812. 4e druk.

De Tamboer van Quatre-Bras en Waterloo of de tweede verlossing van Nederland. 1814—1815, 7e druk.

Elba en St.-Helena of de dubbele val van het eerste keizerrijk. 1814—1821, 4e druk.